ŞTEFAN LUCA

SALCIA SUPĂRATĂ

EDITURA TINERETULUI

Coperta colecției:
DONE STAN

ŞTEFAN LUCA

SALCIA SUPĂRATĂ

EDITURA
TINERETULUI

Capitolul I

DINTR-UN FOC...

I.

*

În anii '42—'44, Ilarie Balaş s-a îndeletnicit, împins de împrejurări, cu braconajul. Fugise din armată a doua zi, după ce i-au dat puşcă, muniţii, raniţă, pătură şi celelalte ce i se dau unui soldat, cînd unitatea lui pleacă pe front. În ziua cînd a dezertat împlinise treizeci de ani. Lăsase acasă patru copii. Ca dezertor, se înţelege că nu se putea întoarce acasă, pe cîmpie. „De bună seamă, îşi spunea el, mă caută domn' şef de post." Şi nu greşea.

A rămas în munte, la nişte ciobani, pe valea Gălăoaiei, pînă cînd a dat bruma. Aceştia s-au tras spre vale, lăsîndu-i cîte ceva de mîncare, un ceaun încă bun de folosit, o budîie cu brînză şi un cojoc miţos. Prima iarnă a răzbit. Şi jumătatea celei de-a doua

* Cercetarea cazului de faţă a durat luni şi luni de zile. Primindu-l, încheiat în sfîrşit într-un dosar voluminos, l-am judecat în primăvara anului 1949. Se consumase ultimul act al dramei, începută în toamna anului 1943. De obicei, noi dăm fiecărui dosar numele unuia sau al altuia din personajele sale. În cazul de faţă am găsit că-i mai nimerit să-l legăm de splendida salcie supărată, copac atît de cast şi de rar în părţile noastre. Bănuiesc că şi acum cînd, încercînd să schiţez un soi de cuvînt înainte întîmplărilor ce vor urma, rememorînd totul ca-ntr-un film, de la început şi pînă la consumarea ultimului tablou al dramei, pădurea încremenită sub zăpadă, drumul troie-

a trecut-o cumva. Ianuarie 1944 l-a întîmpinat însă cu gheare de pisică sălbatică. Încă de toamna se zvonise. Pe văile munților au apărut uniformele nemțești și cazematele de apărare. Din toate acestea, Ilarie a încheiat că nemții se retrag și sînt pe ducă.

Numai că i se tăiase și lui drumul. Căută o altă ieșire, peste munte. A dat de casa unui pădurar, clădită în inima muntelui, departe de orice așezare omenească. Zile întregi s-a învîrtit în jurul ei, trăind spaima celui care e hăituit și i se pare că fiecare foșnet înseamnă un urmăritor. A pîndit-o pînă ce s-a convins că nu o locuiește nimeni. Îndrăzneală de a rămîne noptile într-una din cele două odăi nu și-a luat însă.

În marea încercare prin care trecea, îi revenise vechea și renumita lui îndemînare de trăgător. Cît timp făcuse armata, primise deseori distincții pentru

---

nit, care o străbate, crengile prosternate ale sălciei plîngătoare au păstrat ecoul focurilor de pistol. Ele au retezat viața unui om....

În acest răstimp am umblat de-a lungul și de-a latul țării, căutînd mărturii, întregind depoziții, așteptînd ca oamenii întrebați să-și aducă aminte bine, bine de tot, în amănunțime... cuvinte, împrejurări, fapte... Unul cîte unul, martorii au reînviat un trecut sumbru, înscris sub tragicul cer al războiului. Menționez că am avut numeroși martori, nesperat de mulți. Acum, în clipa de față, ajunși la ultima filă a „Sălciei supărate" îmi dau seama cu o uimitoare limpezime ce deșartă iluzie i-a nutrit pe asasini socotind că noaptea, izolarea, precauțiile luate vor șterge urmele. Am reconstituit, de la început, pînă la sfîrșit, pînă la cel mai neînsemnat amănunt, totul, ca și cum s-ar fi petrecut la lumina zilei, sub ochii tuturor... Nu greșesc, afirmînd că pînă și mirosul frunzelor veștede, căderea zăpezii, clinchetul paharelor, vocile... nimic n-a fost uitat și nu s-a putut ascunde nimeni...

Primul care a depus a fost, așa cum s-a văzut, Ilarie Balaș, țăran de pe cîmpie...

rara lui precizie la trageri. Cu orice fel de arme. Îi era de-ajuns să încarce arma, trei focuri, ca acestea să nu-şi greşească ţinta. Ca braconier, era desăvîrşit.

Aceasta i-a ajutat ca, timp de aproape doi ani şi jumătate de om pădureţ, să nu poată fi dibuit de nici o patrulă, să nu fie surprins de nici un pădurar. Din partea ultimului n-avea de ce să-i fie frică. Pădurarul din Bistra fusese concentrat încă în 1941 şi trimis pe front. Nu se ştia nimic de soarta lui. Pierise sau căzuse prizonier, ziceau oamenii. Alta nu poate fi. Ilarie îşi închipuia şi alta, luîndu-se pe sine drept exemplu. Cine ştie în ce codru adînc o fi găsit adăpost pădurarul...

Ilarie Balaş deprinsese cîteva legi stricte ale braconajului. Între acestea, săpată trainic în minte, avea întîietate legea că nu-i îngăduit să tragi de două ori asupra aceluiaşi vînat, din acelaşi loc. Nu l-ai lovit din primul foc, lasă-i viaţa. Caută să te depărtezi cît de iute şi tu, căci şi tu eşti un soi de vînat. Să nu te pună păcatele să tragi a doua oară. Primul foc l-a făcut atent pe urmăritor. El aşteaptă a doua detunătură şi se îndreaptă aţă către tine.

Din această regulă de fier se poate lesne înţelege urmarea. Nu-i permisă repetarea loviturii. Vînatul trebuie să cadă din primul foc. El, trăgătorul de elită, nu-şi greşea niciodată ţinta.

Trăia însă emoţii cărora nu le găsise leac. Nu se putea stăpîni, gîtuit de milă, să nu-i tremure cătarea armei îndreptate spre blăniţa cafenie, catifelată, a căprioarelor. Ţapii sau alt vînat nu-l înmuiau. N-avea încotro. Pentru el, iarna mai ales, carnea schimbată în sat pe tutun, pe opinci, pîine însemna viaţă. Au fost zile cînd sta gata-gata să se îndrepte spre postul de jandarmi. Voia să se predea. Să se

termine odată. Nu îndura hăituiala. Singurătatea îl apăsa şi-i întuneca mintea. Dormea într-o pivniţă veche, săpată de fostul pădurar între nişte brazi, nu departe de casă, dar bine ascunsă. Intra numai noaptea acolo. Uşa pivniţei Ilarie o ferecase. Săpase o altă ieşire, singura de care se folosea. În sat nu-şi făcuse nici un fel de legături. Ştia doar că satului i se spune Bistra.

Întîmplător, într-o noapte, dăduse de calea ferată şi de canton. Fiind viscol, se apropiase de fereastră şi pîndise. Zărise la o masă înnegrită de bătrîneţe un felinar şi un pat cu pătură cenuşie. Îndrăznise să bată, dîndu-se un drumeţ. Astfel făcu cunoştinţă cu cantonierul Timar. Lucra în Bistra din 1909, de cînd se înfiinţase rampa la drumul ce trecea prin pădure. Fumară. Bătrînul îi dădu de mîncare. Ilarie-i întinse o bucată de carne. Şi-n acelaşi timp îi povestise cam ce i se întîmplă. Bătrînul se oferi să-l adăpostească într-o magazie. Ilarie n-avea nevoie de aşa ceva. Pînă la urmă s-au înţeles. Bătrînul îndeplini rolul de schimb.

Convorbirile cu Timar, cantonierul, erau singurele momente luminoase din viaţa lui amărîtă. Le aştepta copilăreşte, cu bătăi de inimă.

Pînă la canton avea de mers două ceasuri încheiate. N-o lua pe drum, ca să scurteze. Se temea. Făcea ocoluri, de fiecare dată altele, pentru a coborî pe linie. Se gîndea uneori la fostul pădurar, pe care nu-l cunoştea : ce fel de om trebuie să fi fost dacă s-a retras atît de adînc în pădure ?

*

Timar se trăgea, la rîndul lui, dintr-un sat de cîmpie. Convorbirile lor prelungite se apropiau pe

nesimțite de locurile îndepărtate acum, încărcate de nostalgie.

— Vreme bună de plug, vezi, începea bătrînul.

— Cum nu se poate mai potrivită. Pămîntu-i ușor de arat. O fi plouat și acolo.

— Poate.

— La noi se îmblătește pînă iarna tîrziu. N-avem mașini, numai una. Rînduiala-i să treiere după cît are omul.

— La noi începe din mijlocul satului către margine...

— Tot un drac, la noi în sat, zicea bătrînul Timar, treieratul se gată în ulița „ofițerilor", la „general".

— Nu mai spune ! Mă mir. În loc să s-apuce mecanicii ăia de girezile mari, ca să le ia pe cele mici la urmă, iarna...

— Stai, nu pricepi. Uliții-i zice a „ofițerilor". În Sîngiorzul de deal. Nici un ofițer d-ăsta n-a treierat niciodată mai mult de douăzeci de clăi. La o casă. Așa-i porecla lor. Ulița suie pe-o dîlmă. Pe-acolo se săniază copiii. Începe cu casa lui Cătănuță, singurul fără grad. Mai sus șede „căpitanul", pe o curte cu „maiorul", că-s frați. Mai erau pe-acolo și un „fraităr". Un felvebel, mai bătrîn, la capăt se-nvecina cu un „colonel". Sus pe dîlmă ședea „generalul". La fel erau trecuți și la primărie. Altfel nu-i puteai deosebi. Pe toți îi chema Bogdan, Ion sau Vasile Bogdan.

Și amîndoi visau cu ochii deschiși la movile de pleavă, la oameni năduși ți, prăfuiți, la huruitul continuu al batozei. Și li se părea ciudat că se află pe drumul din pădure, în căsuța cantonierului și beau apă. O apă rece, curată ca lacrima. Ar fi vrut să bea dintr-un fedeleș o apă călduță, un pic sălcie, apă din care bei mult și nu-ți astîmperi setea.

Bătrînul povestea adesea cum a ajuns cantonier:

— După armată nu m-am mai întors acasă. N-aveam la ce. Cu un prieten m-am angajat la drumul de fier. M-am însurat. M-au trimis aici în '909 şi aici am rămas. De nu era război, ieşeam la pensie. Băbuţa şi-a luat rămas bun în '25. Pe Constantin l-am dat ucenic la ateliere. Venea tare rar pe la mine. Acum nu mai poate veni.

Despre Constantin, fecioru-său, bătrînul amintea des. Din 1941 îi pierduse urma. Nu mai primise nici o veste. Şi, cum se întîmplă, vorbea mai mult despre Constantin copilul decît de bărbatul plecat. La faţă ultima dată îl văzuse în 1938.

Se plîngea şi Ilarie.

— Cine ştie ce mai fac ai mei? Nevasta-i singură. Gîndeşte-te, patru plozi mici. De scris nu se poate.

— Ţi-am făgăduit că mă reped pînă acolo.

— Nu, protesta Ilarie. La ce să o amărăsc? Are griji pe cap. Crede că m-am dus pe front şi-s prizonier.

— N-o să-i spun nimic de tine.

— Poate-i mai bine să nu ştim nimic, bade Timar. Nu-l vezi pe-un om multă vreme. E dus departe şi poate-i mort. Tu crezi că-i viu şi te alini cu asta. N-ai de unde şti.

— Să nu vorbeşti într-un ceas rău! Se gîndea la Constantin. Ai făcut-o şi tu, Ilarie. Nu zic nu.

— Hei, bade Timar. De-ar şti omul ce-l aşteaptă... Cine-ar fi crezut că m-or lua. Am patru copii mici, ca ulcicile. Nevasta nu-i nici ea sănătoasă. Am lăsat-o lăuză. M-au sfătuit să samăn tutun, ziceau că ne dau ordin de mobilizare pentru lucru, pe loc. Se vede că n-am brodit-o. Au rămas alţii scutiţi.

Știi și dumneata cum merge treaba într-un sat. Pita și cuțitu-s la primar, la notar, la șeful de post.

Bătrînul își amintea și el de armată, de războiul din '16, de-un colonel neamț, lung de-un stînjen.

— Ordonanța-i punea sticle calde seara în pat. La picioare. Nici nu era de mirare. Lung cît o prăjină, n-avea destulă căldură în el. Îl chema Fon Vait. Ordonanța, un băiat din Lepindea, îl botezase „fonfăitul". Am umblat noi și prin Triest și prin Fiume. Nemții, în loc să steie acasă la ei, cum zice țiganu' „beșel pe bul", umblă lela prin străini. Iaca. O să facă și pe-aici cazemate.

— Poate se tem.

— Vezi numa'...

Vegheau pînă se mijea de ziuă. Drumul din pădure se ivea tainic din întuneric, străjuit de fagii rămuroși, între tufișuri și iarbă. Pe-acolo venea el, ocolind, furișîndu-se, ochi și urechi.

Săptămînă de săptămînă, Ilarie cobora la canton, purtînd în raniță carne de căprioară sau țap, uneori, alteori nimic. De fiecare dată, bătrînu-i da o pîine, îl întreba dacă mai are sare, chibrituri. Nu uita să bage în buzunarul raniței păpușa de tutun uscat de foaie și hîrtia de gazetă.

Pînă în ziua cînd au apărut nemții. Drumul din pădure fu pus sub paza a doi soldați. Patrulau necontenit, de la canton pînă aproape de Bistra. Nu dibuiseră casa pădurarului, clădită departe de drum și în sus. Asta-l oprea să se mai ducă la bătrîn, mai ales că-n canton se afla mereu cîte-un neamț. Transportau material. Îl împiedicau și de la vînat. Bătea kilometri, pînă departe și trăgea cu teamă.

În ultima vizită, bătrînu-i suflase, la plecare:

— Am vești de la Constantin. Trăiește. Mai mult nu știu. Și-atîta-i destul.

— Vezi bine, judecă Ilarie. Destul să știi numai atît. Că un om trăiește. Îi bate încă inima, gîndește și nădăjduiește. Cu orice preț s-ar plăti viața, tot mai bine-i să trăiești.

2.

Vreo cîteva săptămîni lui Ilarie îi fu destul de greu. Nici acasă nu se gîndise cu atîta strîngere de inimă, cum se gîndea la bătrîn. Își aducea mereu aminte de serile petrecute în doi. Bătrînul era singurul ochi de lanț ce-l lega de lume. Prin el știa că s-au scumpit vitele, făina, că se fac mereu rechiziții, că la o cîrciumă, mai jos de Bistra, a fost împușcat un om, de către jandarmi. Ar fi vrut să se vadă din nou rezemat cu coatele de scîndura negeluită a mesei, mirosind încă a brad, din odăița din dos, să-l audă pe bătrîn gemînd cînd se apuca să arunce lemne pe foc. Căpătară preț deosebit nenumăratele mărunțișuri la care nu se gîndise niciodată: solnița de lemn, înnegrită, cu sarea veșnic umedă, vătraiul ros de rugină și veșnic plin cu cenușă, plita sobei cu cercurile de fontă, știrbe, băierile pungii de tutun din care-l îmbia Timar să-și răsucească țigări cît coșul locomotivelor. Auzea distinct, în tăcerea adîncă a pivniței, scîrțîitul ușii, șușotitul tainic al butucului, mistuindu-se înăbușit pe foc, din cînd în cînd aruncînd scîntei. Se părea că nici lemnului nu-i place picoteala și tresare la cine știe ce gînd.

Într-o noapte auzi un ciocănit sfios în ușa pivniței. Era mai mult un rîcîit. Își smulse pușca din cui și vîrî un glonț pe țeavă. Așteptă. Suflă în lumînare. În întuneric îi pîlpîi pe dinaintea ochilor o

flacără vie, roşiatică, pălind în cercuri, treptat... Aşteptă încordat ca o strună. Un picur de năduşeală îl arse, brăzdîndu-i obrajii. Fierbinţeala lunecă pe grumaji. Maşinal, îşi descheie haina. Se învinui că a îmbrăcat tunica de soldat. Dacă-s jandarmi, nu încape îndoială că n-ar mai avea ce spune.

Rîcîitul se repetă. „Cine mă caută ca dezertor nu rîcîie, dă buzna," judecă Ilarie.

Se auzi o şoaptă.

— Ilarie... sîntem noi, Timar...

Balaş îşi trecu palma peste obrajii leoarcă de sudoare. „Doamne, Dumnezeule, să-nnebuneşti, nu alta... Şi-şi puse a mia oară întrebarea : Cît o mai duc aşa ?"

Îi şopti bătrînului :

— Ocoliţi prin dos. Ies să vă arăt.

Uşa pivniţei era prinsă ţeapăn, într-un drug trecut prin două belciuge.

Prin deschizătura săpată de el trebuia să te apleci. O boare de aer rece năvăli înăuntru, ca venind din altă lume, mirosind a frunze, a noapte senină. Văzu două umbre. Bătrînul, în faţă, îl preveni :

— Nu-s singur. Om bun.

Ilarie-i pofti înăuntru. Nu se uită la străin. Trase uşa la loc, proptind-o cu un băţ scurt, înfipt în pămînt. „Mîine, hotărî el, trebuie să şterg urmele celor doi."

Între timp, bătrînul scăpără un chibrit, zări lumînarea pe colţul mesei şi o aprinse.

— Curat ca-n sihăstrie... Adică aşa stai tu... Mi-ai spus, da' n-am crezut. Puşcă, gamelă, sac de merinde... Şoareci n-ai ?

— Nu, n-am.

— Rău. Înseamnă, Ilarie, că tare eşti singur... Da' tare de tot... nici şoareci...

Bătrînul scoase la lumină punga cu tutun, iar din traista petrecută pe după umăr, o sticlă verzuie.

— Sucit drum, băiete. Credeam că nu te mai găsesc. Ţi-am adus pită, sare, tutun, nişte slănină şi încă ceva...

Lui Ilarie, după încordarea nervoasă întinsă pînă la ultimele margini, îi tremurau genunchii. Un nod greu i se zbătea în gîtlej.

— Păi, mulţămesc, bade Timar. Mulţămesc... M-am speriat, nu glumă. Mă şi mir cum de n-am înnebunit pînă acum...

Se aşeză, rezemîndu-şi spatele asudat de zidul beciului. Le făcu şi celorlalţi semn să se aşeze pe butucul răsturnat în dreptul uşii ferecate.

Îşi aduse aminte de puşcă. Trase închizătorul şi scoase cartuşul din ţeavă :

— Asta-i !

*

Străinul nu rostise pînă atunci nici un cuvînt. Ilarie îi urmărea atent fiecare mişcare. Arăta ca la treizeci şi cinci de ani, poate mai mult. Înalt, uscăţiv, îmbrăcat orăşeneşte, cu o haină cafenie, largă, pantaloni băgaţi în ciorapi, încălţat în bocanci militari, plini de noroi uscat, părea foarte obosit. Colţurile buzelor i-erau lăsate în jos, îmbătrînindu-l. Ochii albaştri, cu cearcăne întunecate, adînci, îl priveau drept, întrebători şi puţin miraţi. Nu zîmbea, nici nu arăta supărat. Doar că, undeva, ca ascunsă în luminile ochilor, stăruia urma unei nedumeriri pe care omul acesta istovit, cu mîna

strînsă pumn, așezată pe genunchi, ar fi vrut s-o limpezească.

— Ți-am vorbit de el, Ilarie. Și el îi fugit, ca și tine... L-am adus. Ăsta-i feciorul meu, Constantin.

Ilarie înghiți anevoie. Îl privi din nou lung. Îi întinse mîna.

— Așa spaimă de mult n-am mai tras. Păcatele cui le plătesc eu, bade Timar? Vreau să zic că mă bucur, cum să nu. Bătrînul și cu mine am tot vorbit de dumneata.

— Și de dumneata mi-a vorbit, făcu Constantin. Nu s-a schimbat tata și-i bine așa. Și eu sînt fugit, cum să-ți zic, omule. Am fugit de moarte. Am stat doi ani într-un lagăr de concentrare... Nu-i vremea să-ți înșir acum toate. Mai de mult, în toamnă, am fugit. M-am tras către bătrîn. N-am bănuit că pînă și cantonu-i păzit. Tata mi-a vorbit îndată de dumneata. M-am tot gîndit...

— Ce să te mai gîndești? Ia, Ilarie, bea o dușcă de vinars. Nu s-a apropiat de canton. Verificam linia, în sus. M-aud strigat din tufiș. Cînd colo, el. Iertați-l pe un om bătrîn. Am plîns, Ilarie. Hai, mă băiatule, să te încălzești, să mănînci, dă-o dracului de linie, spînzura-s-ar toți nemții. Un fecior am. El nu și mă trage în desiș și dă-i și dă-i. Nu vrea să-ți spună, dar chiar de la moarte a scăpat. Om de treabă și doctorul. Hăituit ai fost, băiete...

— Lămurim noi, tată...

— Ce să mai lămurim, făcu bătrînul Timar.

Ilarie-i trecu sticla tînărului. Acesta o luă și bău. Se uită la bătrîn blînd, cu o umbră de mare tristețe:

— Tată, înțelege-mă. Dumnealui are un fel de-a trăi de acum statornicit. Cunoaște drumurile, ascun-

zişurile şi, pe deasupra, ceea ce nu-i puţin, s-a obişnuit să se ştie singur. Doi inşi s-ascund mai greu. Pînă mă voi obişnui... Dă-mi să aprind.

— Loc este, har Domnului, destul, mă rog, zise Ilarie, care nu prea ştia ce s-ar fi cuvenit să zică.

Trăia într-adevăr, aşa cum bănuia tînărul, sentimentul omului obişnuit de bine, de rău cu un fel de viaţă, pus în situaţia de a-l schimba deodată. Schimbările mereu stîrnesc întrebări, dacă nu teamă, la gîndul primejdiilor eventuale. El îşi dorise un tovarăş fie şi numai pentru a-şi auzi propriul glas. Îl avea. Se simţea stingherit.

— Nu ştiu ce să zic, bade Ilarie. Mult nu o să mai ţină aşa. Frontul a căzut. Nemţii se retrag. Nu trece vara şi poate ne-om vedea acasă, la neveste şi la copii. Eu din pricina asta am fugit, bade Ilarie, nu de alta... Gingaş nu-s. Am dus-o eu şi mai greu... Zîmbi cu amărăciune. Am mai stat eu în pivniţă.

— Ce să zic, domnule, făcu Ilarie. Eşti băiatul lui badea Timar. Să te simţi ca acasă. Oameni sîntem. Ne-om descurca noi.

— Zi-mi pe nume, nu-s eu aşa mare domn.

Bătrînul nu rămase mult. Stabiliră să se întîlnească ziua, în fiecare miercuri, jos, pe linie. Bătrînul, dacă-i pericol, să fluiere. Ei vor fi pitiţi în desiş. Dacă se întîmplă ceva neprevăzut, să urce pe ocolite şi să-i caute. Să nu uite să aşeze crengile la loc, aşa cum au fost.

3.

S-a scurs o lună. Bătrînul apărea la ceasul hotărît, o dată pe săptămînă, miercurea. Ilarie şi Constantin îl aşteptau. Intrau adînc în pădure, bătrînul le da

traista, le spunea ce mai e prin sat și pe drumul din pădure, după care se înapoia. Ca să nu dea de bănuit, îi umpleau traista cu ciuperci.

Din primele zile, Ilarie îl prețui pe tovarășul de singurătate. Întîi îi păru bine că omul nu-i caută dinadins prietenia, nu i se bagă în suflet. Nu vorbea mult nici despre el însuși. Nu-l zgîndărea cu întrebări nici pe Ilarie. Se miră că nu-i însurat. Cînd vorbeau despre sat, Constantin se oprea la cu totul alte probleme decît cele pe care se aștepta să le pună un orășean. I-a spus că a stat închis.

— Pentru ce ?

— Mult de povestit. Nu, n-am furat, nu m-am bătut, n-am omorît pe nimeni, rîse el.

Îi explică pe îndelete unde a lucrat el, ce este o grevă, cum se organizează și se apără muncitorii. Cum, de obicei, cei bănuiți c-ar fi capii grevei sînt urmăriți, arestați, purtați prin închisori. Cum a fost și el purtat. I-a povestit de Victor Turcu...

*

Pe la mijlocul lui aprilie, bătrînul, sosit ceva mai devreme, i-aștepta posomorît.

Îi întinse o hîrtiuță lui Constantin.

— Cine ți-a dat-o ?

— Mecanicul de pe drezină. Căra bușteni. M-a strigat și mi-a dat o pită. Asta, făcu bătrînul. Mi-a șușotit, uitîndu-se înapoi, la neamțul din vagonul cu cherestea : „Du-i-o lui Constantin, bătrîne !" Mare minune. M-am tot uitat la pită și am văzut că-i tăiată într-un loc. Numa' pe drum am scos hîrtia. Am scos-o numa' să nu mă vadă cineva că am pîine la mine și să-mi ceară.

Constantin mototoli hîrtia şi o rupse, încetişor, în bucăţele. Le aruncă îndesîndu-le apoi cu vîrful bocancului în ţărînă. O bucăţică se rătăcise între ierburi. Constantin o jucă în palmă şi, cu părere de rău parcă, scormoni şi o ascunse. Zîmbi către Ilarie. Părea întinerit.

— Ce bine ! Ce-am zis ? Nu trece ea vara şi eşti acasă, sihastrule ! Ai să-i ceri nevestei să-ţi facă o mămăligă pripită, cu lapte rece. Sau vrei cu brînză ?

Se-ntinse lîngă ei, cu faţa în jos, ascunzîndu-şi obrazul în ierburi. Cei doi nu înţelegeau nimic. Timar cel tînăr îşi luă obrajii în palme şi rămase nemişcat un timp. Văzură apoi că i se cutremură umerii ca de frig.

Plîngea. Aşa cum plîng copiii, din tot sufletul. Omoplaţii ascuţiţi i se zbăteau spasmodic. Nu-l tulburară. Aşteptau, peste măsură de uluiţi, să se liniştească, privindu-se lung, în tăcere. Bătrînul se întristă, spunîndu-şi că nu-şi cunoaşte feciorul : îl ştia căpăţînos, încercat în fel şi chip de viaţă. Ca flăcău s-arătase vesel, chiar fluşturatic, apoi, prea curînd, gînditor. Nu s-a-nsurat — vezi, şi vremurile-s cu vîrtejuri — pe-acasă venea rar. Bani trimitea mereu. Bătrînul i-a adunat, însemnînd conştiincios cu creionul chimic fiecare sumă. Îi păstra. Punea şi de la el. Singurul copil, cum să nu-i păstreze ? ! De la alţii a ştiut că băiatul a apucat pe-un drum nu prea neted. Şi uite-l ! A răbdat închisoare, lagăr, a trăit viaţă de sălbăticiune, trei luni şi mai bine, după ce-a scăpat din gheara morţii... Şi-acum, aceeaşi viaţă de sălbăticiune încolţită.

Să-i spună, să nu-i spună ?... O lună întreagă a ascuns.

*

Ilarie nu se gîndise în acel moment la nimic anume. Se uita la crengile copacilor. Mugurii stau gata să pleznească. Sălciile de lîngă pîrîu înfrunziseră. Cunoştea pădurea de-acum aşa cum îşi cunoştea pămîntul de-acasă. Poate şi mai bine. Adică, mai adînc, cu o altă înţelegere. Apa pîrîului venea tulbure din sus, căci poate au mai rămas troiene de omăt prin coclauri. Vițele de mure încă erau uscate, el însă ghicea ascunsul fior de viaţă care se strecura în întreaga pădure. Se năştea în sufletul lui convingerea că acest băiat al cantonierului spune un mare adevăr. Înţelegea de ce plînge. Aşa ar plînge şi el dacă, fără veste, printr-o minune şi-ar vedea casa, copiii în curte, ar auzi lătrat de cîine şi muget de vită. Aşa plîng oamenii care au aşteptat mult, oamenii cărora le stă inima gata să pleznească, care au îndurat şi înţeles multe... Ce sucite-s toate pe lumea aceasta ! Îi vine cumva greu să se despartă de munte... „Să mă văd acasă... ai, ai, dacă... Să duc o viaţă de om !...“

*

Bătrînul nu voi să-i strice bucuria. Îi ascunse şi de astă dată.

A treia oară l-a oprit în gară, pe cînd îşi lua salariul, plutonierul-major Vintilescu.

— Nu ţi-a scris fecioru', bade Timar ?

— De patru ani nu ştiu nimic de el, făcuse bătrînul.

— Rău copil, să nu scrie el lui ta'su. Nici nu știi pe cine crești și pentru cine te trudești, reflectă el.

— Da' de ce, dom'major? O fi și el pe front...

Așa se decisese. Să o țină morțiș că fecioru-său e pe front. Șeful de post, altfel om liniștit, din partea locului, nu obiectă.

— Bine, bade Timar. Bine-ar fi cum zici, da' nu prea-i așa.

— Știți ceva de el? Doamne feri...

— Nu, da' dacă se-ntîmplă să vie, dă-mi de știre, să-i semnez ordinul de serviciu. Îi regulă..

*

În noaptea aceea s-au petrecut două schimbări... A doua zi s-a aflat c-a fost bombardat Ploieștiul.

*

Dimineața, Ilarie s-a trezit primul. A aprins lumînarea. A zărit haina lui Constantin atîrnată în cîrlig. Și-a reamintit tot ce s-a petrecut ieri și, cuvînt cu cuvînt, explicațiile lui Constantin, pus pe vorbă, de-aseară. Se simți împăcat, ascultîndu-i respirația adîncă. Dormea frînt de oboseală, cu pumnii strînși și brațele aruncate în lături, cum dorm copiii. Tot era mai bine cu un om lîngă tine. Singur cuc te țicnești. Îi trecu prin minte că ar fi fost mai bine să se fi arătat, de la început, mai prietenos cu băiatul cantonierului.

L-a prețuit, bineînțeles, după criteriile lui personale, țărănește. Constantin era îndemînatic. S-a obișnuit repede cu viața de fugar, a arătat chiar o grijă mai sporită față de pericol decît a crezut Ilarie. El însuși, Ilarie, și-a dat seama că numai

norocul ori prostia jandarmilor l-au ferit cîteodată. Ilarie a ghicit că băiatul cantonierului cunoaşte mai multe decît spune. Nu se ascundea de prima dată. Unele spuse de-ale lui îl puneau pe gînduri. Le drămuia de unul singur şi sfîrşea prin a-i da dreptate.

Ciopleau într-un rînd un scăunel. Constantin era de părere că în fiecare zi să facă ceva. S-adune ciuperci, să caute vreascuri, să se plimbe, să cîrpească rufele, să schimbe aşternutul.

— Să nu mucezim, Ilarie.

În ziua aceea ploua. Se pomeniră vorbind de cinste, de adevăr.

— Ruşinos este cînd, uitîndu-te înapoi, ţi se face ruşine de tine, zicea Constantin. Ziceai că-ţi place muntele acum. Te-ai dori totuşi pe cîmpie, acasă. De pe-acum ai să vezi altfel satul, de cum l-ai văzut înainte. O să fie pace, adică se va termina războiul. O să le luăm iar de la capăt?

— Păi, cum?

— Nu, frăţioare. Întîi şi-ntîi că mai avem ceva de împărţit cu nemţii. N-or să vrea să plece cu una cu două. N-auzi? Construiesc cazemate. Au conducători nebuni, ticăloşi. Constantin Timar adăugase: Ştii cît ne-a costat pe noi o puşcă nemţească? Un vagon de grîu. Pentru asta trebuie să ari, să semeni, să seceri zece hectare de pămînt. Zece familii de ţărani să asude pe mirişte, ca să capete o puşcă şi s-audă apoi că mor oameni, pe deasupra să primească acasă o telegramă cernită. Şi ştii ce marcă are arma ta?

— Z.B.

— Mai scrie ceva acolo. Zbroiovka Brno. Brno e în Cehia. Fabricată în Cehoslovacia. Nici măcar în Germania. Au ocupat Cehoslovacia şi de-acolo-ţi

trimite arme. Îi jefuiesc pe ăia, ne jefuiesc pe noi... Habar n-ai ce fel de tîlhari îs nemții. Și dac-ai afla ce-au făcut, ce fac ei cu evreii, cu prizonierii, cu polonezii, cu rușii, ți s-ar face părul măciucă.

— Cum îi mai rabdă pămîntul?

— Și încă ceva... S-au găsit și la noi cine să-i slujească. Toate însă, pe lumea asta, se plătesc, Ilarie. Nu toți văd limpede. Or să vadă. Hora încă nu s-a terminat. Ceterașul cîntă încă.

Zilele se urneau mai ușor. Au făcut drumuri, pe ascuns, pînă la cazematele nemțești. Constantin lipsi în două rînduri. Îl lua cu drezina un mecanic.

Pînă la urmă îi deveni drag Constantin. Sub asprimea înscrisă de viață pe chipul său văzu curînd un bărbat încă tînăr, stîngaci în unele privințe, care nici n-a apucat să cunoască viața.

Îl privi din nou cum doarme. Ca și cum ar fi bănuit, Constantin se trezi. Sări în picioare.

Se spălă pe față și, în timp ce se ștergea, rosti:

— Trebuie să ne mai săpăm un adăpost, mai aproape de culme. Adică, eu trebuie s-o fac.

Ilarie nu înțelegea.

Constantin rosti cu neașteptată blîndețe:

— Nu vreau să te amestec. Aici merge fiecare de bună voie. În partea în care am umblat, sînt cîțiva oameni de-ai noștri. Pregătim ceva. Să nu le fie moale nemților. Aștept știri. Poate va trebui să aruncăm în aer calea ferată. Să nu se retragă, să nu fie cu putință să se retragă.

Fu rîndul lui Constantin să facă ochii mari.

Ilarie răsturnase dintr-o pungă de pînză aspră cartușe. Le numără cinci cîte cinci. Trei au rămas fără săniuța de metal pe care se înșirau.

— Optzeci și trei, atîtea mi-au rămas. Am avut o sută douăzeci.

— Şi ţi-au ajuns?

— Mi-au ajuns, spuse Ilarie. N-am scăpat nici unul. Apoi eu împuşc rar. Mai dau cu undiţa.

Ilarie le spunea toate astea cu oarecare tristeţe. Pe bărbie purta urma unei tăieturi de brici, ca o cicatrice subţire, contrastînd cu pielea obrazului arsă de soare. Ochii-i păreau şi mai albaştri. Constantin simţi inexplicabil că acest bărbat extrem de puternic, plin de forţă reţinută este, fără excepţie, iubit de copii, într-un fel în care numai copiii pot iubi. Desigur că ceilalţi copii îi invidiază pe puştanii lui că au un astfel de tată, uriaş şi blînd.

— Am şi eu cartuşe, făcu Constantin.

— Mie nu-mi plac armele de soiul ăsta. Răsuflă adînc. Atunci să mergem. Dar cum îl înştiinţăm pe badea Timar?

— Ilarie...

Ilarie îşi făcu cu gravitate o cruce mare. Se încheia o etapă a vieţii lui zbuciumate. Îşi luă rămas bun de la bordeiul subpămîntean care, aşa cum era, l-a ocrotit vreme lungă. Două ierni nu-s o glumă. Într-o clipă i se perindară pe dinaintea ochilor cele două ierni fără sfîrşit, petrecute ca ursul în bîrlog. Retrăia urîtul care-i măcinase creierii noaptea şi ziua. Toate i se părură străine, iar el însuşi se vedea ca oaspete în pivniţa cu tavan scund, cu belciuge şi drug, cu două scăunaşe grosolane, cioplite din cuţit, cu mucurile de lumînare strînse pe marginea mesei.

Le părăseşte. Aşa a plecat şi din cazarmă înainte cu zece ani de zile. Uitase şi-atunci că i-a făgăduit o bătaie zdravănă căprarului. Se-mpăcase cu toate.

Totuşi reveni. Gîndindu-se la plecare îşi petrecu privirea prin încăpere, hotărînd să ia cu el ciocanul,

firezul de mînă, cleștele. Smulse și belciugele, cuiele înfipte în grinzi.

— O să ne trebuiască.

Constantin îl apucă de mînă.

— Vine bătrînul!

*

— Liniștește-te, tată, spuse pe-ndelete.

— Ce să zic?

— Cum le zici și altora. Vreau să știu tot.

Bătrînul încercă să se reculeagă. Obosise și respira greu.

— M-am coborît în gară. Ziceam că așa o încurc mai repede, dacă mă întreabă ceva cineva. În gară, majurul Vintilescu...

— Ăla gras.

— El. Mă cheamă la el și-mi zice. Auzi? „Bade Timar, nu mă amestec. Ți-am spus încă din toamnă că fecioru' dumitale-i căutat. Știi, nu știi de el, poate. Acum sînt mutat de-aici. De ieri. Am predat totul noului șef. Să știi, bade Timar, că ăsta nu iartă. Mulți oameni și multe am văzut și trăit. Așa om n-am întîlnit. Tot de dumneata întreba. Ți-am spus, că așa cred că-i bine. Ne cunoaștem de douăzeci de ani.

— Alt șef?

— Are un nume urît, băiete. Cîlă, auzi?

Constantin îl privi fix pe tatăl său:

— Ai spus Cîlă? El e. El l-a împușcat pe Victor Turcu. Să nu uitați asta. Ție ți-am povestit, Ilarie...

Ilarie tăcu. După o pauză propuse pe neașteptate:

— Știi ce, Constantine? Niciodată n-am dat greș. Îl pîndesc și îl împușc. Fără greșeală. Dintr-un foc.

Constantin zîmbi. Clătină din cap.

— Nu așa trebuie el împușcat, Ilarie. El trebuie împușcat de un pluton de execuție și execuția lui să fie adusă la cunoștința tuturor. Ar fi prea simplu... pentru Alexandru Cîlă...

Capitolul II

NELINIȘTE

1.

Încercările nereușite de-a da de urma fugarului l-au înfuriat în așa măsură pe colonelul Vasilescu-Dragu, încît a început să bea, pierzîndu-și proverbialul sînge rece. Bea de unul singur, în cabinetul său, blestemîndu-l pe Cîlă, blestemînd ministerul care l-a șters de pe lista avansărilor, semnînd însă cu răutăcioasă satisfacție decizia de „bun în grad". Adela, pe care i-o răpise prietenului său Dumitrache, medic al orașului, s-a plictisit curînd, neferindu-se să i-o arate pe față, încercînd să revină la fostul ei soț. Acesta a refuzat, așa cum a refuzat mai tîrziu și expertiza medico-legală propusă de colonel. Și-a învins timiditatea firească și a rezistat. Ca nu cumva să cedeze totuși insistențelor colonelului, s-a internat într-un sanatoriu, pentru două săptămîni.

Colonelul l-a chemat pe prim-pretorul Ifrimescu și l-a obligat să semneze așa-zisul proces-verbal de constatare a morții, înainte de a se fi mutat în Oltenia. Ifrimescu s-a supus. Au băut amîndoi pînă noaptea tîrziu. S-au străduit să imite iscălitura

medicului. Ifrimescu părea atins de demenţă. Îl lăuda în gura mare pe celălalt medic, pe Valeriu Moga, şi se căina recunoscîndu-şi marile defecte.

— Ele mă vor conduce cu alai drept la balamuc.

Amîndoi, ca înţeleşi, foloseau termeni ceremonioşi şi, deşi Ifrimescu i-a fost oaspete o săptămînă, nu s-au tutuit. Adela fiind plecată la maică-sa, se culcau în aceeaşi odaie. Ordonanţele se luau dimineaţa cu mîinile de cap. Colonelul îndruga într-una :

— Toţi, mai mult sau mai puţin, sîntem vrednici de balamuc. Şi ministrul, nea Mişu, măgarul. Un avocăţel stupid care ţie şi mie ne dă ordine şi care îndrăzneşte să mă ţină în picioare minute întregi. Parcă-mi face o favoare invitîndu-mă să iau loc. Tatăl meu nu l-ar fi primit nici în hol, iar eu trebuie să-i ascult sporovăiala stropită cu scuipat.

Într-o dimineaţă, trezindu-se cu capul greu, buimăcit de aburii beţiei, nu l-a mai văzut pe Ifrimescu. I-au spus ordonanţele că prim-pretorul s-a plimbat în izmene pe stradă, cerînd o puşcă, apoi a încălecat zidul şi a început să meargă pe creasta lui, urlînd că el e mai tare ca Alexander, celebrul echilibrist.

— Mă sui pe paratrăznet, a strigat.

L-au înhăţat şi l-au dus la balamuc, exact aşa cum a prevăzut, cu alai.

Nici agenţii siguranţei, nici patrulele trimise să scotocească coclaurii, satele, gările, cartierele mărginaşe, hotelurile, restaurantele, n-au dat roade. Pe Constantin Timar îl înghiţise pămîntul.

Cîlă da de fiecare dată, adică de două ori pe zi, din umeri, a neputinţă.

— Nu eşti bun de nimic, boule! Atunci, în noaptea aceea, v-aţi dat examenul, vite încălţate!

În loc să nu lăsați un petic de pămînt necercetat, v-a pierit piuitul. N-am să-ți iert beția de-atunci, plutonier. Prea scump o plătesc, hotărît.

— Domnule colonel!

— Nimic. Nu te știi descurca. Nu ești bun decît în asta (și făcea din deget, ca și cînd ar fi apăsat pe-un trăgaci). Pleacă!

*

Îl chema însă zilnic.

— Ascultă, plutonier. Oricum, noi trebuie să punem mîna pe omul ăsta. Poate deveni un martor periculos. Sîntem în aprilie și...

— Îmi dau seama, domnule colonel.

— Avem informații, făcu Vasilescu-Dragu. Desigur că se știe de fuga lui, reușită. Cît și de moartea lui Victor Turcu. A aflat și familia. Avem și noi oamenii noștri plasați prin lagăre, fabrici, închisori.

Alexandru Cîlă propusese atunci, nici el nu avea habar cum de i-a venit o astfel de idee în minte.

— Domnule colonel, mai încerc în Sibiu și Mediaș. Vă rog însă pînă atunci să-mi obțineți numirea ca șef de post în comuna de unde se trage Constantin Timar.

— N-are decît tată. E cantonier în Bistra. Compară șansele. Nu-i rea ideea. Decît să te văz în fiecare zi. Și rosti solemn: Îți dau cuvîntul meu de onoare. Dacă scoți ceva de la bătrîn și, mai ales, dacă îl dibuim pe Timar, te fac ofițer. Trebuie să ascundem toate urmele. Vino mîine, după-amiază. La patru...

*

S-a prezentat, ca întotdeauna, punctual, neuitînd să-şi controleze ţinuta înainte de-a bate la uşă. Rămase surprins. Vasilescu-Dragu nu era singur. Pe fotoliul de lîngă fereastră se tolănise un bărbat voinic. Cîlă îl examină cu coada ochiului. Bărbatul citea un raport şi sta cu capul aplecat, fără să-i dea nici o importanţă noului venit. Storurile coborîte micşorau lumina, încît plutonierul nu putu distinge decît părul creţ, bogat, al omului şi bărbia puternică. Deodată, omul se ridică şi întorcîndu-şi spatele se apropie de fereastră. Era înalt, lat în umeri şi după mişcările uşoare, ca furişate, vădea tinereţe şi forţă. Îi auzi vocea. Ciudat de limpede, joasă, de bariton plin. O voce catifelată, cu neaşteptate accente dure. Instinctiv îşi spuse:

„Ăsta ştie apoi să comande."

Colonelul îi făcu semn plutonierului să se apropie.

Părea schimbat. Lunile de beţie neîntreruptă îl moleşiseră şi-i înscriseseră pe sub ochi pungi vinete. Nici la ceasul acela nu părea treaz. Pe un gheridon, alături de fotoliu, se răsfăţau două pahare pline de vinars tare. Tescovină, ghici Cîlă.

— Şezi, îl îmbie colonelul. Şi, fără să-i dea răgaz, îl anunţă : S-a aprobat. Pleci şef de post în Bistra. Sună nervos, de două ori. Se ivi ordonanţa. Adu un pahar. Schimbă sifoanele.

Afară burniţa. În odaie se făcuse de-a binelea întuneric.

— Toarnă-i plutonierului, porunci el soldatului, care aşezase sifoanele lîngă sobă, în vecinătatea a două sticle verzui neîncepute.

— Plouă, stă, iar plouă, curat luna nebunilor.

Colonelul rînji.

— Aşa-i pe la noi, domnule inspector.

— Ce știi dumneata, dom'le colonel! Dumneata nu ești de pe aici, eu însă, făcu inspectorul, mă trag de-aproape. De pe aici, rosti el moale, cîntat.

Băură. Și pe neașteptate auzi aceeași voce, dar schimbată uimitor. Același timbru, dar sunînd în falset.

— Să nu mai comiteți măgării! Ținuse paharul ridicat, nehotărît cumva. Brusc îl goli și urmă: Ar trebui să le bagi în cap, pentru totdeauna... ne costă mult astfel de măgării. Se coace undeva ceva... Instruiește-l, colonele. Eu revin peste o oră.

De astă dată păși energic, milităreste, zguduind podeaua. Trînti ușa răsunător.

Rămași singuri, cei doi n-au scos un cuvînt. Cîlă, pentru că nu știa cum să interpreteze prezența unui civil în cabinetul comandantului, purtarea acestuia insolentă, după aprecierea lui. Avea aerul că-i comandă colonelului și în același timp îl trage la răspundere.

— Nici nu s-a uitat la mine. Colonelul aprinse cu degete tremurînde o țigară. Dă sticla! ordonă el. Ai văzut? îl întrebă el pe Cîlă. Strivi o înjurătură între dinți. Șuieră: Vezi ce mojicii trebuie să rabd pentru voi? Un mucos vine și-și dă aere... Dracu' s-o ia de jandarmerie! Puteam s-aleg altă armă. Pentru asta am făcut școala de război în Germania? Să te văd pe tine, să dau ochi cu medici împuțiți? Auzi? Coace ceva. Sigur că coace ceva. Viteji vă arătați acum... Se opri. Vorbi de astă dată calm, aproape obosit: Gaură în cer! Parcă-i singura evadare. Habar n-am cum, dar reușesc. Cazul tău însă i-a înțepat. Află că omul acesta a fost de părere să te dau pe mîna curții marțiale. Citea tocmai dosarul tău. Să știi, plutonier, e ultima dată cînd te mai

apăr. Nu o fac din cine știe ce milă. Îți acord ultima șansă. Pune mîna pe acel Constantin Timar, pune mîna ! Tu știi ce-i aia sabia lui Damocles ?

— Nu, să trăiți ! Am auzit eu...

— Ai auzit ! Ca să știm și noi. Ai auzit, rosti. Rîse amuzat. Bău un pahar plin și-și turnă sifon. Sabia lui Damocles ? Lecția pe care i-a tras-o tiranul. Ce să-ți mai istorisesc ! E vorba că primejdia e deasupra capului tău. O sabie ascuțită atîrnînd de-un fir de păr. Înțelegi ? De-un fir de păr. Ca să nu mori neînvățat, dobitocule, ascultă totuși. Damocles ăsta era un curtean, un soi de lingău, dracu' știe. Îl invidia pe tiranul ăla din Siracuza. Ca să-l învețe minte, auzi — ia toarnă, toarnă-ți și ție — a poruncit să fie tratat la fel ca un stăpîn. Damocles s-a așezat la masă, a fost servit. Jubila, nătărăul. Cînd îl pune necuratul să-și ridice capul. De-un fir de păr atîrna deasupra lui o sabie ascuțită și grea. Îți închipui. Asta-i sabia lui Damocles. Oricînd ne poate reteza scăfîrlia, netotule. Toarnă... Știu eu ce știu... Se aplecă peste birou și-l privi intens. Să nu crezi că glumesc. Nici să nu-ți treacă prin minte așa ceva. Firul tău e cel mai subțire. Al meu mai rezistă. Să treci pe la Vancu, să-ți dea numirea și rezolvă ce mai ai de rezolvat cu casierul.

Cîlă tresări. Se ridică sprinten și pocni din călcîie.

Colonelul nu-i întinse mîna.

— Pleacă !

*

Cîlă, întors la gazda sa din oraș, dăduse pe stradă peste Dora.

— Jupînul şi-a desfăcut prăvălia, frumosule. Acolo-i plin de nemţi. Nu-i pot suferi. Stau aici, la hotel. Sînt nişte băieţi simpatici la liceu.

A luat-o cu sine. A întîlnit un soldat şi i-a dat bani.

— Ştii unde stau? Aduci nişte rachiu, salam şi pîine.

— De unde pîine?

— Spune-i şi tu că-i pentru dom'colonel Dragu şi capeţi.

Femeia l-a întrebat:

— Te mai doare mîna?

Instinctiv, jandarmul îşi feri mîna, nemulţumit.

— Lasă. O înjură în gînd, făcînd-o proastă. Ai spus cuiva?

— Ce să spun? Habar n-am. Eram beată. M-am speriat, cînd te-am văzut în prag, cu părul vîlvoi. Am auzit împuşcături şi am crezut că te-ai bătut cu cineva. Erai tare făcut. Patronul meu nu m-a lăsat nici pe mine, nici pe nevastă-sa să ieşim din casă a doua zi. Aia nici n-ar fi putut ieşi, că iar o dureau ochii. A venit doctorul ăla scîrbos s-o lecuiască.

— Scîrbos?

— Nu pricepea nimic. Mi-a făgăduit să-mi caute slujbă. Mereu mă ameninţa cu pedepse. Acu' gata. L-au luat pe front.

Flecărea neobosită, în timp ce Cîlă o dezgolea.

În fond, plutonierul era neliniştit. O neliniştе surdă, ca o durere ascunsă. Încă nu te înţeapă să urli, dar o bănuieşti instalată trainic, cu încăpăţînare, gata să se dezlănţuie. Citise aceeaşi neliniştе şi-n purtarea colonelului. Vasilescu-Dragu se clătinase. Neaşteptată surpriză pentru Alexandru Cîlă. El, în felul său, îl iubea pe colonel. Îi era chiar

teamă, nu teamă de tresele acestuia, cît de omul stăpînit, rece, crud, cu nepăsare față de semenii săi. Ura manifestată de colonel izvora din convingere și dispreț, o ură calculată, gîndită. Idolul lui suferise o lovitură la care n-a rezistat, clintindu-l. Nu se supărase că-l categorisise prost, făcîndu-i acel semn cu degetul arătător. Cîlă nu s-ar fi supărat nici dacă l-ar fi pălmuit. Se socotea vinovat. Nesiguranța colonelului îl dezamăgea. În același timp îl puse pe gînduri. Adică să șteargă orice urmă? A fost martorul măsurilor luate de șeful său. Îndepărtarea tuturor celor care au călcat în han, tuturor celor care au asistat la înscenarea fugii de sub escortă a deținutului. Medicul acela a rezistat. Nu s-a clintit. Iar colonelul s-a dovedit mai puțin puternic decît îl credea. N-a avut ce-i face. L-a trimis pe front. Ceea ce iar nu înseamnă mare lucru. Poate să scape. Așa cum și Lascu și Dinu, subofițeri, colegii lui, acum trimiși pe front, pot scăpa. Nemaivorbind de majurul Bretoteanu. Ei însă, ca martori, au tot interesul să tacă. Îndepărtarea cîrciumarului a fost o greșeală, a doua, socoti Cîlă. De-abia acum nu va tăcea. Va trebui să stea de vorbă cu el și să-l intimideze.

Neliniștea adevărată i-o inspira însă Constantin Timar, fugarul, omul pe care poate nici nu l-ar mai recunoaște ziua, căruia vag de tot îi mai poate reconstitui figura. Se înfioră. Poate că a trecut pe lîngă el în răstimpul de două luni cît a cutreierat gările, căutîndu-l.

Omul acela e viu și așteaptă momentul potrivit. Nu-i un om să se dea bătut. De el trebuie să se apere. Se răsturnau în mintea lui Cîlă raporturi statornicite de mult. Lui i se dăduse o oarecare putere. Ofițerii aveau și mai multă. Părea nemăr-

ginită. Un ordin și o apăsare de trăgaci, restul nu mai avea valoare. Dar în ochii acelui bărbat nu citise nici urmă de teamă. Mai curînd curiozitate.

În ochii aceia iertarea nu exista. Făcea parte din acei oameni cărora nici o silnicie nu le încovoaie grumajii. Îi întîlnise de cîteva ori. Se deosebeau, îndată, de toți ceilalți deținuți. Inspirau, fără voie, respect. Aveau ceva numai al lor.

Pe lîngă toate acestea, căderea nemților aproape că nu se mai punea în discuție. Nu era prost. Nemții-s pe ducă. Retragerile elastice, trîmbițate pe toate căile, cazematele construite în munți, toate miroseau a împachetare și plecare. Cu ei alături se simțise bine. Ca și cum i-ar fi slujit de pavăză. Iată că ei, cei neînchipuit de tari, se cărăbănesc. Îi alungă bolșevicii, îi strivesc. Și-atunci? Comuniștii vor ieși din lagăre, din închisori, se vor întoarce soldații de pe front. El a ucis și dezertori, și comuniști, și prizonieri, și bătrîni, și femei. A bătut soldați, a învinețit civili, cum se nimerea și cum primea ordin.

Femeia trăncănea într-una.

— A dracului jigodie cîrciumarul! Pîine din fasole. Bea, băiete! Mie-mi placi. Nu-i pot suferi pe ăștia, pe rezerviști. Parcă-s îmbrăcați în haine de împrumut. M-a luat unul cu el într-o seară. M-a tot descusut că de ce-s tîrfă. Nerușinatul! Se pilise și se căznea să mă facă să mă las de meserie. De cruțat nu m-a cruțat însă...

Cîlă nu se amăgea. De răsplată nu-l vor scuti. „Important este să micșorez cîtimea ei", își spunea. „La salcia supărată" acționase beat. Au rămas martori. Cel mai însemnat e cel ascuns! Și, poate, doctorul. Dar hîrtia? Procesul-verbal! Tresări. O îmbrînci pe femeie, care se agăța de el, asudată, cu

fărîmituri de pîine pe bărbie. Hîrtia... procesul-verbal nesemnat! Văzu cu o limpezime aproape nefirească gestul medicului. A împăturit-o şi a băgat-o în buzunarul hainei. Era tîrziu să treacă pe la colonel. Îşi aminti de bărbatul acela. Damocles... Percheziţie la medic... Trebuie.

Au percheziţionat amîndoi, colonelul şi el, fără să dea de hîrtie.

Capitolul III

...PLUTI PÎNĂ DEPARTE SENTINŢA...

1.

Cîlă trăsese în gazdă la Samoilă Dragoman, sătean din Bistra. Îl convinse, pretextînd că o să-l scape de front, să se concentreze în jandarmerie, rămînînd în sat. Dragoman, după o săptămînă de gîndire, acceptă. Viaţa de ţară, în casa lui Dragoman, transformată de fapt în post de jandarmi, îi amintea de curtea îndestulată a tatălui său. La treizeci de ani trecuţi, plutonierul burlac se simţea atras către un trai aşezat, la casa lui, cu femeie, copii, vite şi pămînt. Se pomeni că doreşte moartea bătrînului, prilej de a pune mîna pe pogoane, de-a se înşura. N-ar fi părăsit nici slujba. Ar fi rămas şef de post în sat, sau, dacă Vasilescu-Dragu s-ar fi ţinut de cuvînt, ofiţer de plasă.

Dragoman, cu gradul de caporal pe umeri, ştia ceva de un fugar prin munţi. Nu l-a văzut nimeni

niciodată. S-aud, numai, spun paznicii, împușcături. Poate că-s mai mulți. Se îndoia că pot fi prinși. Îl cunoștea pe cantonier. Îl știa și pe fecioru-său, pe Constantin. Supravegheară casa bătrînului. Nu găsiră nimic nefiresc în comportarea lui. Se hotărîră să-l întrebe. Intrară la canton.

— Nu știu nimic, domnu' șef. M-a întrebat și dom'șef Vintilescu. Poate-i pe front.

Cutreierară pădurea. Urcară la casa pădurarului. Nu găsiră nici un indiciu.

— Poate-i chiar așa, pe front, opinie Dragoman.

Lui i se părea că plutonierul se frămîntă din pricină că nu poate executa ordinul. Vintilescu nu s-a frămîntat atîta. Să raporteze la legiune că nu-i în raza postului Bistra și s-a isprăvit tărășenia.

— Scriem pe dracu'. Constantin Timar a stat pe front exact cît am stat eu. Nici un ceas. Comunist... Sau tu nu pricepi. Ar fi făcut agitație printre soldați, că ăștia n-au astîmpăr.

— Cum a fugit?

Cilă se răsuci, gata să-l pleznească pe caporal. Buzele i se albiseră și ochii exprimau furie. Înjură de mamă și dumnezei pe toți proștii din lumea asta, care-și închipuie că jandarmeria înseamnă să dibui hoții de găini. Apoi se-njură pe el însuși, fără să se cruțe, cu mînie crescîndă, blestemîndu-și soarta.

— Mai bine-l ascultam pe tata. Rîneam la vite, înghițeam ocări, puteam a balegă și sudoare. Ăsta-s. Balegă. Nu om. Balegă. N-am putut atunci...

De l-ar fi împușcat pe Constantin. Chiar dacă ar fi scăpat celălalt. Era mai puțin rău. Astăzi nu s-ar fi sfărîmat, nedormind nopțile, ticluind planuri peste planuri, zvîrcolindu-se ca pe jeratic. N-ar mai fi avut vedenii. Timar e martor viu. Cei morți îs buni morți. Cine să le ia interogatoriul? Dumnezeu

din ceruri, dacă este așa ceva acolo sus și dacă poate s-o facă...

— Hai să-l ducem pe bătrîn la post.

Samoilă îl urma tăcut. Nu i se părea firească izbucnirea șefului său. Îl cunoștea pe bătrîn, iar cu Constantin copilărise. Ce, poate să se compare un copil ca al lui Timar cu îndrăcitul ăsta de jandarm cu care nu-i bine să te iei la harță? Băiat necăjit, ucenic la fabrică, lucrător ca toți ceilalți, cu haine sărăcuțe, ca de împrumut. Ținea încă minte pantalonii, ca niște burlane, și șapca decolorată, cu cozorocul plesnit. Nu s-a făcut domn băiatul cantonierului. Știa el, Samoilă Dragoman, domni mai acătării. Nu-i intra în cap. Ce-i drept îi drept, Constantin fusese băiat deștept, frumușel, dar de-acolo pînă la a trezi în Cîlă atîta mînie mai trebuia feciorul lui Timar să mănînce multă mămăligă.

Îl privi pieziș pe Cîlă. Acesta cobora, cu ochii pe jumătate închiși, cărăruia spre drumul din pădure, către canton. Mergea gîndind, nedînd măcar la o parte lăstărișul și crenguțele i se izbeau de obraji, ca și cum ar fi vrut să se pedepsească singur pentru vreo vină. Ar fi vrut să-l ajute. Nu-i plăcea să-l vadă așa. Se temea de Cîlă, acum mai mult ca oricînd. Nu putea să i se împotrivească. Uneori, purtarea acestuia în propria-i casă îl supăra. Se uita la nevastă-sa ca la o țiitoare, o bătea peste șolduri. Era atunci convins că cei doi îi ascund ceva. Dar nu scotea o vorbă. O chinuia pe nevastă-sa, neeconomisind ghionturile și înjurăturile.

Răscoliseră amănunțit casa pădurarului. Urcară și-n pod. Căutară urme prin iarba abia răsărită. Scormoniră, risipind tot soiul de bulendre prin cameră și-n șopron. Nicăieri, nici urmă. Nici de șoareci barem. Au cercetat și drumul. Samoilă îl

cunoştea pe fostul pădurar. Acestuia îi plăcuse mult băutura. Samoilă îşi aminti că în fiecare toamnă cumpăra must şi-şi îngrijea singur vinul. Se lăuda că numai şi numai pentru butea de vin şi-a săpat o pivniţă, zidind-o din cărămizi şi grinzi trainice. Tresări, bucuros că poate să-l însenineze pe Cîlă. Îi atinse cu stîngăcie cotul.

— N-am cercetat...

— Ce n-am cercetat ? îl întrebă întunecat Cîlă.

— Beciul.

— Ce spui ?

— Pădurarul avea o pivniţă.

— Hristoşii şi... de ce n-ai... ?

— Păi, în zorul ăla, uiţi de toate...

S-au întors.

Sparseră uşa cu un tîrnăcop uitat în magazie. Pe pămînt zăceau cîteva grămăjoare de tuburi de cartuşe. Pe colţul mesei se afla un muc de lumînare. Cîlă îşi ieşi din minţi. Călcă tuburile în picioare, rupse masa, scăunelele, zări drugul şi izbi cu el în neştire tavanul, grinzile, pereţii. Lui Samoilă i se făcu părul măciucă. Se înspăimîntase. Cîlă parcă ar fi jucat un dans fantastic al groazei şi nebuniei morţii. Caporalului îi venea s-arunce dracului puşca şi s-o ia la fugă ţipînd. Văzîndu-l săltînd ca deznodat, în beci, văzînd cum i se frămîntă umerii, zguduiţi de furie ca de plîns, degetul i s-a chircit pe trăgaciul puştii, fără să vrea. I-a trecut prin cap gîndul să tragă un cartuş, unul singur, ţintind cu grijă între umerii aceia îmbrăcaţi în haină albastră de jandarm. Să se isprăvească odată pentru totdeauna. Ce i-a trebuit lui să se încurce cu veneticul ăsta, care s-a făcut stăpîn în casa lui ?

Cîlă ieşi. Nu-l privi în ochi pe Samoilă.

— Ar trebui să te-mpuşc, tîmpitule! De sub nas ne-a fugit. Acum poate rîde de noi. Aici a fost.

— Poate n-a fost el. Că de omul ăla s-a auzit de doi ani.

Cîlă se opri. Căuta pesemne ceva deosebit. Ochii verzi, ca de apă stătută, păreau otrăviţi de durere şi neputinţă.

— Bătrînul, bestia... el ştie. Mugi: Praf îl fac. Lighioana. Praf.

Samoilă răsufla greu, abia ţinînd pasul. Cîlă gîfîia şi-şi lărgea gulerul tunicii. Scrîşnea din cînd în cînd.

— Praf... praf...

*

Departe de acel loc, cei doi urcau domol. După un ceas erau pe creastă. Ilarie simţi că se petrece un lucru ciudat. Ridică ochii spre cerul fără pic de nor. I se păru mai proaspăt ca niciodată mirosul de răşină al brazilor, dar tot nu-şi putu explica ce se petrece.

Dinaintea lui, Constantin păşea săltînd. Îşi dădu seama fulgerător, îndurerat brusc, de i se strînse inima. N-auzise pe nimeni de doi ani, el însuşi nu încercase de doi ani.

Constantin cînta. Cînta încetişor. Ilarie uitase că pe lumea asta se mai poate cînta.

2.

Bătrînul a presimţit şi instinctiv s-a dat înapoi. Era prea mare liniştea şi nici santinela nu mai era la locul ştiut. Se auzea, ca un zvon depărtat, gîl-

gîitul pîrîiaşului, sub podeţ, mărind noaptea şi liniştea. Dădu să intre.

— Ai controlat pe dracu' ! izbucni Cîlă, auzindu-i explicaţiile. Nici o linie. Unde ţi-i băiatul ? Să nu mai spui că-i pe front, că te stîlcesc în bătaie, auzi ?

Bătrînul nu-l privi. În schimb îşi plimbă privirea peste Samoilă, bătrîneşte, aproape îngăduitor.

— Am mai spus, domnule plutonier. Copilul meu e pe front !

— Hristoşii... hahaleră bătrînă ! Ai să vezi tu acum...

3.

Seara tîrziu, după ce l-au schingiuit pe Timar bătrînul, Cîlă a cerut vin. I-a trimis pe jandarmii ceilalţi în patrulare, iar pe bătrîn l-au expediat la legiune. Samoilă şi-a înghiontit nevasta.

— Adă damigeana şi şterge-o.

Femeia nu-l băgă în seamă. Spălă două pahare şi-şi legănă molcom braţele, purtînd damigeana. Le aduse o cană de sticlă, cu margini aurite.

Cîlă îşi deschise una după alta palmele larg şi respiră adînc, fixîndu-l stăruitor pe Dragoman.

— Avem o lună de slujbă, fîrtate. Am făcut cîte ceva. Vintilescu ăla era cam moale. Ce zici ?

Îşi deschise buzunarul de sus al tunicii. Apucă un plic, îl puse pe masă şi-l bătu de cîteva ori.

— Iaca aici, făcu el. Îmi scrie mult iubitul meu frate. Avocatul. Nici una, nici două, îmi dă de înţeles să mă despart de jandarmerie. Cu un cuvînt să disvorţez. Destul.

— Cum vine asta ? întrebă Samoilă.

— Nu-mi poate spune deslușit, vezi, cenzura taie, ori oprește scrisori de felul acesta. Scrie că tata-i pe moarte. Așa se-ntorc lucrurile. Nici n-am bănuit ce noroc mi se coace ! Dar spune-mi tu, deșteptule, cine îmi primește mie demisia acum ? Nu-i nițel nebun frățiorul ăsta al meu ?

Îi povesti trunchiat, ascunzînd pasajele neplăcute, episodul de la „Salcia supărată". Spre mirarea lui, Samoilă îi declară că se știe ce s-a petrecut acolo. Lumea vorbește.

Lui Cîlă îi scînteiară ochii.

— Păi și pe tine te privește... rînji el.

— Pe mine, că i-am șters bătrînului o palmă ? Căuta să-și țină cumpătul.

— Mă, rînji Cîlă. Te socoteam mai deștept. Constantin comunist, tu jandarm. Jandarm pe timpul nemților, a hitlerilor, cum zic muntenii tăi. De bună voie concentrat. Nici măcar concentrat, ci reangajat. El, om sărac. Tu, fruntea satului. N-ai fost în Rusia. Habar n-ai. Bogăția nu-i iertată, mă. O să-ți ia tot, fii pe pace !

Urmări răutăcios cum îi tremură mîna lui Samoilă, turnînd vin.

— Ș-apoi, ce ?

— Ș-apoi ? Cîți oameni n-ai înșelat tu aici, în Bistra ? Cît știu eu numai de-o lună. Cîți nu-ți poartă sîmbetele ? N-ai dat tu cu gura ta ordinele ? Nu ai umblat tu după vite, oi, rechiziții ? Nu l-ai pîrît pe Tornea că are grîu ascuns după cuptorul de pită, că Vlasa își ține oile în munte ? La cîți nu le-ai mai făcut cîte-un bine de soiul ăsta ? Bău cu sete un pahar mare de vin. Își turnă încă unul. Se înroși la obraz. Ochii-i rămaseră tot înghețați : Oamenii îți zic iudă. Tu însuți ți-ai trimis oile sus în munte, cu

o slugă. N-ai dat la rechiziții nici un capăt de ață. Asta te-a îndemnat să te reangajezi. Nu uita că figurezi pe statul de plată! De Anul nou mai că ai plîns că te-au ocolit copiii cu „covrigeii" și nici pluguşorul nu te-a deranjat. Iacă ce cred ei despre tine. Tu ai și spus-o: „M-au scos din sat". Cumnatu-tău te-a dat fain frumos pe ușă afară, că le-ai stricat cheful. Făcu un gest neașteptat, aproape protector: Am și eu partea mea. Ți-am dat și eu o mînă de ajutor. Am și eu interesul meu. Lasă, nu-i ce crezi tu... Și dacă ar fi, nu asta ar trebui să te doară, chiar dacă ar fi. Satul te urăște. Eu zic să te cari de aici. Vin, mă, bolșevicii... Rosti pe un ton scăzut ceea ce îl obseda cu adevărat. O să fie eliberați oameni, vor ieși comuniștii la iveală. Să vezi tu ce horă se mai încinge pe aici... și cum o să mai jucăm noi doi... Cum am jucat crezi astăzi în beci? Mai dihai, băiete. Și hora asta n-o să ne placă de loc, de loc.

Vorbi încă mult, fumînd, aruncîndu-și centironul pe pat, destăinuindu-i lui Samoilă și ceea ce n-ar fi vrut, ca și cum povara adunată i-ar fi sleit judecata și stăpînirea de sine. Băură amîndoi mult. Femeia rămase cu ei, tulburată și înfricoșată.

— O să plătim, Dragomane...

Samoilă tăcea. Vedea tulbure. Vinul avea altădată darul de a-l însenina. Acum îl umplea de fiere. Părea covîrșit ca sub un torent. N-aveai timp să pricepi un gînd și Cîlă revărsa alt noian de gînduri pline de amenințări, răscolindu-le ca pe niște bolovani colțuroși.

— Și eu nu vreau să plătesc, țipa Cîlă. Nu vreau. Să plătească alții. I-i ușor lui Vasilescu-Dragu. „Vezi, mă plutonier, ăsta, Timar, e periculos. Mă știe de la greva din '32. Am tras în oameni. Curăță-l. Da' fin,

fin de tot..." Şi tot el cu gura pe mine. „Zboară, să mi-l aduci viu sau mort". Poftim... Nu-i... Lui i-i uşor. Dau ordin. Şi ce horă ! Măruntă, bătută pe loc. Mama mamii lor de Cristoşi ! Ca merele putrede pe pom. Ne scutură, cădem şi ne rîmă porcii. Să s-aleagă praful ! Se ridică anevoie, răcnind : Îi sparg capul. Unde-i bătrînul ?

Samoilă îl cuprinse în braţe.

— Stai jos, nebunule ! L-ai trimis în oraş. La regiune...

— S-o bag în... legiunea şi pe colonel. Nu ştie nici unul nimic.

Nu-şi mai dădea seama ce spune. Flutura mereu din mîini şi-şi legăna capul.

Samoilă trînti uşa de perete. Se năpusti pe scări, la aer. Căzu greoi pe prundişul din curte.

*

Supraveghează luni de-a rîndul drumul din pădure, casa şi pivniţa. Patrulară peste tot. Fură mustraţi pentru întîrzierile de vagoane. Se înteţiră actele de sabotaj în întreprinderile militarizate. Arestară, bătură cu disperare, bînd necontenit. Nici nu băgară de seamă că bătrînul Timar s-a întors fără un ochi şi cu braţul stîng strivit, la canton.

Sfătuit şi ajutat de Cîlă, Dragoman Samoilă reuşi să scape de jandarmerie. Fu numit pădurar şi se mută cu totul în casa pădurarului. Nevestei i-a interzis să vină la el.

*

Prin august, lui Cîlă îi muri tatăl. De inimă. Cîlă primi încă în Comana o depeşă a colonelului care-i

recomanda să se ascundă. Află că și colonelul e căutat. Trebui să fugă și din Comana. Se pierdu prin București. Din ziare știu că este acuzat de asasinarea a zeci de deținuți politici și prizonieri. Vasilescu-Dragu fusese judecat, în contumacie, și osîndit la moarte. Pricepu mai tîrziu ce înseamnă contumacie. Între cei uciși de el figurau multe nume. Îl cuprinse groaza cînd băgă de seamă că se știa aproape totul...

Își aminti de fratele său, avocatul. Împreună au vorbit îndelung. Satul din Bărăgan parcă înnebunise. Fusese o seară înăbușitoare de august 1944, miercurea. În loc de oricare alte cuvinte, la aflarea veștii care răscolise și deșteptase satul, fratele său îl întrebase :

— Acum unde dracu' te ascunzi ? S-a încheiat războiul. O să te hăituiască, Sandule, ca pe o fiară.

În altă zi, fără să mai țină minte unde, printr-un difuzor, auzi o voce gravă, de bărbat, pronunțîndu-i numele și imediat urmă o pauză, după care distinct pluti pînă departe sentința : condamnat la moarte.

*

Îi scrise lui Samoilă Dragoman, folosindu-se de numele fratelui său. I-a răspuns femeia. Samoilă ispășea o pedeapsă. Făcuse speculă cu piei și făină, oamenii nu i-au iertat nici alte păcate. Doi ani de zile va lipsi din sat. Călători pînă în Bistra și pătrunse noaptea în casă. Femeia nu l-a primit. S-a ascuns în pădure o săptămînă. A înțeles singur că va trebui să dispară. Femeia i-a dat toți banii ce-i avea. O silise Cîlă.

Nici nu-l mai văzu de-atunci, niciodată...

CASA DIN PĂDURE

Capitolul I

MIJEȘTE UN GÎND

1.

Cabana din pădure avea musafiri. Un bărbat de vreo patruzeci de ani, cu părul căzînd dezordonat pe frunte, mesteca mămăliga, mormăind ceva de neînțeles. Ceaunul nu fusese bine curățat. Pe margini, unde n-a ajuns apa să le înmoaie, se vedeau zgrunțuroase resturile mămăligii de ieri. Mîna stîngă, petrecută pe după ceaun, încerca să-l fixeze de pămînt, fără a izbuti.

La masă, un alt bărbat privea afară. Avea umerii ușor împinși înainte, iar obrazul, cît îl lumina lampa, era supt, neras, exprimînd o oboseală extremă. De-a lungul peretelui, după masă, o canapea cu capacul ridicat lăsa să se vadă ghemuri de lînă, de culori amestecate, peste care erau trîntite două încărcătoare lungi de pistol mitralieră. Două cartușe „parabellum" se aflau pe masă și bărbatul cu fața suptă lovea cînd unul, cînd altul, tresărind de fiecare dată cînd se ciocneau. Nu-și lua ochii de la fereastră, nici nu înceta să împingă unul către celălalt cartușele, tresărind.

Sîcîit de eforturile cheltuite zadarnic, nereușind să mestece mămăliga, celălalt caută din ochi două lemne. Îl apostrofă cu ciudă pe cel de la geam :

— Ce te tot zgîiești !? Mai lasă gloanțele ! Vezi că mă chinuiesc aici și n-am spor. Mai bine i-aș spune muierii s-aducă mămăliga gata făcută.

— Mai bună-i caldă, Samoilă. Mai bună.
Samoilă șuieră întărîtat :
— Atunci de ce nu ți-o mesteci tu ?
— Nu mă pricep.
În acel moment se întoarse, dete un bobîrnac cartușelor. Căzură cu un clinchet, ca un țipăt, pe încărcătoarele negre, lucioase. Îl fulgeră cu ochii-i verzi, ascunși în fundul capului, cu cearcăne vinete, de veghe prelungită și istovitoare. Deschise gura să adauge ceva. Răzgîndindu-se într-o clipă, tăcu, arătîndu-i cu degetul întins o scurtătură de lemn, azvîrlită lîngă ușă :
— Și ce să fac cu ea ? Ceaunul n-are toartă, nu vezi ? izbucni Dragoman, mîniat nu atît pe ceaunul care n-avea toartă și pe care nu-l putea fixa deci nici cu lemnul, așa cum se obișnuia, cît pe gestul în scîrbă făcut de Cîlă.
Se stăpîni însă și continuă să mestece, în tăcere.
Dragoman Samoilă n-ar fi fost obligat de nimic să stea singur în această casă, să se omoare mestecînd mămăligă și, pe deasupra, s-o mănînce plină cu boboloațe de făină, nefierte îndeajuns. Avea nevastă, mai pricepută oricum ca el. Nici trebuința de a-și cîștiga pîinea nu-l împingea. În sat stăpînea o casă mare, pămînt și oi. Ar fi dus-o bine și fără postul său de brigadier, reluat după ce a făcut șase luni la pîrnaie. Se oprea din ce în ce mai des la acest gînd. Îl urma totuși pe celălalt bărbat, ascultîndu-i poruncile și însoțindu-l la drum. De rupt nu se mai putea rupe. Cîlă îl legase de sine cu fire trainice ca de oțel. Nu reușea să se desfacă, oricît și-ar fi bătut capul Samoilă. De cîteva ori i-a trecut prin cap gîndul să-l omoare pe Cîlă. Nu îndrăznea. Îi era teamă de ochii adînciți în orbite, verzi ca o apă stă-

tută. Se scula des noaptea, să iasă afară. De fiecare dată, Cîlă tușea și-l întreba rîzînd :

— Ce-i, Samoilă ? Te-ai răcit ? Nu-ți prieste dormitu-n pădure.

„Asta ori are somn iepuresc, ori nu doarme niciodată," își spunea Samoilă. Nu-și ascundea sieși ura ce-o nutrea și în același timp se blestema. Îl împingea o pornire de neînțeles la ascultare și supunere, nu lipsite de admirație pentru acest bărbat, mai tare decît el însuși. Nu bănuia că întrebările lui Cîlă izvorau din teamă, din teama omului hăituit, înspăimîntat că i se va lua viața în somn. Nu mai avea în nimeni încredere...

*

Prea multe nu cunoștea Samoilă Dragoman despre Cîlă. N-avea de altfel nevoie. Plutonierul vorbise puțin și vag despre sine. Îl primise în casă, chibzuind cum să tragă mai multe foloase, nebănuind că bărbatul scund, vînjos, cu înfățișare aspră, milităroasă, venit ca oaspete, va ajunge stăpîn pe casă, pe avere, mai stăpîn decît s-a simțit el stăpîn vreodată.

Dragoman făcuse închisoare. Nu doi ani cît a crezut nevasta. Fusese un șiretlic de-al lui. Dacă-i spui nevestei că lipsești doi ani, își face de cap și risipește. A căscat ochii mari, cînd l-a văzut în prag. Nu s-așteptase. I-a și spus că a dat pe la ei plutonierul. S-a încruntat. L-ar fi vrut arestat. El nu știa și nici nu i-a spus nimeni că plutonierul fusese judecat în lipsă și condamnat. În primăvara următoare, reintrat în slujbă, s-a pomenit cu Cîlă. Țepos și rău îi aruncase în grabă :

— Bănuiam că ești aici...

— Dacă nu eram ?

— Tot era cineva... Şi-i arătă ţeava automatului. De-asta musai s-asculte. Ai de mîncare ?

Îi dădu de mîncare.

Dimineaţa l-a anunţat :

— O să rămîi singur de azi încolo. Trebuie să plec într-un loc.

Se ridicase încetişor, dînd cu dosul mîinii la o parte blidul cu mîncare :

— Adică, domnule caporal, ne cam despărţim. Tu n-ai apucat decît Aita-Seacă.

— Dumneata m-ai luat la secui.

— Totuna-i acum...

Cîlă se simţi, spre mirarea lui, o clipă, dar numai pentru una singură, dezorientat şi vinovat de expresia ciudată a chipului fostului său subaltern. Exprima aproape părere de rău. Greşea însă şi lui tocmai de asemenea greşeli îi era teamă. Samoilă învăţase să se ferească. Din cînd în cînd avusese izbucniri de împotrivire şi ură. De astă dată Samoilă se străduia să-şi înfrîngă tremurul de bucurie care-l încerca. Îl întrebă :

— De ce ? Poţi să stai aici cît pofteşti. Nici pasărea-măiastră. Pot trece luni de zile şi nu vine nimeni. Parchetele de tăiat îs în jos. Drumu-i la şase kilometri.

— Nu, frăţie, se opuse Cîlă. Sîntem în mai 1946. Comandă comuniştii. Toamna trecută am mai dus-o cum am dus-o. Acum se va strînge şurubul...

— Te gîndeşti la...

— Aha !

— Mai dă-i dracului ! Ce ne pot face ?

Cîlă se posomorîse. Ori Samoilă n-a învăţat nimic, ori e mai şiret decît i s-a părut lui ? „La ce m-am

încurcat ? Ăsta, din frică, mă vinde ca să-şi scape pielea. Şi-i singura lui şansă ca să şi-o scape. Numai eu ştiu ce-a făcut la Aita-Seacă... Nici cu el să n-am noroc ? se întrebase. Să-i trag un cartuş şi..."

I se părea că trăieşte din nou zilele sucite de la „Salcia supărată".

„Mă paşte neşansa... Ce dracu' gîndeşte soarbezeamă ăsta ?"

Singura soluţie era să-l domine, înfricoşîndu-l. Să se arate din nou stăpîn. Să nu-l scape de sub influenţa sa.

— Dar nu plec pentru totdeauna. Aici o să ne stabilim cartierul general. Nu sîntem chiar atît de slabi. Ne mai vedem noi...

*

Cei doi bărbaţi se pregătesc de culcare. Afară, cîinele mîrîie nemulţumit în somn. În încăpere s-a făcut întuneric. Şi-aruncă rar cîte un cuvînt, încercînd să scape de gînduri.

E o noapte adîncă, fără lună, într-o pădure întinerită, în plină primăvară. Doi oameni se culcă, obosiţi de noaptea trecută nedormită, de ziua încheiată. Veşnicul joc al aparenţelor. N-ai fi crezut că liniştea din odaie învăluie ca cenuşa jeraticul.

Cîlă urma să ia o decizie. Una gravă de tot. E fugar. Sînt încolţiţi din toate părţile.

Samoilă Dragoman, om cu nevastă, avere-n sat şi serviciu la stat, cum se recomanda, mocnea sub pojghiţa supunerii gînduri de scăpare. Nu mai credea în istoria, depănată de Cîlă şi ai săi, într-o reîntoarcere a vremurilor apuse. Trecuse timp, nu mult, dar lucrurile se încăpăţînau să se desfăşoare aşa cum nici lui nu-i plăcea, împotriva dorinţei lui Cîlă. El

s-ar fi obișnuit și mulțumit și cu starea aceasta. Nu-i băgau sula-n coastă. Nu-l aveau oamenii la inimă, treaba lor. Ce să facă? Exista însă Cîlă și vizitele lui, zgîndărindu-i răni vechi pe care le-ar fi vrut uitate.

A doua zi, la revărsatul zorilor, Cîlă se pregăti de drum. Dragoman îi umplu rucsacul cu tutun, mîncare, îi dădu bani. Se feri să se uite la automat. Îl întrebă:

— Mai ai pistolul?

— Mai...

Cîlă își luă rămas bun, rece, îndreptîndu-se grăbit spre desișul care începea în imediata apropiere a casei pădurarului. Înainte de a fi dispărut, privi înapoi, făcînd un gest cu mîna.

Samoilă mai aștepta o vreme zvonul pădurii. Intră în casă. Își turnă apă cu polonicul într-o cană de tablă. Bău cu sete. Se așeză pe laviță, sub geam. Îl umplea un soi de mulțumire că se află iarăși singur, că plecase plutonierul. Așa era însă prea subțire. În urechi îi răsuna ca o amenințare seacă, de gheață, promisiunea:

„Nu plec pentru totdeauna... ne mai vedem...

Capitolul II

GLONȚUL E „PARABELLUM"

1.

Compasul s-a mai rotit o dată. În aria deschisă i-a cuprins din nou pe cei doi tovarăși de sihăstrie din Bistra. Ales prim-secretar de plasă, Constantin Ti-

mar se instalase în fosta reşedinţă a preturii, reclădită după război. Îl avea de trei zile oaspete pe Ilarie Balaş, fără să aibă, cum e şi de înţeles, prea mult timp liber pentru el. Lipsa o suplinea bătrînul Timar.

— Ce-o mai fi acolo sus, în pădure?

— Acolo şade acum Samoilă. Brigadier silvic, nu glumă. Cel vechi nu s-a mai întors. Samoilă şi-a lăsat casa, nevasta, averea în sat. Rar coboară din pădure. Pe mine mă ocoleşte. Într-un rînd, cînd stam faţă-n faţă în tren, n-a avut încotro şi şi-a cerut iertare.

— Cum, bade Timar?

— Păi, cînd m-or luat cu santinelele, era şi el de faţă. Că a fost concentrat, zicea, cu sila. I-am spus atunci să nu se atingă de actele oficiale. Mi-a şters o palmă. După cum vezi, am rămas cu un ochi. Cu dreapta abia mişc. Destul şi atît. Putea ieşi mai rău.

Ilarie Balaş se simţi parcă vinovat.

— Ce noroc că voi v-aţi cărăbănit la vreme de acolo... îi va veni rîndul şi lui Samoilă.

2.

Vorbea de Victor Turcu. Constantin, ca să se poată stăpîni, se apropie de fereastră, dădu perdeaua la o parte şi rămase cu privirea pironită undeva, în grădină. Ilarie îl urmărea, observînd în sine că anii n-au schimbat prea mult înfăţişarea tovarăşului său din pivniţă. E mai voinic, de bună seamă, şi ars de soare, pare mai bărbat. S-a bucurat că e însurat cu sora lui Victor şi are un băieţaş. Ai lui sînt la fel, sănătoşi toţi. Promise că o să meargă negreşit la masă.

— De atîtea ori ne-am povestit unul altuia toate acestea. I-am explicat şi ei fiecare ceas al ultimei noastre nopţi. Am retrăit încă o dată intens totul. Mi se părea că visez. Nu admiteam realitatea. Victor nu mai era cu mine. Am stat ascuns într-un tufiş, lîngă linia ferată, cu gînd să mă agăţ de vreun mărfar. Închipuie-ţi, m-am furişat apoi spre pivniţă. L-am văzut, întins pe jos, că era lună. Îl păzea un jandarm. Acesta fuma. Din cîrciumă se auzeau glasuri. Pe lîngă mine a trecut un alt jandarm, venind de la gară. Cît a fost de aproape de libertate. Atît de aproape şi să cadă. Toate cîte s-au petrecut atît de absurde, de nedrepte m-au durut, cum nu cred că mă va durea ceva vreodată în viaţă.

Şi-a tras mai aproape de birou scaunul, dar nu s-a aşezat, a ales un loc pe canapea, alături de Ilarie Balaş.

— Acum un an. În Gara de Nord. Intrasem în restaurant. Dau cu ochii de un om. Sta la o masă lîngă perete. Nu l-am băgat în seamă la început. Mi se părea cunoscut. Eu nu-l mai văzusem de atunci... din pădure. Am cerut de mîncare. Friptură şi un sfert de vin. Eram flămînd. Mănînc. Torn vin — m-aplec după sifon... Am simţit, da, am simţit că cineva se uită la mine. Îi întîlnesc privirea. Ochii l-au trădat. Verzi ca de ceva stătut. Trase adînc din ţigară, împrăştiind în aer un nor albăstrui care-l învălui o clipă. El era. Nu mi-am dat seama îndată. Îţi vine să zîmbeşti în astfel de momente. Crezi că e o cunoştinţă. Ai uitat-o. N-ai de unde să-l iei pe om. Te gîndeşti cum să începi vorba ca el să nu-şi dea seama că l-ai uitat. Întîlneşti mulţi oameni. Nu-i poţi ţine minte pe toţi. Şi-a plecat fruntea. Avea

dinainte un ţoi de rom şi un păhăruţ. Mă uit mereu. Deodată m-a săgetat, pe furiş, cercetător. L-am recunoscut. Căutai un miliţian. Nu era nici unul. El s-a ridicat şi a plecat. Ies după el. A dispărut la ieşirea din stînga, pe Dinicu Golescu. Ia-l de unde nu-i. I-am căutat urma. Se ştie doar că se ascunde. Dar în ce loc ? Familia lui s-a risipit. Tatăl lor a murit exact în 22 august. Avocatul, fratele său, se pare l-a ţinut ascuns cîtăva vreme. E închis de mult pentru trafic de influenţă, cum i se spune şi din care nici eu nu înţeleg prea mare lucru. Soră-sa-i măritată cu un contabil. Erau, se pare, patru de toţi...

— A rămas Samoilă, brigadier.

Tăcură amîndoi.

Ningea uşor, cu fulgi rari. Cerul, de culoarea nisipului uscat, părea îndepărtat. Departe, abia zărită, ca o gheară uriaşă de fiară sălbatică, întinsă să apuce culmea dealului, pădurea dormea adînc sub povara zăpezii, sclipind în asfinţit. Ilarie o zărea prin crăpătura perdelei şi găsea că undeva în adîncul ei, pe care-l ştia atît de bine, pădurea răspunde liniştii lui. Că totodată ea se răzvrăteşte ca şi liniştea lui. „Toate-s cum nu se poate mai bune. Lîngă mine-i Constantin. Cum s-au potrivit lucrurile. Cum nu se poate mai bine. S-a însurat cu Viorica. Are un copil. Bătrînu-i împăcat cu viaţa. Stă în casa lui, pensia-i umblă. Şi mie mi-i bine. Am şi uitat de anii ăia, cînd, de n-ar fi fost bătrînul, mi-aş fi pierdut minţile. Ce s-ar fi ales de mine ?“

Constantin arătă spre masă.

— Ăsta-i grupul lucrat de Victor, făcu el. „Nu fiţi cuminţi...“ Ce-ar mai fi sculptat, urmă el. Ce lemn e ăsta ?

— Toată ziua tei...

— Cunoşti lemnele, observă Constantin. Pe Victor eu nu l-am înţeles pe atunci de ajuns. A fost un om mînat de o pornire şi s-a ţinut de ea. Prin urmare, om tare. Nu şi-a trădat chemarea. Tu ştii, Ilarie, că pînă şi-n ultima noapte, cînd trenul ne ducea spre moartea lui, mi se plîngea că-l frămîntă îndoiala. N-are să reuşească, zicea el, să cuprindă tot ce s-a petrecut în dimineaţa cînd taică-său le şoptea : „Fiţi cuminţi !" „Schimbarea, îmi şoptea, trebuie căutată undeva în adîncuri. Lemnul şi degetele abia îngînă tot ce vreau eu să zic." Nu era vorba numai de schimbarea tatălui său, ci de acel „nu"! pus în faţă. Îl întrebă brusc : Tu mai vînezi ? M-aş duce cu tine la vînătoare...

— Bucuros. Nu mi-ar strica o zi de umblat. M-am îngrăşat. Şi aş şi vîna un pic. Am armă şi permis.

— I-auzi ? Ziceai că n-ai mai trage...

— N-aş mai trage ? Drept, de doi ani n-am mai împuşcat. Boala e în sînge. Am încheiat o înţelegere.

— Cu cine ?

— Eh. Cu puşca. Împuşc numai lupi, vulpi şi, rar, cîte un iepure. N-am stofă de vînător, Constantine. Eu sînt mai mult ţintaş... Spune-mi, îl întrebă el deodată, cine-a tăiat copacul ăla de acolo ?

I-arătă în sus, la capătul grădinii, un ciot. În lumina scăzută a serii aducea cu un braţ amputat, ridicat spre cer ca un protest. Îl cunoştea.

— L-a tăiat cineva, nu ştiu...

— Cine l-a tăiat, l-a tăiat pe nedrept.

— De ce, frate ?

— Să vezi, îi explică Ilarie. Un om care s-apucă de-o treabă ca asta şi are încuviinţarea s-o facă va căuta să ducă acasă cît mai mult, aşa cum i s-a dat

dreptul. Retează, dacă poate, tulpina aproape ras cu pămîntul. Cel fără îndreptări se grăbește — retează de unde se nimerește. În loc să reteze, la drept vorbind, ciopîrțește.

— Ilarie, rîse Constantin. Unde le-ai învățat astea? Nu în pădure?

— Mai rău, Constantine. Noi îi zicem, poate pe nedrept, la așa ceva „treabă țigănească". Am învățat-o pe pielea noastră. Tu nu știi că în Lunca, în vară, s-a petrecut ceva nemaipomenit. Deasupra școlii, pe deal, aveam o livadă de cireși. Pomi zdraveni, cam deodată cu noi. Patruzeci de ani, aproape. Cum, cum nu, într-o noapte i-au ciopîrțit pe toți. Au vrut să o pună pe seama comuniștilor. N-au izbutit. Tot s-a aflat adevărul. Unul dintre ei s-a lăcomit și și-a dus acasă un trunchi.

— Nu se poate!

— Mă Constantine. Pe unii i-au doborît și în fiecare au dat cu securea în așa fel, încît am fost siliți să-i retezăm pe toți. Ca și cum i-ar fi sugrumat. Nu-ți vine să crezi. Te apucă jalea. Plîngeau mai cu seamă bătrînele din sat. Pe vremea cînd au fost sădiți, ele umblau la joc...

— Cine taie pe nedrept?... Ascultă. Acum două săptămîni am primit o scrisoare de la un medic. O să ți-o citesc. Pe urmă-ți spun eu cine-i medicul...

3.

— Scrisoarea e adresată forurilor care se ocupă de dosarul neîncheiat încă al „Sălciei supărate". E, de fapt, o declarație. Nu-ți vine să crezi cît de mulți oameni au venit să depună. Și ei care credeau că o

vor putea înăbuşi... S-o citesc... subsemnatul... din...*

— Cine-i acest doctor ?

Constantin îşi aprinse o ţigară. I-arătă o dîră subţire, viorie, lîngă ureche.

— O ştii. Atît se mai vede. E o urmă lăsată de primul glonţ tras de Cîlă. Sleit de puteri şi înspăimîntat de tot ce am văzut, eu m-am reîntors pe

---

* Iată conţinutul scrisorii medicului :

„Îndată ce am aflat de procesul intentat colonelului Vasilescu-Dragu-Iunian, am cerut procurorului să fiu consultat. Declaraţia mea, pentru orice eventualitate, am dactilografiat-o. Un exemplar l-am păstrat. Mai întîi să precizez. Mă aflam, de fapt, în concediu. Luasem parte la campania din vest, mergînd cu trupele noastre pînă la Beiuş. Acolo am fost înaintat căpitan medic şi, în aceeaşi zi, am fost rănit uşor la coapsa stîngă. N-aveam medicamente şi s-a ivit o complicaţie, din fericire, remediată la Cluj. De acolo am venit acasă, pentru două săptămîni. Am uitat însă, vă imaginaţi că nu este imposibil, în ce loc am ascuns acel proces-verbal de expertiză medico-legală. Am răscolit peste tot. Menajera mea îmi spusese că jandarmii au făcut, îndată ce am fost concentrat o descindere. Îmi venea pur şi simplu să înnebunesc. Am refăcut scena reîntoarcerii mele acasă. Am băut o cafea şi un pahar de spirt înjumătăţit cu apă. (Iertaţi-mi amănuntele.) Pe prim-pretor nu mă puteam bizui. Zăcea, chinuit de nevroză, în balamuc, la Tîrnăveni. Cînd mi se părea că n-am să reuşesc, cineva de afară, probabil un pacient, a rostit : „Mergeţi înainte, e acolo !" „Înainte" în norvegiană însemnează „Fram". Vasul lui Nansen. Am căutat cartea. Era în raft. Am răsfoit-o febril. Procesul-verbal a căzut fluturînd, împăturit, pe covor.

L-am depus, din nou dactilografiindu-l, să am o copie. La trei săptămîni după aceea mă aflam în drum spre Cehoslovacia. Primisem comanda unui spital din zona de operaţiuni. Nu ştiu prin ce mijloace mi-a parvenit un plic cu un bilet. Scris grosolan de mînă. Conţinea o ameninţare. Eram acuzat de trădare. Am bănuit ca fiind o consecinţă a depoziţiei mele. Ciudat e că nu mi-a fost teamă. Lucram zi şi noapte. Iată însă că într-o bună zi, cam la două luni,

linie. Am vrut să prind un tren. M-am agăţat de-un vagon. Am căzut şi m-am lovit rău la umăr. Doctorul e cel care m-a lecuit. Am văzut tăbliţa la portiţă, printre jaluzele se întrezărea lumină şi am riscat. Tot m-ar fi prins. Curgea sînge şi eram secătuit. M-a lecuit şi mi-a dat de mîncare. Nu m-a întrebat absolut nimic. M-a luat pesemne drept muncitor de pădure...

---

mi se cere să fac tot posibilul să-l readuc în simţiri pe un ofiţer german, grav rănit, căzut prizonier. Surorile îmi şopteau înfricoşate că, în febră, aiurînd, acesta înjura şi vorbea fără şir româneşte.

Examinînd rănitul mi-am dat seama că nu-i pot fi de nici un folos. Trebuia să moară. Voiam chiar să-i acopăr faţa, cînd am tresărit. Şi nu mă înşelam. Era colonelul Vasilescu-Dragu. Tot ce am reuşit în acel moment a fost să îl fotografiez. Cererea mea a stîrnit mirare. Am explicat despre cine este vorba şi curînd bănuiala mea a fost confirmată. Mortul, deşi cu acte de identitate nemţeşti, era român, restul hîrtiilor aflate la el fiind româneşti. O scrisoare, semnată Adela, destăinuia că nici în amor defunctul n-a fost norocos. Condamnat în lipsă, a fost executat, de fapt, acolo. Simbolic sfîrşit.

Am tras concluzia cuvenită şi asupra provenienţei biletului primit. S-a dovedit prematură. În vara anului 1946, acelaşi scris grosolan mă încunoştiinţa că-mi voi primi răsplata. Nu s-a întîmplat nimic deosebit. Locuinţa mea se află acum în mijlocul unui cartier muncitoresc. Obişnuiesc şi acum să întîrzii nopţile citind sau scriind. N-am luat în seamă ameninţarea.

Aş fi uitat-o. Dacă într-o noapte n-aş fi auzit o împuşcătură şi a doua zi n-aş fi descoperit cartuşul în pervazul ferestrei. Fusesem ţintit. Şi cum cu o săptămînă înainte fusese asasinat secretarul de partid din oraşul vecin, pe cînd pleca de la o şedinţă, din colonie spre gară, am ştiut că biletul primit de mine trebuie să aibă acelaşi autor. În orice caz, un medic află multe prin bolnavii săi, prin relaţiile sale. Existenţa unui grup de răufăcători, ascuns prin munţi, îmi era cunoscută. Mai ştiam, fără ca să pot stabili date precise, că au anumite legături în sate şi că nu sînt lip-

SEMNA : TEOLOGUL

1.

Constantin îl întrebă deodată :
— Tu cu ce treburi ai venit ? Spuneai că..
Ilarie răspunse pe îndelete :

---

siţi de informaţii. Cazurile de atac la drumul mare, de lovituri tîlhăreşti îmi sînt relatate cu lux de amănunte de bolnavii mei.

Acum motivul pentru care m-am grăbit să vă scriu. În 11 noiembrie a.c. seara, în gara Teiuş, în loc să iau loc la o masă, la restaurantul gării, ca de obicei, mi-am spus că mă vor servi mai repede la bufetul de clasa a doua. Aveau bere. Acolo l-am zărit pe-o bancă pe acel bărbat care, după părerea mea, e asasinul deţinutului politic Victor Turcu. E vorba de plutonierul Alexandru Cîlă, condamnat la rîndul său, în lipsă, de tribunalul poporului. Criminal de război. Sînt sigur că era el. Sînt sigur că m-a recunoscut. S-a foit pe laviţa de lemn şi a plecat. A traversat liniile, a intrat între două trenuri. Am anunţat patrula din gară. Au fost cercetate vagoanele. Nu l-au mai găsit. Umbla îmbrăcat în haine groase de postav gri. Avea o scurtă îmblănită şi cizme militare, ofiţereşti. Pe cap purta şapcă. Era foarte slăbit, dar încă viguros. Avea cu el desagi, incomozi de altfel. Nu ştiu cum a dispărut, cu ei cu tot.

Noaptea de care am vorbit, pe calendarul meu figura cu data de 21 noiembrie 1946. Glonţul e „parabellum" calibrul 9 mm. Concluziile vin de la sine. Omul se învîrteşte prin împrejurimi. E posibil să fie şi el unul dintre tîlharii ascunşi despre care se vorbeşte în regiunea noastră de munte.

N-am spus nimănui nimic despre cartuş. Prudenţa m-a oprit să divulg cuiva. Sînteţi în măsură să decideţi.

Medic de circumscripţie

Dr. VALERIU MOGA

— Întîi să vă văd. Spun drept că de bătrîn îmi era dor. În al doilea rînd vrem să ne cumpărăm niște oi. Aici sînt oi bune.

— Sînt...

— Vrem să cumpărăm vreo cincizeci de oi și cîțiva berbecuți. Noi n-avem oi de treabă. Și-apoi sînt puține. Loc de pășunat este și baci avem. Un om din părțile Sibiului s-ar îmbia să vie la noi. Are un fecior însurat în Lunca și vrea să se așeze în sat.

Constantin rămase pe gînduri.

În odaie intră repede un bărbat uscățiv, scund. Îl fixă pe Constantin, părînd agitat, gata să-i spună ceva, dar neștiind cum să înceapă.

— Cunoaște-l pe Ilarie Balaș întîi, Aroane, începu Constantin. Ce-i cu tine, nu ești în apele tale?

Aron Badea rosti repede :

— Doctorul Valeriu Moga a fost rănit acum un ceas. L-au împușcat pe la spate. Se întorcea de la Bistra, pe drumul din pădure. Caii s-au speriat. Au luat-o razna. În șaretă era numai geanta mediculuí. Oamenii au bănuit ceva. L-au găsit nu departe, fără cunoștință. Nu și-a venit în simțiri...

— Asta nu trebuia, numai asta nu trebuia să se întîmple.

Constantin îi privi, pe rînd, pe amîndoi. Ofițerul de securitate, Aron Badea, își frămînta nervos mîinile. Ilarie aștepta.

— Se confirmă, așadar, bănuiala noastră. Plutonierul e în preajmă. Poate face parte din banda Teologului.

Aron Badea își aruncă ochii pe geam, ca și cum s-ar fi așteptat să-l vadă apărînd din ninsoare.

— Să enumărăm : ...biletul, împuşcătura şi, în ultima instanţă, asasinatul... Oamenii Teologului ?! Îi hăituim de un an de zile... Sîntem în iarna lui 1947.

— Ar fi timpul, rosti încet Constantin. Numai că pe plutonier, orice-ar fi, trebuie să-l prindem de viu. Să ţinem legătura cu spitalul, făcu el adăugînd. Cîlă are motive serioase şi nu se va da înapoi de la nimic. Îşi şopti sieşi : Firesc ar fi fost să nu caut odihnă, să nu mai am nici zi, nici noapte, să nu cunosc oboseală, pînă nu punem mîna pe el. Să mă uit o dată în ochii lui !

2.

Ilarie Balaş nu se duse direct la casa lui Dragoman. Se opri la cooperativă, întrebă de oi şi bătu la uşa sfatului popular. Îşi arătă îndreptările. I s-a promis că va primi ajutor. Sînt oi de vînzare.

— Preţul, l-a sfătuit preşedintele, un bărbat cărunt, negricios la faţă, pe care-l chema Vlasa, este încă destul de scăzut, că de-abia dă iarna, spre primăvară se scumpesc.

Îi recomandă între altele zece, cincisprezece case, dar nu şi pe aceea a lui Samoilă Dragoman. Ilarie, precaut, într-o doară aminti de ea, ca şi cum i s-ar fi spus, negreşit, că are oi de vînzare...

— El e cam tot timpul plecat. Te înţelegi cu femeia. Singură, n-au copii. Are un frate în sat, dar nu-şi vorbesc, îl informă preşedintele pe Balaş.

— Şi alţii ? Mi-i să n-aibă nevasta necaz, dacă dă bărbat-so pe acasă. Ce, parcă eu i-aş îngădui nevestei să vîndă ? Treaba ei cu ouăle şi varza. Oile, porcii, vitele le ştim noi mai bine preţălui.

— Drept, aprobă Vlasa.

Se interesă de viaţa de pe cîmpie. Fără s-o arate deschis, Vlasa îl urmărea surprins pe Ilarie. „Ţăran ca toţi ceilalţi, îşi spunea, îmbrăcat ca şi ceilalţi. I-auzi şi ce zice de rostul femeii. Vorbeşte lumea să se afle în treabă, că nu-i bine," hotărî el.

— Dacă ai nevoie, sîntem aici. Actele tot aici le legalizăm. Îţi dăm şi-un băităraş să le duci acasă.

— L-om plăti, îl asigură Ilarie.

— Pe seară vino la mine. Dormi la noi.

— Poate vă strîmtorez...

— Nicidecum. N-ai mai fost pe aici?

— Nu, făcu Ilarie. La noi sînt altfel satele. Casele-s mai strînse.

— Ştiu, c-am fost, zise Vlasa. La noi, cum vezi, casele-s risipite.

— Nu se sfădesc vecinele.

— Nu zice una ca asta. Pe la noi, sfada se încinge în drum, nu la gard.

Rîseră cu voie bună. Ilarie ieşi.

3.

Recunoscu de departe casa lui Dragoman. Casă înaltă, cu fundament de piatră, în stil muntenesc, cu cerdac larg şi stîlpi de lemn sculptaţi. Se vedea că e bine întreţinută. Ilarie compară casele lor de la şes, scunde, cu ferestre mici, rar în două rînduri şi pereţi de văiugi. Aici nu lipsea lemnul. „Cam cît ar face o casă ca asta? se-ntrebă el în gînd. Desigur, sînt călduroase, uscate." Curtea, mărişoară, urca în pantă. Ocolul oilor era lîngă grajd. În spatele casei începea livada. În faţă se înălţau, ca lumînările, patru brazi argintii. Gardul era trainic, împodobit cu flori tăiate din firezi.

Femeia lui Samoilă îl zări din cerdac. Era înaltă, albă la faţă, cu pieliţa obrazului gingaşă. „Are ochi frumoşi," îşi spuse Ilarie. Umbla uşor, legănîndu-se. Ilarie, stînjenit — căci nu se aştepta ca nevasta brigadierului silvic să fie atît de frumoasă şi, mai ales, cum o judecă el, liberă în purtări, de loc sfioasă — înşiră cîteva vorbe desperecheate despre oi, despre preţ. Se reculese însă îndată ce femeia-i spuse că poate va vinde, dar nu poate hotărî preţul.

— Ne-om tocmi, că nu-i cu plată, spuse el. Am întrebat şi pe alţii, iar la dumneata am venit ştiind că aveţi oi. O să stau de vorbă cu omul dumitale şi ne-om înţelege.

— Cu mine sau cu bărbatu-meu, totuna-i. El nu-i acasă. Are slujbă şi vine rar. Tărăgănat, urmă, ca jucîndu-se cu vorbele : Am vinde, că de bani simţim lipsă şi el, cu slujba lui, n-are cum...

Nu isprăvi ce avea de spus. Îl întrebă de unde-i. Ilarie-i spuse.

— Dacă vrei să mi le arăţi.

— Nici aia nu-i pe bani, observă femeia.

Ilarie, uriaş, neîndemînatic, se urni după femeia cu mijlocul bine strîns în catrinţă. Ea se opri brusc, încît el i-atinse umărul cu pieptul. Se feri alene de atingere şi-şi ridică privirea către bărbatul înalt, care-o domina cu un cap. Îi zîmbi pe neaşteptate.

— Eşti însurat ?

— N-am scăpat, leliţă, nici eu.

— Şi la ce-ţi trebuie oi ?

— Trebuie, făcu Ilarie, fără alte explicaţii.

— M-am tot gîndit, spuse femeia. Să vindem vreo zece.

— Berbecuţi n-aveţi ? Am lua şi berbecuţi.

Femeia începu să-şi laude oile. La sîmbră dau cel mai bun lapte. Ei le ţin bine.

Alături guița în coteț un porc negru ca smoala.

— Nu i-ai dat de mîncare, leliță.

— Ar tot mînca, se plînse gospodina. Samoilă, bărbatu-meu, îmi mai aducea ghindă, cîte-un sac. Să-l ia naiba, aproape că nu mai vrea lături. La noi, porumbu-i cam scump. Și nici Samoilă nu mai aduce.

„Asta n-ar trebui s-o spui, obiectă Ilarie. Ghinda nu-i slobod s-o strîngi, după lege, nici jirul. Cam slobodă la gură frumusețea asta. Femeia răsuflă adînc. Se vede că n-ai avut copii, urmă Ilarie să judece în sine. Pare o fată mare. Cum îi joacă sînii! De m-ar fi nimerit în pivniță o bunătate ca asta!"

— Păi, să-ți trimit porumb, leliță.

— Nu-mi mai zice leliță, se întoarse femeia. La noi nu se zice.

— Mi-i iertа atunci.

— N-ai umblat pe-aici?

— Nu. Nu știam, glumi Ilarie, că brigadierii lipsesc cu lunile, că așa le cere slujba.

— Le cere han-tătar, sări femeia nemulțumită. Omu' meu e lenios. Locul lui îi cam departe și-și cruță picioarele.

— Te cruță și pe dumneata, bag seamă.

Urmă să chibzuiască, bucuros de ideea de-a plăti o parte din oi în porumb. La asta nu s-a gîndit. Sigur, consătenii lui or să se învoiască.

— Și zici că ai porumb, schimbă vorba femeia, ca și cum i-ar fi citit gîndurile.

— Ne mai gîndim, făgădui Ilarie. Grabă mare nu-i.

Se hotărî să dea un telefon seara, ca să ceară încuviințare. Ar fi fost bine să vină și ciobanul cu el.

— Pe-aici cum umblă cucuruzul ?

— Cam scump, făcu femeia.

„Asta ține la casa ei cum țin eu la popa ăl săsesc, gîndi Ilarie. Alta ar fi spus îndată un preț scăzut."

Femeia îl pofti în casă. Ilarie, cuviincios, se codi, mulțumindu-i. Ea stărui. Îl cinsti cu rachiu de afine, îl întrebă dacă are unde dormi. Se purta într-adevăr fără sfială. Bărbatul voinic, de-o frumusețe aspră, liniștită, o atrăgea.

— Cînd v-ați luat, nu ți-a spus cum o duce ca brigadier ?

Ea rîse. Îi turnă din nou.

— Nu era brigadier atunci. Își vedea ca tot omu' de casă.

— Toți brigadierii or fi așa. Slujba-i grea. Eu mi-aș lua otrava cu mine.

— Ești glumeț dumneata. Trebuie să fii de-o seamă cu Samoilă. Ai fost și dumneata, poate, în război ?

— Am fost, spuse Ilarie. Pînă la capăt. Omul umblă și vede. De-aia am păr sur.

— N-ai, îl examină femeia. Deveni volubilă, ca și cum și-ar fi cheltuit acum limbarița. Nu se are bine cu oamenii. Stau singură cuc aici. M-aș duce să mă sfătuiesc cu frate-meu, da' sîntem sfădiți. Numa' slujba nu-i trebuia lui. Cum s-a apucat atunci și de jandarmerie. Acu-i iese pe nas. Oamenii zic c-o să-l dea jos din post. Ce știu eu ?

— Așa-i, leliță, nu te supăra, făcu Ilarie. Multe zice lumea. Bine-i să nu prea bagi în seamă și să-ți vezi de treabă. Poate-i mai bine să stea la casa lui. Văd că aveți din ce trăi și copiii nu dau buzna în casă. Și de oi cine are grijă ?

— Tocmim cioban. Acuma-i dus peste munte, în Bîrgău. Se-ntoarce numa' după sărbători.

Îl întrebă de casă, de nevastă, de copii. Ilarie se supuse şi-i răspunse. Deslușì o vagă părere de rău pe chipul femeii.

— Trei ani am lipsit, aproape patru, spuse el. Noroc că n-am numărat spor în casă, glumi el.

Femeia-i propuse deodată :

— Ai unde dormi ? Rămîi aici peste noapte.

Bărbatul o privi în luminile ochilor. Nu se feri de căutătura lui grea, întrebătoare. „Afurisite femei la munte !" îi trecu prin gînd lui Ilarie.

— Îi frig afară, leliţă. Să fie vară...

Ea se-nroşi. Voise doar să spună altceva. El nu înţelege că-i este teamă ? Singură în casa asta mare, izolată ca o corabie, cu un dulău care umblă haihui.

— Nu te gîndi la rău dumneata. În sat n-ai pe nime cunoscut. Aici este loc berechet şi...

„Ascunde ceva," îşi spuse Ilarie.

— Mi-i frică, recunoscu femeia. M-aş duce să mă culc la frate-meu, da' nici casa n-o pot lăsa singură...

Îl prinse de braţ. Avea degete subţiri, tari. Atingerea o înfioră. Se dezmetici, răsuflă adînc. Îi turnă din nou. Îşi turnă şi în paharul ei.

— Mi se năzăreşte mereu că umblă cineva prin curte...

Îi era într-adevăr frică. I se părea că liniştea care se înstăpînea pe casă o apasă în moalele capului. Auzea glasuri îndepărtate, şoapte tainice. Se blestema că n-a ascultat de frate-său şi s-a măritat cu Samoilă, pe care nu l-a iubit niciodată. S-a înhăitat cu plutonierul şi se făcea că nu vede cum acesta îi da tîrcoale, o înghesuia pe la colţuri. Atin-

gerea lui Cîlă o umplea de groază, tremura toată şi sta gata să nu se mai poată împotrivi. Ajunsese să o pipăie de faţă cu Samoilă. Nătîntocul nu zicea nimic. În schimb noaptea o învineţea pe tăcute. Ea îl blestema şi se jura pe toţi dumnezeii. Săptămîna aceea, cît a stat ascunsă în şură, sub fîn, n-o s-o uite cît o trăi.

Plutonierul a încercat să dea peste ea, noaptea. L-a ameninţat că scoală satul. Apoi s-a dus şi nu mai ştie de-atunci nimic de el. Lui Samoilă nu-i place să-şi aducă aminte de vechiul lui şef.

Bărbatul ăsta voinic, ca o pavăză, se codeşte să rămînă. Preţui atitudinea lui, dar o şi înciudă. Trebuie neapărat să crezi că... În sinea ei recunoscu că, dacă i s-ar fi cerut acel preţ, ea ar fi fost gata să-l plătească. Fericită trebuie să fie femeia lui, ascultîndu-l cum răsuflă adînc în somn, simţind căldura apropiată a acestui bărbat sănătos, adevărat stîlp al casei.

Nu se hotărî să-şi destăinuie pînă la capăt gîndurile şi temerile. Îl rugă să revină dimineaţa, cînd vor alege oile şi va încerca să ceară ajutorul fratelui ei, dacă nu cumva-i va trăsni lui Samoilă să coboare în sat.

Îl petrecu pînă la poartă. Mai rămaseră o vreme unul în faţa celuilalt. Îi păru rău că n-a mai stăruit. Parcă deslușise în privirea bărbatului un început de făgăduinţă.

Zăvorî portiţa şi se urcă în casă. Îşi aduse aminte că în copilărie se adunau oamenii din sat în casa lor şi povesteau atîtea grozăvii, de ţi se făcea părul măciucă. Poate nicăieri, ca la munte, întîmplările nu-s învăluite în atîtea taine. Aici, tot omul are cuţit şi toporişcă. Firi iuţi, semeţe. Bărbatul ăsta de la cîmpie e cumpănit, are o altă semeţie, numai

a lui. „Parc-ar fi umblat pe la munte," gîndi Maria. În vîrful degetelor simţea tăria braţului vînjos. Pînă şi gîndul că e undeva în sat o liniştea. De cîteva nopţi i se părea că oile-s speriate, că cineva se plimbă prin curte. Samoilă i-a interzis să ţină cîini. Dulăul lor, destul de bătrîn, e hoinar şi nu latră decît la lup. Într-o poveste cu tîlhari se spunea că s-au ascuns sub pat, aşteptînd ca toţi să adoarmă.

Nu îndrăzni să se uite sub pat. Coborî flacăra lămpii. Se dezbrăcă în tăcere, trecîndu-şi palmele peste trupul încă tare, tînăr.

„Rău ai făcut, străine, îl învinui pe Ilarie. Şi doar nu arăţi ca unul slab de virtute..."

4.

Vlasa îl aştepta şi încă nu singur. Se-nserase de-a binelea. În odaie se aflau cîţiva bărbaţi.

— Ce mai face văduva, tovarăşe ? îl întrebă un bărbat negricios, subţiratic.

— Văduvă cu bărbat ?

— Aşa-i zicem noi. Dînsul i-i frate.

— Ne-am înţeles să-i dau porumb.

— Nu-i rău de loc. Păcat, altfel e femeie de treabă. I-a mîncat viaţa slinosul ăla.

Gazda casei aduse de mîncare, caş, pîine. Apăru şi o sticlă.

Din conversaţia tovarăşilor săi de masă, Ilarie ghici că majoritatea-s lucrători în pădure. Vorbeau de un parchet nou început şi de greutăţile pe care le întîmpină la coborîrea buştenilor. Amintiră şi de bandiţi. Ştiau de existenţa lor, dar spunea unul :

— Ce le putem face ?

— Acum s-au ars. Iarna asta-i mîncă lupul. N-ai grijă.

Ilarie făcu nedumerit :

— Şi leliţa era înfricoşată. Aşa mi-a spus. Se teme.

Vlasa îl lămuri. Amintiră de Teolog.

— Cine-i ăsta ? întrebă Ilarie.

— Teologul ? I-un şef al lor. A fost la şcoala de popi. Tatăl său e morar în Vătava, ca la şaizeci de kilometri de-aici. Mare legionar Georgică ăsta ! Înspăimîntase lumea dimprejur. Şi-i cît un taur. Cam ca dumneata de înalt. L-au închis în '41, nu ştim pentru cîte omoruri. Apoi am auzit c-a ajuns iar mare, la jandarmi. În moara lui tată-so îngrămădise arme, s-ajungă pentru un batalion.

— Cred, observă cineva, că şi-acum are arme ascunse.

— Altfel, cum ? continuă Vlasa. A fugit, dracu' să-l pieptene. Nu s-a auzit de el cîtăva vreme. Apoi au început, după război, să răsară la bileţele pe la preşedinţi de comitet executiv, la secretari de celulă, la comunişti. Semna : Teologul. Imediat s-a ştiut cine le scrie. Un brigadier silvic din Rasturi a împuşcat după el. Nu l-a nimerit. La trei nopţi l-au găsit pe brigadier în pădure, mort.

— Da' pe ciobanul ăla cu feciorii ? spuse altul.

— Ăla n-a vrut să-i dea caş. Se credea tare, cu feciorii alături. I-au dijmuit jumătate din turmă. Pe feciori i-au legat, iar bătrînului i-au tăiat mustăţile.

— Pesemne-s mulţi, bănui Ilarie.

— Nu ştiu. Singur nu-i, hotărît. Da-s înarmaţi. Şi nu ştii de unde se ivesc. Munţii-s mari şi ei cunosc cărările. Pot să treacă uşor în Moldova, pot să suie în Rodna.

— Cîteodată mă gîndesc că-s alături de noi, ascunşi şi se uită cum retezăm copacii.

Ilarie gustă cu poftă din caş. Nu-i prea plăcu rachiul tare de brad. O şi spuse :

— Miroase a cosciug.

— Noi d-ăsta folosim aici, rîse Vlasa. Aşa zice şi frate-meu. Îi miner în Vulcan. Vine vara să pescuiască păstrăvi. „Ce mai foloşiţi, măi Trifoane, pe aici ? Tot esenţă de molid ?“ Nu-i bun, da-i tare şi să ştii că nu te doare capul de el.

Fu întrebat de-ale gospodăriei. Deşi oameni de la munte, legaţi de munca în pădure, dovediră pătrundere şi interes. Ilarie nu se codi. N-avea cu multe să se laude. I-a cam necăjit seceta, doi ani, nu glumă. N-au pierit. I-a ajutat statul cu grîu, cu sămînţă. Anul s-arată, măcar că-i iarnă, promiţător. Acu' au nevoie de cîteva oi. Reveniră la tîrgul încheiat. Vlasa se angajă să telefoneze el, personal, în cursul dimineţii, în chestiunea porumbului. Se stabili ca porumbul să fie însoţit de ciobanul satului. Cu un drum se pot aranja toate.

5.

Se risipiră tîrziu, după miezul nopţii. Ilarie fu găzduit în odaia dinspre uliţă. Drept în faţa geamului se desena conturul unui brad pitic. Se dezbrăcă, punîndu-şi hainele la căpătîiul patului. Avea acolo bani. Patul scîrţîi sub greutatea lui. Aşteptă să vină somnul. Ştia c-o să întîrzie, ca-ntotdeauna cînd dormea în loc străin. Ce-o mai fi tremurînd nevasta lui Samoilă ! Ce l-ar fi sfătuit Constantin ? Rîse, amuzat, închipuindu-şi-l cum îl povăţuieşte să-şi calce pe inimă şi să primească. Parcă trebuie să-ţi calci pe inimă... „Ia te uită, om bătrîn, şi

unde-ţi fuge gîndul ! Dacă ţi se vîră în suflet, cu mijlocul ei strîns şi cu pieliţa ca piersica. Are să-i spună : am greşit, Constantine, a doua oară nu mai cad eu în greşeală. N-o iert."

Deodată se gîndi cu seriozitate la temerile femeii. Poate că nu i se năzăreşte numai. Nu zadarnic rămîne Samoilă în munte, s-asculte şuierul vîntului. Şuieră acolo şi altceva. Îl ţine legat ceva acolo, în singurătate. Retrăi anii de singurătate, dar altfel, cu limpezime senină, detaşat, minunîndu-se de unul singur cum de au rămas atît de vii amintirile. Se cufundă ca-ntr-o apă în nenumăratele amănunte trezite pe măsură ce se adîncea în reînvierea acelor zile şi nopţi de izolare desăvîrşită, convingîndu-se că n-ar mai îndura atîtea acum. Alunecă pe nesimţite în somn.

6.

Auzi deodată în odaia vecină glasul lui Vlasa.

— Ce-i, mă ? Cine telefonează în puterea nopţii ? Tu care eşti ?

Un răspuns nelămurit, stins păru să-l surprindă pe preşedinte.

— Pe cine, mă ? Tu ai băut, mă...

— Pe Dumnezeul meu... au strigat de sus, că i-au luat ostateci...

— Ia-o înainte, viu îndată.

Foşniră haine, un scaun se ciocni cu spătarul de tăblia mesei. Paşii grei se apropiară de ieşire. În curte lătră un dulău, răguşit, întrerupîndu-se deodată.

Trezit din somn, Ilarie-şi aruncă ochii prin odaie. I se păru altfel ca înainte de culcare. Plină de-o lumină blîndă, viorie. Se uită pe fereastră. Ningea.

Venise iarna. Stătu multă vreme întins în pat, cu ochii aţintiţi pe fereastră. Pervazul de dinafară se umpluse de zăpadă. Începea să se lumineze de ziuă.

— Să mă îmbrac, decise Ilarie.

Făcu apoi cîţiva paşi prin odaie. Renunţă s-aprindă lampa. Îi era sete. Zări lucind cana de sticlă. Bău direct din ea.

Tresări. S-apropia cineva de geam. Instinctiv se trase deoparte. O făptură, tînără după mişcări, îmbrobodită cu un şal mare de lînă, se opri sub geam şi, ezitînd, ciocăni cătinel. O recunoscu pe nevasta lui Samoilă.

— Dracu' gol, nu se putu stăpîni Ilarie. N-are nici ruşine...

Femeia se uită cu teamă înapoi, pe drum. Hotărîndu-se, ciocăni cu putere.

Ilarie trase în jos tija. Geamul era prins numai sus. Reuşi să deschidă.

— Ce vrei, femeie?

Femeia tremura şi-l privea rătăcită, vădit înspăimîntată.

— Haideţi repede! Să nu se dezlege.

— Cine să nu se dezlege?

— Omul ăla, murmură femeia şi-şi înfipse degetele în braţul bărbatului, începînd să plîngă. Teologul.

— Aşteaptă.

Îşi trase pe umeri cojocul şi ieşi păşind încetinel prin odaia din mijloc. Nevasta lui Vlasa respira uşor. Copilul culcat, sub geam, în pătuc, scînci. Ilarie închise uşa.

— Să mergem la miliţie.

— Şeful nu-i în sat, spuse femeia.

Ilarie o scrută adînc. Bănui că e o cursă, fără să gîndească totuşi că nu poate fi aşa, de vreme ce nu-i cunoscut de nimeni din sat.

— Trebuie să mergem cu cineva, hotărî el. Îs un străin de sat şi nu ştiu de cine vorbeşti. Ce teolog?

Din jos de drum îi striga un om.

— Paznicul, îl recunoscu femeia.

Omul îl căuta pe preşedinte. Ilarie se opri. Dădu explicaţii.

— L-a chemat cineva de la sfat la telefon.

— Nu-i la sfat, îl asigură omul. Ia uite...

— Cum nu-i la sfat? Ce-i asta?

Femeia se agăţă din nou de Ilarie.

— Haideţi, să nu se dezlege.

Paznicul îi întinse un plic. Cu litere mari, apăsate, de creion chimic muiat în salivă, se putea citi: Miliţia din R... să se aducă la cunoştinţă.

— L-am găsit sub uşă.

Capitolul IV

ÎNTOCMAI CA LA „SALCIA SUPĂRATĂ"

1.

— Declar că mă numesc Atanasie Inocenţiu Tatomir, fără ocupaţie, deşi m-am ocupat cu destule meserii în viaţă. Tatăl meu, medic veterinar, mama mea, nevropată. Celelalte amănunte le pot furniza ulterior. Îşi revenise. Băuse patru pahare cu apă şi ceruse o ţigară. Transpira mereu şi-şi legăna într-una umerii. Urmă, vîrîndu-şi capul în palme:

Sînt condamnat la ocnă pe viaţă. O să ispăşesc orice pedeapsă. Am ucis un om. Dar pe George Baciu l-aş ucide din nou. El mi-a răsucit viaţa, deşi poate meritam o altă soartă. N-am intenţionat prin acest ultim cartuş să-mi uşurez soarta, cum s-ar crede, ucigînd un criminal de ultima speţă, un specimen care nici în familia felinelor n-are corespondent, pe George Baciu. De ani de zile duc o viaţă de fiară sălbatică şi am dorit şi eu o dată, în calitate de cîine lup, să ucid un puma, ca-n povestirile lui Jack London. Se întrerupse deodată. Ceru, aproape plîngător: Vă rog nu luaţi în seamă divagaţiile. Oricum vă voi da două repere exacte. Pe Taban îl veţi găsi diseară sub cascadă. Pîndeşte sosirea lui Cîlă cu ostatecii. Asta pentru seara de azi. În timpul zilei vor fi ţinuţi în nu ştiu ce loc, la Samoilă. Au ordin să nu se atingă de ei. Mai multe nu ştiu, căci înţelegerea a fost stabilită între Teolog şi Cîlă. Eu din această pricină l-am lichidat pe Teolog. Voiau să scape ei doi, predîndu-ne pe noi, ceilalţi. N-aveţi nici o teamă. Îl aşteaptă pe Teolog, Taban care l-a urmărit pe Cîlă şi-l are în grijă. E unul din acele animale vătămătoare de care am face mai bine să nu mai vorbim. Nu m-am predat, spuse el deodată, ca să le fac lor jocul, din şiretenie. Dar, vă conjur, daţi-mi o gură de rachiu. Întreaga noapte am stat în aluniş pîndind. Era ca şi cum mi-aş fi vegheat întreaga viaţă.

Ilarie scoase o sticlă de rachiu din taşca lui. Aron Badea observă:

— Numai să nu te îmbeţi. Altfel n-au valoare depoziţiile. De altfel...

— Astea nu-s depoziţii, domnule ofiţer, rosti Tatomir. Trimiteţi acum trei-patru oameni la cascadă.

Lungu e un papă-lapte, dacă pînă acum n-a fugit. Aşteptaţi seara. Trimiteţi doi, dacă ştiţi unde-i casa din pădure. Acolo e Cîlă. Numai Chirilă l-a însoţit pe Vlasa. Eu am rămas în urmă.

— Pe unde trebuia să-i duceţi?

— Nu ştiu. Mie nu mi-au spus...

— Nu te cred, spuse deodată Aron Badea.

Chinuindu-se, Tatomir apucă sticla cu mîinile încătuşate. O ridică anevoie. Bău foarte puţin şi o reaşeză pe masă. Izbucni în plîns. Era atît de neobişnuită scena, încît Ilarie îi dădu înapoi sticla şi-l aşeză pe scaun cu forţa.

— Nu mă credeţi? Acum ar trebui să mă credeţi. Aici, arătă el cu bărbia spre umăr, am o urmă de glonţ. A vrut să mă lichideze. Am rămas în urmă să-mi fac, pricepeţi... Instinctul de fiară probabil m-a făcut să simt că e o ţeavă de armă îndreptată spre mine. Dacă nu săream în stînga, azi Teologul ar fi... ce să mai spun? De ani de zile, ca o fiară sălbatică... Ştiţi, aş dori nespus să înţelegeţi că-n acest timp totuşi m-am gîndit... Se răsuci spre ofiţer. Cum m-ai găsit dumneata? În ce hal?

Ofiţerul se adresă lui Aron Badea:

— Se descălţase. Voia să-şi ia seama. L-am oprit. Şi-a muşcat mîna.

Tatomir îl privi rugător pe Ilarie. Acesta-i dădu din nou sticla.

— Dezlegaţi-l, dispuse Badea.

Era o scenă neobişnuită, într-adevăr.

— A venit Constantin, anunţă Ilarie.

2.

Cei doi ostateci au fost închişi. Cîlă nu i-a dezlegat. Le porunci celorlalţi să plece la cascadă. Ră-

mas singur, îi zăvorî cu mîna lui. Avu o ezitare în momentul cînd trase drugul de-a curmezişul şi vîrî lacătul în inelul de fier. I-aducea aminte de felul în care, cu ani în urmă, zăvorîse tot cu aceleaşi gesturi pivniţa la „Salcia supărată". Se opri o clipă, chinuindu-se să afle dacă n-a uitat ceva. Urcă treptele săpate în piatră, acoperite de zăpada ce continua să cadă într-una, fără oprire. Asemănarea dintre „Salcia supărată" şi cele petrecute azi i se păru, deodată, uluitoare. I-a primit pe cei doi în capătul de jos al drumului din pădure. Întocmai ca la „Salcia supărată". Taban era morocănos şi n-a vrut să explice unde l-a lăsat pe Tatomir. Negă c-ar fi fost prins de miliţie în sat. Chirilă nici nu s-a sinchisit.

— Aşa-i el (adică Tatomir). Cine ştie ce i-o fi trăsnit prin cap. Vine el, n-ai grijă.

I-a urmărit cum dispar în desişul pădurii. Apoi ascultă cum cernea liniştea de-afară peste care se lăsau faldurile albe ale ninsorii bogate. Nu văzuse niciodată o asemenea ninsoare. Aşa ceva numai în munte se poate întîlni. Perdeaua albă a ninsorii unea cerul cu pămîntul. Umblai ca printr-un zid nesfîrşit de vată.

Intră în casă, fără să se scuture de zăpadă. Înăuntru era cald. Pe masă se afla o cană cu apă şi o sticlă verzuie. Mirosi sticla. Rachiu de brad. Strîmbă din nas cu dezgust, dar nu-şi refuză un pahar. Stătu pe gînduri un timp. În ceea ce-l privea, el i-a ascultat pe ceilalţi. Teologul luase, în mintea lui, locul colonelului Vasilescu-Dragu. Nu se prea gîndise la fostul colonel. Nu-l învinuia, deşi uneori, încercînd să judece ce s-ar fi întîmplat cu el însuşi dacă n-ar fi existat acel colonel, termina prin a-şi

răspunde că ar fi fost poate un altul. Nu încăpea îndoială că Teologul o să-i ucidă pe cei doi, pînă la urmă. Ce noimă ar avea să-i lase să scape ? Unde mai pui, raționă Cîlă, că se va răspîndi în sate știrea că Teologu a început să răpească oameni. Vrea să semene groază între țăranii munteni. Numai că arma aceasta e cu două tăișuri,. urmă să cîntărească el lucrurile. Se mînie lumea și, dacă vor împresura munții, dacă se vor apuca să scotocească totul, nu există salvare.

Dacă e de plecat, apoi pe o vreme ca asta, cu ninsoare nemaivăzută, se poate pleca. Simți durere aproape la această idee salvatoare. Să-i lase la mama dracului pe toți, pe Teolog, care cine știe ce mai face în casa lui Samoilă, pe Taban cu tăcerile lui și pe Tatomir cu gura lui spurcată și să plece. Îi trebuie numai un buletin. Atît. Va merge... la Bretoteanu ? Nu, că-l denunță. Dar unde să meargă ? Mai are patruzeci de cartușe, are vreo cîteva mii de lei... Poate-i mai dă Samoilă. De obicei, cînd ajungea la acest punct din itinerariul posibil al plecării, se împotmolea.

Se făcuse de-a binelea ziuă și căderea zăpezii parcă încetinise.

3.

Samoilă Dragoman înainta mașinal, tăind de-a dreptul prin troiene. Nu reușea să își adune gîndurile pe un făgaș cît de cît liniștitor. Pornise hotărît să-l predea pe fostul său plutonier autorităților, blestemîndu-se că n-a aflat din vreme... Memorase exact tot ceea ce i s-a cerut să facă. Avea de mers cincisprezece kilometri. I-ar fi stră-

bătut în trei ceasuri, așa cum plănuise, dacă nu s-ar fi pus pe nins cu atîta sîrg, ca și cum toate i s-ar fi pus împotrivă. Ar fi vrut să ocolească, așa cum ocolea de obicei, drumul din pădure. Ar fi însemnat să întîrzie mult și să-l apuce dimineața, ori el avea nevoie de noapte, de noapte adîncă și fără glas, pentru a duce la bun sfîrșit cele hotărîte. Cineva-i șoptea că nu se poate să nu-l găsească în cabana ascunsă pe Cîlă. Prea l-a purtat în gînduri și-n viață ca tocmai într-o asemenea împrejurare să lipsească.

Străbătu așadar o parte din drumul croit de munteni, pe sub coroanele impunătoare ale arborilor bătrîni. Acest drum îi era bine săpat în memorie. De mic copil. Coti în sus, în stînga, spre cabană. Adică exact cu șase kilometri înainte de-a zări luminile ferestrelor.

Se împiedică de-o rădăcină. Nu căzu, dar simți durere la gleznă. Își aminti de cursele de lupi împrăștiate pe cărări. Anume le așezase, de teamă. Curse grele, cu arcuri de oțel, făurite cu meșteșug pentru lupi și, întîmplător, pentru rîși. Vulpile, cel puțin, au prostul năravde-și rod laba prinsă. Lupii o iau la fugă, cărînd după ei clupsa, cu lanț și cu ghiulea cu tot, cu ancora care-i încurcă în desiș. Pînă la urmă, istovită, fiara căzută în cursă cedează. Dîra de sînge îl conduce pe pădurar pînă la locul în care fiara își așteaptă dușmanul... Sînt capcane șiret întocmite. Nefiind fixate, dau iluzia unei posibile eliberări. Cu prețul unor suferințe de nedescris, fiara pleacă. Arcul puternic se contractă, închizînd dinții de fier pe osul piciorului nefericit. Nu e însă o cursă fixă, care-ți retează orice speranță. E înșelătoare. Poți pleca. Tîrăști

după tine o ghiulea rotundă de fier, un lanț prevăzut la capăt cu o ancoră. Fiara prinsă instinctiv fuge în desiș. Ancora se agață, scapă, iar se agață, iar scapă. Prețul e sînge și putere, ca pînă la urmă să apară silueta vînătorului, pușca întinsă ca o supremă înclinare în fața sorții și alicele de foc...

Crezu că s-a împiedicat de vreuna din ele. Își luă seama, refăcînd plasarea lor împrejurul cabanei. Dragoman trebuise, la porunca lui Cîlă, să renunțe la paza unui cîine. Amîndoi au găsit că e mai ușor ca pe cărările pădurii să planteze curse. Erau vreo opt, rămase de la vechiul pădurar. Trei fixe, restul înșelătoare... Închipuiau, în ansamblu, un soi de cîmp minat.

Fu mai precaut. Se opri sub copac și-și scoase căciula. O scutură de omăt. Se șterse pe frunte. Nu izbuti să refacă planul așezării curselor. Se temu să meargă mai departe. Se aplecă pipăindu-și glezna. Nu și-o scrîntise. Durerea i se potoli, dăruindu-i chiar o clipă de destindere și căldură.

„Aici n-am pus, judecă el. Mai încolo sînt două..." Începu să urce. „Să-l predau viu, urmă el. Înseamnă să-l pot lega. Sfîntul lui de tîlhar..."

Urcă mai departe. O porțiune costișă, greu de escaladat, îi opri gîndurile. Gîfîind, prinzînd o creangă de brădui, ajunse pe un loc ferit, cu zăpadă mai săracă. Mai avea puțin și intra în poiană. Un singur urcuș pieptiș îl mai aștepta. Ocoli două trunchiuri retezate și călcînd cu laturile bocancilor, ajutîndu-se cu pușca de vînătoare, răzbi deasupra.

Își dădu seama abia atunci că s-a luminat de ziuă și că ninsoarea care nu se oprea l-a întîrziat. Cînd zări casa, se făcuse ziuă de-a binelea.

I se păru că orbecăise prin întunecimi și peșteri ascunse. Făcu cîțiva pași grăbiți, ca fără veste să se oprească. Pe horn ieșea fum.

4.

Ceea ce însemna că Alexandru Cîlă era acolo. Se răsturna planul lui. Ticluise un plan simplu. Va fi în casă. Va pregăti totul. Pînă și frînghia cu care să-l lege. Cîlă va bate la ușă. Îi va deschide și, în timp ce acesta va mînca sau își va aprinde țigara, îl va lovi.

El nu negă că îl gîndea de fapt mort pe fostul său șef. Așa cum își dorise. Dacă i se cere viu, îl va preda viu. Dar în urechi îi răsuna vocea seacă, batjocoritoare, care-l încremenea, și această voce era necruțătoare. Ceea ce știa fostul plutonier de jandarmi nu aflase acel ofițer de miliție. Sau a aflat? Cu atît mai mult. El, Samoilă, îi vînduse pe ciobanii care au fost căsăpiți de Teolog. El, Samoilă, îl încurcase pe acel pădurar în capcana de prins lupi. Și Aita-Seacă? Asta n-o știa decît un singur om: Cîlă. Deși lucrase sub porunca lui Cîlă, se cheamă că el a executat...

Tremurînd nervos, își controlă arma cu două țevi. Îl va împușca pe fereastră. Va găsi, socoti el cu grabă, o explicație. Se apropie de casă decis. Ezită în momentul cînd sări peste gardul scund, împletit din nuiele. Din casă nu răzbătu nici o mișcare. Ocoli prin dos, ca să ajungă nu la ușă, ci la fereastră.

În odaie nu se zări nimic la început. Lumina din-afară era prea puternică. Apoi desluși scurta de blană, aruncată pe canapea și spatele lat al plutonierului aplecat să-și aprindă o țigară la gura sobei.

În acel moment îi răsunară în urechi, deosebit de limpezi, spusele ofiţerului. Ceva fierbinte îi lunecă pe grumaz. „Am asudat, îşi spuse. Ajută-mă, Doamne! Nu li-l dau viu."

Trebui să se dea înapoi un pas, ca să poată îndrepta ţeava puştii. Fulgerător îi trecu prin minte să spargă geamul şi să-l someze.

Capitolul V

„CU CE SĂ MĂ RĂSCUMPĂR?"

1.

Dragoman se prefăcuse de minune că stă pe gînduri. Calcula febril toate posibilităţile. Ce ştiu de pe-acum aceşti oameni, ce vor să afle de la el şi, deosebit, ce preţ se cere pentru o răscumpărare. Chibzuia că asupra lui, din moment ce-l lasă liber, nu apasă cine ştie ce vină. Îl caută pe Cîlă.

Stătea pe un scaun cu spătar îngust, în faţa locotenentului de miliţie. Pe masă se afla un dosar închis. Într-un colţ, un alt bărbat, la o maşină de scris. Pe jos, un covor roşcat, în colţul căruia se vedea o lebădă cu doi pui.

— N-am ştire de el, domnule ofiţer.

Aron Badea, parcă nu l-ar fi auzit, îl întrebă:

— Cam la cît timp cobori dumneata în sat?

— La două săptămîni.

— Şi-ţi faci de mîncare singur?

— Da.

— Eşti singur totdeauna ?
— Cine să mai fie ?
Aron făcu o pauză.
— Păcat, mare păcat ! Noi ne purtăm cu dumneata frumos şi uite ce iese. Te încăpăţînezi.
— Nu l-am mai văzut de atunci... Ştiu că-l căutau, pentru...
— Dar dumneata ştii că Alexandru Cîlă a fost condamnat la moarte ?
Pe faţa lui Samoilă se zugrăvi surprinderea, spaima, nedumerirea, toate deodată. Nu ştiuse.
— Vai de mine ! murmură el.
Blînd, binevoitor, Badea urmă :
— Şi tot nu vrei să ne ajuţi... Păcat !
— N-am cum, domnule căpitan. Faceţi cu mine ce-ţi crede. Văd că n-am să scap de el, ca de-un vis rău. Cum nu scapă omul de moarte.
Badea trase sertarul mesei şi cotrobăi în el.
— Ştii ce-s astea ?
— Cartuşe, le recunoscu Dragoman.
— Cartuşe, adevărat, rosti Aron Badea, intonaţia nemaifiind încărcată cu blîndeţe. Părea distantă, rece ca gloanţele, două la număr, puse dinaintea lui Samoilă. O ţii una şi bună : „Sînt singur, cobor rar în sat," şi dă-i tot aşa. Noi însă am hotărît să nu mai amînăm. Crezi că te mai poţi juca ? Nu, Dragomane. Noi ştim cînd cobori în sat, cînd te urci în pădure. Cunoaştem şi casa pădurarului. N-ai priceput că anume te-am lăsat acolo pe dumneata ? Lasă, nu te preface, îl opri el. De mult te-a destituit Ocolul Silvic. Noi ne-am rugat, noi, să te păstreze, căci noi ştim, Dragomane... Prinse între două degete un cartuş. Bănuieşti unde l-am găsit ?
— ??!

— În canapeaua ta. Se vede că s-au strecurat printre cîrpe. O dată ce nu ţii în rînduială lucrurile. Şi am mai găsit şi alte dovezi.

Samoilă îşi plecă fruntea. Aşa era. Toate dovezile.

— N-am găsit nici caşul, nici făina, nici pîinea, nici tutunul. N-am găsit nici desagii. Noi ştim şi ce fel de desagă a ţesut nevasta ta. Acum bagă de seamă. Îţi mai dăm o singură şansă, una singură. O cale de răscumpărare.

Dragoman se înfioră. Presimţea ce i se va cere. Plin de teamă a venit, fiind chemat, la miliţie. În timpul cît el a lipsit, i-au percheziţionat casa. Şi-acum ?

Clipi din ochi. Şopti :

— M-ar fi omorît.

— De ce nu l-ai denunţat ? Îţi stătea în putinţă.

— N-avea rost, domnule căpitan. N-avea rost, spuse el. Toate s-au năruit, toate. La mine, aici, se bătu el în piept, ca-ntr-o casă pustie. M-a cărat după el, mi-a împuiat capul... Nu mai am nimic. Cu ce pot eu să mă mai răscumpăr ? Cu ce să mă răscumpăr ?

2.

Aron Badea urmări intrigat schimbarea petrecută pe figura pădurarului. Se bătea cu pumnul în piept, părînd sincer îndurerat că nu s-a ales altfel calea vieţii lui. Răzbătea multă şiretenie, aproape subtilă. Mijea o licărire de speranţă. Nu se rosteşte atît de lesne un cuvînt tare, ca o licoare salvatoare, ca acesta : răscumpărare. Punea în sarcina lui Cilă situaţia în care a ajuns. Toate s-au năruit din pricina acelui nemernic, voia să spună Dragoman. Intenţia era de-a găsi un dram de milă şi înţele-

gere. Fiind subjugat de puterea lui Cîlă, constatase abia pe urmă că forța acestuia e mult mai mică, în comparație cu puterea manifestată de satul său, o putere nouă, care, în loc să descrească, devenea pe zi ce trece tot mai copleșitoare. De mult s-ar fi descotorosit el de Cîlă, l-ar fi sacrificat bucuros, dar nu reușise să se înșurubeze în viața satului. N-a reușit să intre între oameni. Mai ales că oamenii n-au uitat nimic. Tornea, Vlasa, flăcăii pe care el i-a bătut la post, tîrgurile nerușinate încheiate de el... El văzuse bine și a înțeles de ce Cîlă îl învăța mereu că cei mai mari dușmani ai lui sînt comuniștii, oameni în felul lui Constantin... Și i se oferă acum ca un medicament fermecat răscumpărarea.

— Vorbește, îl îndemnă Badea.

— Spun tot...

Adică ceea ce el știa de la Cîlă. Nu — habar n-avea unde se ascund. Sînt destule locuri neumblate. Poate și-au găsit vreo peșteră. Și-or fi săpat un ascunziș. Greu de dibuit în munte. Sînt destule locuri în care n-au ajuns tăietorii de pădure. Nici n-ar avea rost să suie în vîrf de munte.

— Să ni-l predai pe Cîlă, spuse Badea deodată.

Samoilă tresări. Începu să-și frămînte pălăria în mîini.

— Cum să fac asta?

Aron Badea se ridică de pe scaun. Ocoli biroul și îi puse mîna pe umăr. Și-o retrase însă imediat.

— Am să-ți explic totul. Nu trebuie să-ți fie frică de nimic. Vei da doar un semnal, din care noi vom afla că e acolo.

— Dacă el bagă de seamă că-i înconjurat?

— Nu va fi înconjurat. Te asigur.

— De unde să știu eu cînd îl aduce dracu'?

— Nu-i nimic. Tot vine. De altundeva n-are să capete mîncare.

— Atunci ?

Conveniră şi asupra semnalului.

3.

Maria Dragoman continua să-l ţină de braţ pe Ilarie şi relata, cu întretăieri, abia răsuflînd :

— Mi-a cerut de mîncare. I-am dat...

Nu spunea însă că la început sărise din pat, cu gîndul că omul s-a răzgîndit şi se întoarce. Ciocănitul în cercevea se repetase insistent. Ea a aprins lampa, adică a ridicat fitilul, că nu doarme pe întuneric. A deschis uşa şi atunci a intrat, dînd-o la o parte, acel bărbat înalt.

— Trage perdeaua, drăcoaico ! poruncise omul.

— Da' cine eşti dumneata ? sărise femeia şi a vrut să iasă.

— Nu ieşi, că-i de rău.

I-a cerut de mîncare.

— Băutură n-ai ?

— Îţi dau, numa' pleacă.

— N-ai grijă, făcuse omul acela. Vezi ? Şi-apoi mai am ajutoare pe aici.

Pusese pe masă un pistol mare. O privea cu neruşinare, drept în ochi.

— Mîncare caldă n-ai ? Ne-am săturat de hrană rece. Al dracului, bine-ar fi să gust o ciorbă acră de fasole cu tarhon, în care ai mărunţit cîrnaţ afumat. Ori nişte zeamă de varză cu usturoi.

— Te-aude cineva vorbind, îl făcuse atent femeia.

Ghicise că acest bărbat e tîlhar. Poate-i chiar Teologul ăla vestit. Prin sate se spunea că s-a făcut om al pădurii, din ură faţă de comunişti şi dragoste

pentru biserică. Apoi nu s-a mai spus așa. De cîteva ori l-au văzut chiar oameni din Bistra și aflaseră că tîlhărea ca orice tîlhar.

— Aude dracu'! zisese omul. Aici parcă dracu' o semănat casele. Nu-ți fie frică, nevastă! Chiar îmi ziceam odată să ducem cu noi, în munte, și vreo femeie. Nu vrei să vii?

Îi pregătise, plină de spaimă, un scrob de ouă cu slănină. Omul părea nemîncat de săptămîni. Băuse o sticlă de vin. Ceruse încă de băut.

— Bine-i de Samoilă... Eu nu m-am însurat, femeie. N-am avut vreme, măcar n-ar fi stricat, ales acum să am cu cine mă încălzi la iarnă. Eh, viață de om!

Femeia, înspăimîntată, îi pusese dinainte damigeana.

— Adevăr zic ție, începu popește Teologul, că cine adapă pe însetat... nici nu mai știu cum vine. Privi în jur. De mult... am și uitat, n-am mai dormit într-un pat adevărat. Da' să știi că-s curat. Nu sufăr jegul. Avem acolo o scăldătoare. Apă ca gheața. Irosesc anii de pomană... Cîteodată...

Și, fără veste, se culcase cu capul pe masă. Femeia se gîndise dintîi să fugă. L-a îmboldit cu degetul. Omul a mormăit ceva greu de înțeles. Era turtit de oboseală, de băutură. Își întinsese picioarele sub masă și pumnii peste fața albă. Femeia pusese deoparte paharul și, grijulie, dusese farfuriile pe sobă. Îl ațintea pe cel adormit înfricoșată. Nu și-a dat seama cum de i-a venit gîndul să-l lege. Poate tot îndemnată de frică. Avea o frînghie lungă de rufe în tinda casei. Ușor, se strecurase pe ușă și bîjbîise printre caierele de lînă. Fără să judece, ca înnebunită de groază, apucase securea.

„Dacă se dă la mine, îl toc în cap."

Întîi îi legase brațele, trecînd funia pe sub masă, de două ori. Înmărmurise cînd omul a răsuflat adînc și a boscorodit din nou ceva de neînțeles. Pe urmă i-a legat o gleznă, lipind-o de scîndura îngustă ce unea pe dedesubt, în cruciș, picioarele mesei. Nu-i ajungea frînghia. A smuls sîrma de la perdele și i-a prins și celălalt picior. Tremura toată.

4.

Istovită, se așezase pe laviță, sub geam. O străpunsese ca un cuțit gîndul la ce-a vorbit acest om. Că are tovarăși. Poate i-așteptă pe ei. A fugit în curte, a lepădat toporul și a luat-o într-un suflet spre Vlasa. Să-i scoale pe toți și, mai ales, pe Ilarie ! Numai acel bărbat din cîmpie putea să facă față acestui uriaș.

5.

— Tulai, Doamne !

Ceea ce le fu dat să vadă era atît de neașteptat, încît au rămas ca țintuiți locului.

În grădina de deasupra casei lui Samoilă se mișca o masă.

Teologul se trezise, izbutise să-și dezlege picioarele și ieșise cu masa în cap. O izbea acum de un copac, s-o sfarme și să-și libereze mîinile.

Atît au văzut întîi. O masă ridicată ca un cal speriat în două picioare. Omul care izbea masa de trunchiul gros de copac, dezlănțuit, era într-adevăr puternic. Puternic și desperat. De picioare-i atîrnau rupte două resturi din șipcile ce uniseră, încrucișate, picioarele mesei. Capul zbîrlit, congestionat, al omului era cu obrazul lipit de tăblie, neizbutind pînă în acel moment să-și elibereze vreo mînă.

Auzise strigătul femeii, căci mugi ca un taur și se năpusti asupra copacului cu și mai multă furie. Se învîrtea în loc. Lemnul pîrîi și unul din brațe scăpă liber. În același moment, masa căzu, ca și cum un animal fantastic ar fi năpîrlit, și omul, cu mîinile slobode, se răsuci în loc.

Alergară spre casă. Ilarie găsi toporul aruncat de femeie. Îl luă.

Vru să sară gardul ce da spre grădină, să scurteze.

— Să nu-l scăpăm! strigă el.

Mai avea de făcut ca la zece pași. Agitînd toporul, Ilarie urca înspre copac. Omul nu putea fugi. Ar fi trebuit să sară peste sîrma ghimpată, care mărginea grădina lui Samoilă. Știa și el asta. Smulse un picior al mesei și se înălță deodată.

Cei din curte încremeniseră.

— Dă-te prins! tună Ilarie.

— Taci, vierme, se auzi falsetul Teologului.

Se petrecu deodată ceva neașteptat. Teologul se clătină, îngenunche apoi încet, ca dezarticulat. Gemu și se auzi clar zgomotul unei împușcături. Glonțul îl ajunsese înainte de-a fi fost auzit.

Totul durase mai puțin de un minut.

Ilarie rămăsese cu securea ridicată, el însuși la fel de amenințător și uriaș ca adversarul său, prăbușit ca retezat, la rădăcina arborelui.

Zări lîngă pădure un om. Țîșnise dintr-un aluniș rărit și mai avea o aruncătură de băț pînă la marginea pădurii. Omul fugea.

— Stai!

Imediat bubui, în spatele lor, din drum, o armă.

Femeia țipă asurzitor. Omul se opri o clipă ca țintuit, ascultînd, se pare, el însuși răspunsul pădurii, al cărei ecou repeta bubuitura. Brusc se răsuci și ca un arc sări în lături. Se pierdu în pădure.

— Cercetaţi liziera !

Ilarie Balaş îşi ridică de pe frunte căciula. Nehotărît, legănă toporul în dreapta, contemplînd trupul întins jos al Teologului. Nu-l recunoscu pe Aron Badea decît după ce acesta-i întinse mîna.

Scoaseră resturile de lemn şi frînghii din jurul picioarelor Teologului. Îl întoarseră cu faţa în sus.

— N-a murit încă. Telefonaţi după medic !

Aron Badea întrebă :

— Samoilă n-a fost pe-acasă ?

Femeia răspunse abia auzit :

— N-a fost, nu, n-a fost.

Teologul se trezise. Ceru apă.

— Luaţi-l !

Miliţianul raportă gîfîind :

— Tovarăşe locotenent. Nu-i găsim. Nici pe Tornea, nici pe Vlasa.

Se priviră nedumeriţi. Ilarie îşi aminti de plic. Îl întinse lui Aron Badea.

— Frumos tîrg, nu ?

— Să fi avut eu arma, nu-l scăpam, rosti Ilarie.

— Tovarăşe Balaş, îi spuse Aron Badea, m-a rugat Constantin să vă spun să nu plecaţi. În dimineaţa asta, mi-a spus, nu ştiu de ce anume, să nu plecaţi nicidecum. N-am înţeles prea bine ce vrea. Nu l-aţi fi scăpat. Mi-a povestit.

Luase plicul, întîrziind să-l desfacă.

Citi biletul din plic şi rămase mult timp pe gînduri.

2.

— Constantin ţine morţiş să-l prindem de viu pe banditul ăla, zise Aron Badea. În acelaşi timp, în ruptul capului vrea să nu riscăm. El spune că, mai

curînd, un asediu îndelungat, împiedicarea oricăror acte de violenţă ale fiarelor astea, pentru a pune mîna pe ei vii. S-au predat unii. Au mărturisit. Am scotocit coclaurile. De fiecare dată, cînd unul din ei lipseşte la apel, ascunzişul e schimbat. Le-am lăsat singura legătură : pe Samoilă. Mă mir că n-au înţeles încă tactica. Au reuşit totuşi să pună mîna pe doi ostatici. Acum, într-adevăr, sîntem pe muche de cuţit.

— Nu înţeleg, totuşi, spuse Ilarie, de ce au tras în ăsta.

Fură întrerupţi de un miliţian. În odaia largă, mobilată sărăcăcios, a sfatului popular, intrase un bărbat subţiratic, nu prea înalt, cu o privire rătăcită. Se uita la mîinile-i legate întrebător.

— Eu l-am împuşcat pe George Baciu.

— Dă-i un scaun!

— Vreau să dau o declaraţie. Repede.

Capitolul VI

NU-NCAPE IERTARE?

1

Alexandru Cîlă se înapoiase îndîrjit din vizita făcută, pe furiş, acasă, în Comana. Cînd s-a reîntors, găsise o adunătură împestriţată şi, mai ales, împuţinată. Miliţia capturase oameni de-ai bandei. Cei rămaşi nu îşi pierdură cu totul speranţa că vor scăpa din încercuirea minuţios organizată de Aron Badea.

Simţiseră, cu instinctul lor de sălbătăciune urmărită, ochiurile plasei strîngîndu-se. Multe din vechile legături dovedeau nestatornicie şi, pentru prima dată, însuşi Teologul a fost refuzat într-o incursiune de către una din gazdele înainte considerate sigure. Teologul susţinea tot mai des teoria ciocnirii directe. Îl măcina vizibil ameninţarea înceată, abia sesizabilă, a pericolului. Fire impulsivă şi anarhică, lîncezeala, lipsa de mişcare, imposibilitatea de a ieşi în larg îl exaspera. Înjura cumplit şi nu-şi cruţa nici pumnii. În plus, n-aveau tutun şi nu se lăudau nici cu aprovizionarea.

Cîlă i-a aflat adunaţi în grota naturală, săpată de milenii, în dosul unei stînci uriaşe, sub cascadă. Firul de apă, subţire, cădea de sus, împrăştiindu-se într-o scobitură năpădită de muşchi. Meşteriseră o uşă din grinzi. Puteau face şi foc. Fumul se pierdea într-o îngrămădire de crengi, mereu împrospătate. Îşi păzeau cu multă atenţie numai armele şi muniţia.

Teologul îl întîmpină ţîfnos. Juca 66 cu Tatomir. Înainte de orice l-a întrebat dacă a adus ceva.

— Poftim.

Le dădu sticla cu rachiu de brad şi puse jos desagii.

— Chirilă unde-i ?

— Doarme.

— Altfel ?

— Ce altfel ? De medic ai scăpat. Taban l-a... Făcu un gest semnificativ şi rînji.

— Şi tu, Tatomire ?

— Nimic. Mă distrez cu reprezentantul clerului.

*

Tatomir se trăgea din Dobrogea. Într-o seară organizase împreună cu un văr de-al său o lovitură la un

arendaș al unei grădinării din Tg. Mureș. Se spunea că acesta avea sub saltea un milion în bilete de bancă. Singur la părinți, Tatomir se bucurase de o libertate deplină. Tatăl său era cunoscut ca unicul bărbat în stare să bea trei kile de basamac „într-o diviziune de timp mai scurtă decît ora", cum le povestea celorlalți Tatomir. Maică-sa, psihopată, se trata cu morfină și nu ocolea paturile amicilor familiei. Băiatul a cunoscut viața la o vîrstă precoce și se amestecase într-un complot. Exmatriculat, a plecat la București. Acolo s-a încurcat cu Teologul. Eroi ai unor scandaluri de noapte, s-au despărțit. În Baciu George se deșteptase setea de-a acționa cu mai multă dezinvoltură, și înscrierea la legionari îi asigura perfecțiunea. După șase luni de detenție pentru furt și scandal, Tatomir se întîlni cu vărul său. Arendașul locuia la marginea orașului. L-au atacat într-o noapte. N-au găsit decît cîteva mii de lei. Au lăsat în urma lor un cadavru. Pe bărbat l-au sugrumat și l-au aruncat în Mureș. Au fugit. În iureșul acela, lui Tatomir i-a dispărut un mic dreptunghi lucios, care-l reprezenta pe el însuși, cu mustață și gambetă.

— Plus, explica el. Vărul meu se tăiase la încheietura mîinii. Puțin experimentat pe-atunci, aveam eu însumi frisoane. A întîrziat și trenul de Războieni, iar în dosul gării se servea un vin bun și fripturi la grătar. Pe văr l-am plasat sub un zăplaz, pe o grămadă de rumeguș. I-am dus de mîncare și de băut. Eu am intrat în bodegă. N-am fost, vedeți și voi, experimentat. În loc să-l las pe vărul meu și să dispar, după ce m-am săturat, trec să-l iau. Venea trenul. Ia-l de unde nu-i. Leșinase și l-au dus la un spital. M-au luat și pe mine, să-mi arate cum este mobilată pe dinlăuntru o temniță. Puteau s-o facă

mai frumos, zic de mobilare. Mi-au arătat apoi poza proprie și l-au vindecat și pe vărul meu. S-a prăpădit nenorocitul de septicemie. Eu n-am rezistat mai mult de doi ani și am vrut să văd cum arată, pe dinafară și de la o cît mai mare depărtare, închisoarea. Asta acum cinci ani. Așa am dat nas în nas cu Teologul nostru. M-a cucerit, adică m-a recucerit.

3.

Îi lăsă să isprăvească partida, răstimp în care își adună gîndurile. „N-a reușit pasiența," gîndi el. În '45, prin frate-său, izbutise să se interneze într-un preventoriu. După lipsurile îndurate, hrana bună, odihna îi priiră. Sănătatea lui sărea în ochi. Fratele i-a spus :

— Sandule, nu mai poate doctorul să te țină. N-am ce-ți face. Nu îmi pot periclita situația. Am copii, familie. Dă-ți seama.

— Mă gonești ?

— I-auzi ! făcuse acesta supărat. Te țin o iarnă întreagă, înfruntînd riscuri și tot tu sari cu gura. Drăguță, să nu dezgropăm morții. De-atîtea ori ți-am spus : lasă-te de jandarmeria asta a ta. Spun și acum. Du-te și te predă. Sau fă ce știi. Dar de ce să sufere alții pentru greșelile tale ?

Își aruncară vorbe grele. Fratele, scos din pepeni, îl amenință de-a dreptul :

— Risc să-mi pierd slujba. Să fiu al naibii de nu te denunț. Scap de coșmar.

N-avusese încotro. S-au ciorovăit pentru bani. Își ceru drepturile lui. Ani întregi nu le-a cerut o lăscaie.

— Tot în voi ați băgat, strigă Cîlă. Deșteptților! Eu m-am sacrificat. Dați-mi bani! O să vedeți voi pe dracu', după ce vă ia averea.

Frate-său i-a dat atunci cîteva zeci de milioane. Mai avea și de la Samoilă. A rătăcit prin orașe, a dormit în trenuri. Se ferea de toți cei care îl scrutau bănuitori. S-a trezit atras de pădure, socotind că se va simți în siguranță. A stat ascuns săptămîni de-a rîndul, păzit de Samoilă.

Chinurile începeau din momentul în care rămînea singur. Persistau și în tovărășia lui Samoilă, cam așa cum ar fi auzit din depărtare căderea unei cascade. Căuta să fie cît mai mult cu Samoilă, ferindu-se însă a-i dezvălui acestuia cumva frica nebună care-l scormonea. Îi înșira lui Samoilă bazaconii despre prietenii săi, puternici, despre iminenta cădere a comuniștilor.

Cînd rămînea singur, simțea aproape material cum își pierde mințile de frică. Dar asta nici nu se numea frică, nu se putea numi astfel. Ca și cum dureri neștiute pînă atunci se redeșteptau și se strîngeau ca niște ace în dreptul inimii, un zgîrci nemilos îi tăia răsuflarea. Își auzea neliniștitoare bătăile inimii, ca îndată să tresară că nu le mai aude. Sta cu ochii înfipți ca o lamă de cuțit în întunecimea oarbă. Visa că vine Constantin și-l ține sub genunchi, că-i iar plutonier și ascultă ce-i șoptește un om nevăzut, auzea vîjîituri amenințătoare, pahare spărgîndu-se-n cioburi de perete, dar mai îngrozitoare decît toate era impresia că zăpada înghețată scîrțîie sub niște pași care s-apropie.

În ultima lui călătorie aflase că acel om, pe care-l ura în cel mai înalt grad, Constantin Timar, e prim-secretar de partid.

Ceea ce se grăbi să le anunțe celorlalți.

— Singurul mijloc este următorul, declară George Baciu.

Teologul avea o voce plăcută, de bariton. Cînd se enerva, lucru nu prea rar, începea să se bîlbîie şi în voce intervenea o notă falsă, neplăcută.

— Trebuie să ne retragem ca în Sobieski şi plăieşii. Să ridicăm steagul alb.

— Cam îndrăzneţ, obiectă Tatomir. Fii sigur că vor sări în sus de bucurie şi ne vor oferi un muşchi al celui mai gras viţel, din cel mai apropiat sat. Fiii risipitori se întorc din rătăcire. Gluma-i bună.

— De coborît e imposibil, urmă George Baciu. Cei prinşi sau predaţi de bună voie nu au limbile tăiate.

— Trebuia să ne gîndim din vreme la aşa ceva, făcu Tatomir.

— Dacă mai scoţi o vorbă, vezi asta, se zborşi Teologul, arătîndu-i pumnul.

— Uite ce-i, maestre, rosti Tatomir, nu zbiera la mine. Eşti tu mai tare, dar nici eu nu-s de ieri, de-alaltăieri. Sînt crescut într-un mediu în care se exprimau gîndiri înalte, între oameni subţiri, politicoşi. Frunza de fag, măcinată, o fumezi mai cu plăcere în urma unei invitaţii amabile.

— Sfîrşeşte ! suflă Cîlă. Mi s-a urît. Poftim tutun.

Fumară cu lăcomie. Se liniştiră. Tatomir se retrase în hrubă şi se rezemă de peretele ei zgrunţuros.

— Aşa, urmă Teologul. M-am gîndit să luăm ostateci. Locul : Bistra.

Folosindu-se de o crenguţă, expuse planul.

— Luăm ostatici. Anunţăm miliţia printr-o scrisoare şi punem condiţii. Cîlă îl anunţă pe Samoilă

Dragoman mîine. Pregătiți totul așa cum am vorbit. El rămîne sus și va avea grijă să nu-i scape. Nu te atingi de nici unul din ei, pînă nu vin eu. O să-i mîngîiem puțin, așa de amorul artei. Tatomir și Chirilă au paza. Tertipul e simplu. Bați în geam la cabana lor din parchet și zici că ești paznicul. Telefon de sus : urgent. Eu mă instalez, cunosc locul, în șura lui Samoilă. Să aflu ce-i în sat de la femeia lui. De-acolo vă răspîndiți și vă reîntoarceți... O s-o luați pe drumul din pădure. Vă duce Cîlă la Samoilă și urcați la casa pădurarului. Tatomire, ia creionul și scrie :

„Cetățene șef,

Avem în puterea noastră doi ostatici de preț. Credem că se bucură, în orice caz, de mai mare preț decît niște pîrliți de fugari ca noi. Sînt în pericol de-a fi jertfiți în cazul că împresurarea dumneavoastră se va accentua. Nu vrem vărsări de sînge. Vă oferim viața lor, în schimb dăruiți-ne și nouă viața. Cerem două zile de răgaz să ne putem îndepărta de aceste locuri și ne legăm să nu mai revenim niciodată. Noi vom pleca de aici. La data de 28 decembrie, deci poimîine, la ora opt seara, îi veți găsi nevătămați în casa fostului pădurar din Bistra."

— Se pare că domnul Dragoman va trebui să se despartă de slujbă după slujba de paznic al ostaticilor pe care i-o încredințăm...

— Și ce garanție le dăm ? obiectă Tatomir. Nu bagi de seamă ? Noi plecăm și pe ce se bazează ei că-i vor găsi în viață ?

— Să-l păstrăm pe unul ?

— Nu-i logic.

— Samoilă, rosti Cîlă. Rămîne el cu ostatecii.

— Să le dăm o săptămînă de gîndire. Noi ne vom strecura unul cîte unul, la linia ferată. Ne adunăm jos, oprim un camion. Oameni paşnici şi drumu'. Scrie :

„Poate că această soluţie nu vă convine. Noi, de asemenea, vrem să fim siguri că scăpăm nevătămaţi. Îndurare nu aşteptăm. Veţi găsi în cutia poştală de la gară termenul exact. Armistiţiul e inevitabil."

— Nu-i bine ! izbucni Tatomir. Luăm ostaticii. Îi ducem cu noi, pînă ne simţim în siguranţă. Samoilă va depune scrisoarea la cutie. Atît. Nu-i pomeniţi numele. Sau cerem ca răspunsul lor să ni-l lase într-un loc anume.

— E ceva mai mult decît nimic, rosti Tatomir. Altădată, şi nu tare de mult, procedeul era mai pitoresc.

— E singura şansă. Ne vom risipi ca potîrnichile...

— Fiecare pe barba lui.

— Gata. Hai să mîncăm, şi drumu' !

Bombănind, Tatomir bău o înghiţitură zdravănă de rachiu, apoi mormăi în sine :

— Fiecare pe barba lui. Aici sus e mai bine. Ascunzători sînt berechet. N-or să mişte patru regimente să ne caute. Pădure deasă, sînt mărăcinişuri. De cînd am redevenit primitiv, sînt în stare să mă pitesc şi-n gaură de şarpe. Acul în carul cu fîn.

— Ce tot mîrîi acolo, broscoiule ? Teologul ridicase tonul şi vorbea în falset. I-adevărat că ei nu vor să expună oamenii. Tactica lor e de aşteptare şi înăbuşire înceată. Vor să ne înfometeze, să ne distrugă rezistenţa. Tu nu înţelegi că e ultima portiţă ? Iar dacă mai crîcneşti, am eu alt leac.

— Eşti, i-adevărat, în stare...

— O singură dată am iertat. Asta în toamna lui '44, la Timişoara. Snopeam în fiecare seară. Băga-

sem groaza în tot soiul de golani. O singură dată am fost înfruntat. Şi n-am răspuns. M-am uitat la individul firav care mi-a prins braţul. N-am lovit, fiindcă am văzut că nu-i era frică. Pricepi ? Nu-i era frică ? De altfel nici nu era cazul. Mai tîrziu am regretat.

— Tu crezi că mie mi-i... uiţi că...

— Ce să uit ?

Tatomir icni. Lovitura năpraznică îi strivi buza de sus şi-i însîngeră nasul.

— Asta ca aperitiv, şuieră Teologul. Vrei întregul meniu ? Iscăleşte Teologul, îi porunci el lui Tatomir.

Tatomir rosti rar, apăsînd pe fiecare cuvînt :

— Şi aşa-s condamnat pe viaţă.

Cîlă îl privi duşmănos. Şi tot atît de rar, răspicat, îi răspunse :

— Eu la moarte !

5.

Nimic n-ar fi surprins în atare măsură pe cei adunaţi în jurul scîndurii pe care Tatomir îşi exercita caligrafia grosolană, ajutat de un capăt de creion chimic. Uitase şi Tatomir că-i plin de sînge năclăit, pe barba nerasă. Taban se oprise încremenit, cu paharul de tinichea în mînă şi nu băgă de seamă cum se varsă lichidul tare, cu miros de răşină, pe hîrtia întinsă. Toţi, aşa cum se cunoşteau, aveau de ispăşit multe, ştiau şi au trăit teama animalică a viitoarei pedepse. Pe acest bărbat scund, cu ochii verzi, ciudaţi, pripăşit printre ei, însă nu-l bănuiseră... Nu se fereau de el, se dezobişnuiseră să se mai ferească de ceva în viaţă. Îşi povesteau cu o bogăţie mereu sporită de amănunte faptele înjositoare, se scăldau cu bună ştiinţă, ca şi cum ar fi căutat izvoare noi de rezistenţă, în mocirla trecutului. Deodată, omul

acesta rostise o sentință. Le aducea aminte că, pe lîngă nopțile și zilele lor, între brazi, sub căderea necontenită a apei, oamenii, semenii lor au rostit o sentință... Fără să mai caute o explicație, ei înșiși și-au dat seama că sînt pierduți, de vreme ce unul dintre ei știe...

Teologul fu primul care i se adresă lui Cîlă :

— Ce-ai vrut să spui ?

Nu aștepță răspunsul. Puse o nouă întrebare. De astă dată pe un ton liniștit, aproape blînd. Curios, revenind la timbrul de bariton catifelat, neîncrezător repetă :

— Spui drept ?

Alexandru Cîlă stătu o vreme nemișcat. Pe căciula neagră de miel i se oprise din legănat o frunză, prin cine știe ce capriciu întîrziată. La frunza aceea stingheră se uita năucit Teologul.

— Ați înnebunit cu toții, murmură el. Vă vin în cap cine știe ce trăsneli și bleștiți niște prăpăstii... Spune ! țipă el pe neașteptate.

— Am spus, rosti moale Cîlă.

— Și tu ?

— Eu ? N-am spus ? Condamnat la moarte...

— Și-atunci ?

Cîlă se-ncruntă :

— Nu-nțelegi ? În contumacie. Am auzit cu urechile mele... Ce, izbucni el nervos, nu știți că există pedeapsa cu moartea ?

Rămaseră multă vreme năuciți. Bărbatul zvelt, cu alură de militar, li se păru ca prin farmec schimbat. Se depărtase de ei. Un licăr sălbatic luci în ochii Teologului. Ceea ce nu-i scăpă lui Cîlă. Același licăr nebunesc lucise și-n ochii lui Dragoman, și în ai fratelui său. „Te vînd pe tine, mă salvez pe mine..."

— De aceea v-am anunțat că în regiunea asta a venit un om. E omul, singurul, pentru care mă chinuiesc...

— Vorbești de prim-secretar ?

— Ori el, ori eu ! Altfel nu se poate ! Da, de Constantin Timar !

Teologul îl privi lung, aproape obositor. Duse încet, chinuitor de încet, mîna spre pistol :

— Iată ce e ! Dă, urlă el, arma ! Taban ! Controlează ! Bine... Treceți aci !

Tatomir șuieră :

— Fiecare pe barba lui.

Parcă nu-l auzi nimeni. Tăcuse totul, într-o nemișcare înspăimîntătoare, dureroasă, cu atît mai mult cu cît se prelungea nefiresc. Teologul va ucide. Va ucide pe unul de-al lor.

Teologul retrăia ultima întîlnire a sa cu colonelul Vasilescu-Dragu. Fumau în cabinetul acestuia. Cîlă fusese chemat să i se confirme numirea în postul din Bistra. George Baciu fusese atunci de părere ca plutonierul vinovat să fie deferit curții marțiale. Susținuse pur și simplu executarea lui Cîlă. Nesupunere la ordin. I s-a răspuns că plutonierul tocmai acel ordin secret îl executase. Pe jumătate. Și așa e ca și cum nu l-ar fi executat. N-a respectat consemnul. Constantin Timar era liber. Conveniseră să-i ceară lui Cîlă deocamdată să-l prindă pe fugar.

Teologul contemplă fața plutonieruui, slăbită din cale-afară. Întîlni ochii verzi, obosiți, ai acestuia. Își reaminti de puterea pe care a avut-o el însuși pe vremuri. Vasilescu-Dragu, cu toate ifosele lui, fusese un „bun în grad", considerat pînă și de ofițerii de carieră, colegii săi, acrit. El, însă, George Baciu, consilier intim, inspector cu prerogative speciale, intenție-

nat sta în umbră. Dar o umbră aparte, care teroriza. Vizitele lui, comunicate telefonic, intenționat tardiv, nu dădeau răgaz. Terorizau pur și simplu întreg personalul jandarmeriei și siguranței. Tot din pricina „Sălciei supărate" și încă a cîtorva insuccese, căzuse și el în dizgrație. Tîrziu, căci n-a mai reușit să-și organizeze fuga. Îi reveniră acele momente, tocmai acelea, cînd s-a ascuns la o mănăstire. Pînă a înjghebat banda. Îl uitase pe Cîlă. Nu l-a recunoscut cînd l-a reîntîlnit. Abia, la cîteva zile. A vrut să-l achite imediat. Gîndul că paiața de Dragu s-a salvat și el e nevoit s-asculte sforăiturile ăstora și să le miroasă sudoarea îl înfuriase. Se stăpînise cu greu.

El nu bănuia, căci dacă ar fi bănuit l-ar fi împușcat fără îndoială, nici nu-i trecea prin minte că Alexandru Cîlă l-a recunoscut. După voce. Și tocmai faptul că l-a recunoscut pe Teolog a determinat o anume atitudine în fostul plutonier. De totală supunere. Întîlnise un șef. Un nou colonel, de care și colonelul lui asculta. Nu se trădă însă, dintr-un rest inexplicabil de prudență.

Cîlă își lepădă arma. Părea foarte calm, stăpînit.

Taban ridicase pistolul, cînd Teologul porunci :

— Dă-i-l înapoi ! Și răstindu-se către Tatomir îl înjură : Dă altă hîrtie ! Și tu de ce te speli ? Spune-ne și nouă ce-i cu povestea asta.

Nici unul de fapt, în afară de Teolog, nu cunoștea nimic. Știau doar că e un plutonier fugit din armată...

— Care poveste ?

— Cu Constantin Timar...

— Ce să spun...

Cîlă ar fi vrut să se descarce. Îl reţinea însă ca în chingi temerea, crescută deodată, că tocmai trădarea acestui secret, de care numai Samoilă — ah, da, Samoilă mai ştie — ar coborî tensiunea creată. Totuşi exista o dîră ...Teologul o ghici :

— Atunci, medicul... de aia ?

— Da, de aceea... Era singurul care ştia. Ştia, pentru că a fost cu mine...

— Nu pricep nimic. Ne-ai asmuţit... ai zis că medicul ne cunoaşte (aparent nu era imposibil) locurile unde avem legături. Ori tu, spunîndu-ne aşa ceva, l-ai înlăturat cu mîna lui Taban...

— Fiecare pentru el, reîncepu Tatomir. Plutonierule, recunoscu el, te-am dispreţuit... Te consideram zevzec. Ce mai caută şi ăsta printre noi ? Derută sentimentală ? Avere pierdută ?

— Liniştea asta nu-mi place, bre. Se pregăteşte ceva.

— Dracu' s-o ia ! izbucni Teologul. Era cel puţin interesant cînd mai dam o lovitură.

— Aşteptăm să ne vină apa la moară, continuă Tatomir. Închipuie-ţi, că în '46 speram că nu-i decît o problemă de săptămîni. Mă şi pregăteam să-mi reiau viaţa civilă.

— Condamnat ?

— Sub alt nume, dulceaţă, sub alt nume. N-o să credeţi, dar am o meserie grozavă. Tata mă lua cu el. Am prins, cît ai bate din palme, îndemînare la scopit. Ştiu şi măcelărie. În asta pot afirma că sînt specialist.

Flecăreau vrute şi nevrute, încercînd să îndepărteze de la ei teama stîrnită de spusele plutonierului şi amintirea că oamenii aceia, de dincolo de desişuri,

oamenii dimprejur există şi judecă. Au această putere.

Mîncară din merindea adusă de plutonier. Nu se grăbeau. Tatomir, în special, susţinea conversaţia. În sinea lui rumega insulta de adineauri. Încerca, jucînd pe nepăsătorul, să destrame eventualele temeri că va răspunde insultei. Era, de altfel, hotărît să se răzbune şi calcula în ce fel s-ar putea micşora propria-i pedeapsă, dacă i-ar preda pe toţi cei de faţă.

— Mi-aduc aminte de-o povestire. Mi-a înşirat-o un delicvent minor. Fugise de la casa de corecţie. O poveste cu un bandit hărţuit de poteră. Se ascunde în plină pustă, iarna, pe un ger grozav. Sînt pe urmele lui. Pe capul său se dă o sumă însemnată.

— De ce ne mai spui ?

— Stai să vezi, Tabane. Mai bagă şi tu în căpăţînă, să nu mori neînvăţat. N-are curaj, zic, să intre în nici o casă. Ninge şi toate-s îngheţate tun. Şi mai ales vîntul, cu ace de foc şi gheaţă, îi intră pe sub haine şi parcă-l ia pe sus. A dracului situaţie. Unde să te fereşti ? Te vinde oricine pentru o sumă ca asta. Ştiţi ce-a strigat omul acela ?

— Ce tot îndrugi acolo, mă ?

— A urlat, blestemîndu-i pe toţi „vă ucid !" Adică, dacă voi mă hăituiţi ca pe-o fiară, am să vă ucid pe toţi. Toată omenirea.

— Parcă poţi ?

— Asta-i, vezi. Nu poţi.

— Şi ce-a făcut ?

— Ce să facă ? Nu mai ţiu minte. S-a predat singur sau l-a găsit vreun glonţ, habar n-am. Oricum, s-a terminat într-un fel. Mie mi-a rămas în minte chestia asta, cu urletul lui : „pe toţi vă omor !"

— Îți place să zgîndări, ca o cucuvaie, făcu Teologul.

— Oricum s-a terminat într-un fel.

Se tolăniră pe așternutul de cetină, fără să mai schimbe nici un cuvînt.

*

Tîrziu, George Baciu se apropie de Cîlă și-i puse mîna pe umăr :

— Noi nu ne-am mai văzut vreodată, plutonier ?

— Ba ne-am mai văzut. Dovadă c-ați vrut din nou să...

Teologul se răsuci într-o parte. Scuipă scîrbit.

— Tare-aș mai fi descărcat arma. Adevărat.

Spre căderea serii, locul rămase gol. Înainte de a-l părăsi, stinseră focul și risipiră cenușa, bătătorind pămîntul din jur. Ultimul plecă Taban, pe urmele lui Cîlă.

Capitolul I

TOAMNA ANULUI 1943

1.

— Ştii de ce îmi aminteşte podeaua vagonului? Întrebase Constantin Timar.

— Iar de ceva din copilărie, sînt sigur, ghici Victor.

— De podeaua din odăiţa cantonului, unde-şi face tata serviciul. Cînd trecem prin gări şi se iţeşte lumina felinarelor prin crăpături, îmi vine că-s acasă, arde focul în sobă, şi eu stau cu picioarele goale pe podea. Mi-i somn şi tata tropăie pe-afară.

— Ţie mereu îţi vin gînduri vechi... La ce bun? Te legeni cu ele. La ce bun? repetă Victor.

— Eh, mă legăn cu ele... Îmi vin şi-i bine că vin, continuă Constantin. Nu-mi place să stau cu braţele încrucişate. Ce s-ar întîmpla dacă toţi am sta cu braţele încrucişate, aşteptînd să cadă mană, ca-n biblie? Copilării, nu chiar copilării. N-am nevoie de mila nimănui... Să lăsăm asta. Tu spune-mi însă cît se poate de exact. Ce ţi-a spus Viorica? Ce amestec are aici pădurea Bistrei?...

Victor se mişcă uşor, căutînd un loc mai bun. Braţul drept, lovit, îi amorţise. Se pomeni el însuşi împresurat de amintiri din copilărie. Tot aşa-i amorţea uneori braţul şi aştepta ca sîngele să-şi reia circulaţia. Avea senzaţia că-i umblă pe mîini,

pe degete mii de furnici. Cînd era copil, credea că ele sînt sub piele şi sînt încet-încet topite. Constantin adusese vorba de Viorica, de soră-sa. Da, într-adevăr, ea i-a transmis ca, în cazul că vor primi veste de evadare, el şi Constantin să se ducă în pădurea Bistrei.

— Ţi-am spus totul, îl încredinţă pe Constantin.

2.

În vagonul de marfă, închis, era întuneric. Cei doi aveau cătuşe la mîini. În colţul celălalt, pe-o rogojină, dormea un soldat. Se trîntise ciudat, frînt, cu faţa în jos. Cureaua armei şi-o petrecuse peste mijloc. Lîngă uşa vagonului, plutonierul de jandarmi fuma, suflînd fumul pe fereastra cu gratii a vagonului. Părea plictisit. Nu intervenise în convorbirea arestaţilor din vagonul numărul 214 805. Avea ordin să nu le adreseze nici un cuvînt şi să nu-i asculte. Ceea ce însemna că avea dreptul să le interzică orice conversaţie, fie între ei, fie cu soldatul.

— Să n-audă soldaţii, înţelege, dom'le plutonier. Sînt doi comunişti. Ăştia fac agitaţie cînd nici nu te gîndeşti. Se prefac că vorbesc de soare, de lună, de copii. Nu trebuie să te încrezi în ei, chiar de-i vei auzi cîntînd bisericeşte.

Plutonierul însă, deşcă veche, nu se prea sinchisea de temerile comandantului său. Instrucţiunile le cunoştea. Avusese timp să le rumege. Aşteptase să adoarmă soldatul. Ardea de curiozitate să-i asculte ce-şi spun. Îl interesau şi-l neliniştea deţinuţii de felul celor doi, pe care-i strămuta după cum se putea citi în ordinul scris. Aşa suna porunca înşirată pe patru rînduri dactilografiate la maşină.

Dar i s-a atras atenţia, în mod confidenţial, că la cel mai mic semn de nesupunere să tragă.

— Sîntem informaţi că s-a organizat evadarea lor. Sigur vor încerca să fugă. Şi-atunci ştii ce să faci...

— Am înţeles, să trăiţi!

Lipise călcîiele şi-şi îndreptase spinarea. Comandantul îi explicase totul, fără să-şi ridice privirea din dosar, urmărind cu degetul rîndurile scrise.

În sinea lui, Alexandru Cîlă, plutonierul de jandarmi, le purta celor doi un soi de respect. Îi impunea felul lor de a se purta, organizarea vieţii în închisoare, faptul că nu-şi pierdeau cumpătul. Dar îi şi ura. Nu încerca să afle care-i izvorul urii. O întreţinea însă cu bună ştiinţă. Îl neliniştea îndrăzneala cu care aceştia tratau cu superiorii lui. Nu se intimidau, erau răbdători, încăpăţînaţi în tăcere. Şi-apoi tot mai insistent circulau zvonurile despre înfrîngerile suferite de nemţi în răsărit. Cu toată cenzura îndrăcită, transpirau de pe front ştiri grave, despre catastrofe militare. Nemţii se opriseră şi nu se iveau semne că s-ar mai îndrepta situaţia. În ţară se înmulţeau semnele de împotrivire. Cu toată militarizarea uzinelor, actele de sabotaj se înteţeau.

Alexandru Cîlă, examinînd stările de lucruri, încerca să îşi fixeze şi locul său în viitor. Acasă i-ar fi venit greu să se întoarcă. Tatăl său fusese negustor în Tîrgovişte. După bunic, se trăgeau din Ardeal. Cîteva afaceri nenorocoase îl ruinaseră. Se mai adăugase la toate acestea războiul din 1916. N-a reuşit să-şi aranjeze situaţia şi fusese mobilizat. Reîntors în toamna anului 1918 acasă, s-a apucat să administreze o moşie, în părţile Comanei, pe Neajlov. N-a mai vrut să se stabilească în oraşul

în care din om bogat se trezise sărac lipit. Din pricina unor lucrături. L-au mobilizat şi trimis pe front. Nu l-au lăsat să facă negoţ. Cu ocupanţii nemţi ar fi încheiat afaceri bune. Au încheiat alţii, mai dibaci ca el. Cînd se instală pe moşia boierului din Comana, avea doi copii.

Închirie şi cîrciuma din dosul gării. Strîngea de prin sate gîşte, ouă, brînzeturi, lapte şi le căra la oraş. În cîţiva ani se refăcu şi-şi plasă banii în proprietăţi funciare, cum îi plăcea să spună. Cumpăra adică pămînt. Ţăranii îl vindeau pe mai nimica. Loturile de împroprietărire se fărîmiţau an de an, mica gospodărie nereuşind să se menţină la suprafaţă, înăbuşită de impozite, de datorii contractate, de cursul scăzut al grînelor.

Cîlă, bătrînul, ar fi avut din ce-şi creşte copiii. Era om ager, descurcăreţ în afaceri, necruţător în felul său. Pe copii (trei băieţi şi o fetiţă) i-a crescut aspru, punîndu-i la treabă de mici. N-avea încredere în învăţătură, dar fiindcă şi ceilalţi arendaşi îşi dăduseră copiii la şcoli, încercă şi el s-o facă, fără prea multă tragere de inimă. Cel mare se dovedi vrednic şi-l făcu avocat. În ziua cînd îşi luase licenţa, bătrînul îi dădu un ceas de aur şi-i făgădui să-i deschidă cabinet. Pe Alexandru Cîlă, rămas repetent într-a şasea, îl retrase. Cheltuiala i-o scoase pe nas timp de trei ani cît timp băiatul mai întîrziase pe-acasă, aşteptînd recrutarea. Îl puse să lucreze la cîmp, la grajduri. Alexandru Cîlă isprăvi armata în 1936. Gîndul că odată sosit acasă va avea iar parte de blînda severitate părintească îl îndemna să se reangajeze ca sergent-instructor. Examinase meticulos posibilităţile. Dacă s-ar fi însurat, i-ar fi trebuit pămînt. Bătrînul nu i-ar fi dat, nicidecum. De cîte ori nu le-a repetat :

— Testamentul mi-i gata. Împart averea în patru părți. Cu dreptate. Pînă la moartea mea nu o să vedeți însă nimic. Ție, Vasile, ți-am dat învățătură. E și sîrguința ta. Or să zică ceilalți că nu ți se cuvine pămînt ca și lor. Eu, eu zic : și lor le-aș fi dat învățătură. Nu s-ar fi știrbit din atîta averea. N-au vrut. Așa că să n-aud vorbe ! După ce mor, căpătați jumătate. După ce moare baba, intrați în stăpînirea întregii averi. Mai bine așa. Nu vreau să-mi văd agoniseala risipită în patru părți. Am strîns-o cu răbdare și trudă. Aveți și voi răbdare. Dacă vreți să vă strîngeți și voi, v-ajut. Treaba voastră, gîndiți-vă însă : avem o sută patruzeci de pogoane, casă mare, griji ; bine ar fi să nu vă depărtați.

Alexandru Cîlă își făurise însă altfel de planuri. Nu se sfii să și le destăinuie bătrînului. Moștenise agerimea acestuia, asprimea, iscusința în a minți. Ca și bătrînul, Cîlă era calculat pînă la zgîrcenie. Nu-i moștenise însă șiretenia de negustor înnăscut, nici modestia traiului. Tatăl său, deși avea o avere considerabilă, solid dirijată (bătrînul concesionase crîșma, cumpărase pe lîngă asta o moară sistematică lîngă Roșiori, avea și o presă de ulei, nemaivorbind de cazanele de fiert țuică și pivnița proprie de vinuri), nu adoptase traiul lăbărțat al celorlalți arendași. Singurul lux îngăduit era mîncarea. Acasă la ei se mînca bine. Nu se potriveau însă fineturile cu care s-au deprins vecinii lor.

— Fleacuri, spunea bătrînul, s-o facă boierii, că de-aia și-au păpat averile. Ce-mi trebuie vinuri scumpe, dichisuri, perdele, scaune cu picioare strîmbe, javre cu coada tăiată, „sil vu ple" !

Tăia porci, afuma slănină și cîrnați ca în Ardeal, bea vin indigen. Demonstra, cu creionul în mînă,

vecinilor, că cheltuieşte pe sfert cît ei, pe hrană, dar trăieşte mai bine.

Întors din regiment, Alexandru avu o scurtă convorbire cu tatăl său.

— Mă reangajez, îl anunţase.

— Cum vrei, băiete, zise bătrînul vădit mirat. Dacă eşti bun, spune-mi şi mie de ce.

— Intru în jandarmerie. Să-ţi spun de ce...

Alexandru descifrase în întrebările bătrînului şi o dîră de dispreţ. De aceea adăugase :

— Nu toţi jandarmii-s găinari...

Bătrînul îl privi uimit. Nu de răspunsul băiatului. Nu se aşteptase însă ca acesta, băiat cam îndărătnic şi prostuţ, cum îl credea, să aibă planuri atît de gîndite.

—...I-un lucru bun să fii în post. Nu leafa mă îndeamnă. Iese însă ceva de-aici. Poate intru şi în politică...

— Bine, mă Sandule. De dat, cum ţi-am mai spus, n-am... n-am acum, întregi bătrînul.

— Nici n-am cerut.

După doi ani izbucni războiul. Alexandru Cîlă urmă o şcoală specială şi, înaintat plutonier, a fost detaşat la comandamentul legiunii de jandarmi din V... I se dădură misiuni aşa-zis delicate. Conlucra cu nemţii. Transporta deţinuţi politici la destinaţii secrete şi, dacă i se cerea, îi făcea „fugiţi de sub escortă".

3.

Începuse să-i placă acest iureş dezmăţat, căruia i se spunea viaţă, deşi se amesteca în sînge şi moarte. Acasă se gîndea rar şi cu superioritate dispreţuitoare. I s-a promis solemn că va cuceri

curînd o tresă de sublocotenent, intrînd astfel în corpul ofiţeresc. Ducea un trai larg. Bani avea, femei cîte pofteşti. Umbla îmbrăcat ferches, superiorii îl apreciau, iar egalilor le impunea dezinvoltura cu care iscălea procesele-verbale de nesupunere la somaţiile reglementare a celor care încercau să scape de sub escortă. Între jandarmi se găseau şi din cei care nu rezistau prea mult. Se trezea în ei mila, omenia, se codeau. Doi s-au sinucis. „N-am nevoie de mămăligi. Mînă sigură şi execuţie fără şovăire a ordinului," spunea colonelul. Legiunea de jandarmi se descotorosea lesne de asemenea agenţi. Erau trimişi pe front, în linia întîia. Le-ajungea numai numele înapoi...

El nici nu clipea... mai cu seamă la început, cînd intrat în iureşul nebunesc îşi închipuia că alt sfîrşit nu poate avea războiul, decît o victorie fulgerătoare nemţească. Inima i se împietri. Începu să bea. Apărură atunci primele semne de îndoială. Ca şi cum el însuşi s-ar fi confundat cu mersul războiului. Iar acest mers îndoielnic, la început, pe urmă prevestitor de catastrofe viitoare îi strecură în suflet teamă. „Ca întotdeauna, îşi zicea, trebuie să existe un cui care să mă zgîndăre."

Văzuse murind pe mulţi. Bărbaţi, femei, văzuse pierind copii. Pe aceştia din urmă, mai ales, îi învinuia că l-au înmuiat. Simţea că-i seacă puterile. Nu-şi putea stăpîni tremurul genunchilor, sfîrşeala care-i alunga sîngele din inimă. Îi clănţăneau dinţii. Se încrîncenă. Bău vîrtos. Ca să se înfrîngă, urmări de-aproape, cu o curiozitate vecină cu nebunia, spasmul înspăimîntător al morţii, deznădejdea cu care se agăţau de viaţă cei străpunşi de glonţul fulgerat din ţeavă. Îşi spunea prosteşte, cîntărind plumbii în palmă: „ce mic şi de ce-i în stare"!

Înăbuși astfel orice moliciune. Se obișnui cu puterea, cu sentimentul că nimeni nu i se poate împotrivi. Se mai adăugau la toate acestea și cele învățate și auzite despre comuniști. Îi urî instinctiv. Fratele său, Vasile, avocatul, îi zugrăvise un tablou jalnic în ceea ce-i privea, în cazul cînd vor ieși comuniștii deasupra. El îi atrase atenția că în special foștii jandarmi, foștii agenți și oameni ai siguranței vor avea mai multe de îndurat...

4.

Iată-l acum în vagonul 214 805, ducînd doi din acești oameni, cărora li se spune comuniști. Ar fi vrut să știe ce-i în capul lor. Ce anume le împrumută acest curaj care are darul să-l înghețe pe el? Urîțelul nu-i păru interesant. Slab, scund, cu ochii aprinși ca de febră, tăcea mult. Avea degetele de la mîna dreaptă strivite. Îl interesa celălalt: „voinic, mlădios, nu se vede pe el c-ar fi stat atîta vreme la răcoare!" Exact, nu știa cît anume. Dar colonelul Vasilescu-Dragu accentuase că e tipul periculos al comunistului trecut prin închisoare.

Cîlă privi încă o dată la soldatul nemișcat, culcat pe burtă, care adormise, ca lovit în cap, îndată ce-i șoptise:

— Poți să dormi. Am eu grijă de păsărici.

Mai avusese de lucru cu comuniștii. Știa tot ce trebuie să facă. Dar la asta nu-i plăcea să se gîndească.

Aruncă restul de țigară pe fereastra zăbrelită a vagonului. Izbindu-se de-o gratie, capătul țigării nestinse aruncă jur împrejur scîntei luate repede de vînt. Întunericul păru pe urmă și mai adînc.

Cei doi își vorbeau în șoaptă. Cîlă ar fi vrut să fie mai aproape de ei, să-i audă. Îi era însă teamă, soldatul era culcat, iar cei doi, deși cu cătușe la mîini, erau doi totuși.

Victor șopti :

— Îmi pare bine că-s cu tine. Pe mine m-au ridicat la o lună. Nu credeam c-o să ne fie dat să ne mai vedem. Cu dosul palmei atinse ușor șoldul lui Constantin. Își aduse aminte de degete. Rosti cu tristețe : Cu sculptatul s-a zis.

— Lasă... nu te omorî cu asta. Și ca să-l înveselească, se aplecă la urechea lui Victor și-i șopti : Știi cum îl cheamă pe ochiosul ăsta ?

— De unde să știu ?

— Cîlă ! Auzi ce nume ! Numai că se bucură de-o faimă tristă. Se vorbesc lucruri urîte despre el. Se spune că a lucrat cu nemții mult și că pînă și lor le-a impus. Schimbă vorba : Acuși răsare luna. La noi, sus, pe Bistra, cînd răsare luna îmi place să mă plimb pe drumul din pădure. De multe ori m-am gîndit la drumul acela în închisoare, cît am stat singur. Curios, vezi... cantonul tatii e departe de sat, ca la vreo zece kilometri. Trebuie să treci pe drumul din pădure, altfel ești nevoit să faci un ocol de încă zece kilometri. Să vezi... mergi întîi drept, în dreapta și în stînga ta pădure, drumu-i lat. Carele au lăsat urmă adîncă. În mijlocul drumului, iarba-i neatinsă...

— Ca pe drumurile de țară, observă Victor Turcu.

— Apoi se îngustează. Copacii se apropie. Începe urcușul. Adică urcușurile. Coroanele arborilor se împletesc și închipuie o boltă sub care mereu e umbră deasă.

— E întuneric ?

— Și răcoare... Acolo niciodată nu se zbicește pămîntul. Și nici flori nu cresc. Numai mușchi, și licheni, și ciuperci, și ferigă, enumeră Constantin. Pe urmă, drumul se încovoaie pe nesimțite, ocolind culmea Bistrei. Urcă domol. Se face tare frumos. Niciodată nu mi se ura. Căci una-i să străbați zece kilometri suind, coborînd, trecînd cînd pe sub o boltă întunecată, cînd prin poieni, luminișuri, zărind cîte-o veveriță speriată care te face să rîzi și alta-i să tot mergi pe-o șosea ca trasă cu linia, fără altceva pe margini decît stîlpi de telegraf și pietre kilometrice.

— Flecărim, Constantine, observă Victor.

— Nu-i adevărat, îl asigură Timar. Asta face bine și principalul e să nu-ți pierzi cumpătul. Asta-i.

— Mi-ai adus aminte de tata. Și, curios, îmi pare rău că l-am lăsat să vîndă porumbeii. Avea doi, curieri. Îmi plăcea să mă închipui, pe vremea cînd muream și înviam după cărțile de aventuri, că sînt undeva închis, cu lacăte grele la ușă. N-am decît o ferestruică cu gratii, ca asta a vagonului, deschisă către cer. Ca să simt anume și mai puternic că sînt închis și să prețuiesc înmiit libertatea. Și leg la piciorușul unui curier un răvaș și vine salvarea.

— Gruia lui Novac. O să vie timpul cînd toate aceste lanțuri vor cădea zornăind, fără răvașe. Nu-i greu să ghicești. Ne poartă de colo-colo. Din lagăr în lagăr, dintr-o celulă într-alta. Se tem să nu prindem cheag, să nu avem contacte organizate. E o poveste stupidă. Ca și cum în afară n-ar exista o mișcare puternică și n-am ști nimic. Fascismul s-a oprit și împotmolit la cotul Donului. Asta vine după chestia cu Volokolamskul, pe care au tot ascuns-o. Ca și cum poți ascunde ceva acum.

Victor îl întrebă :

— Tu ai habar unde ne duc ?

— În loc bun nicidecum. Ne căruţează, atît. Nici plapumă n-o să ne dea... După un timp adaugă : Poate că vor să ne dea ei un fel de plapumă. Ne-ar aşterne ei la toţi patul, n-ai grijă. Dar asta nu, asta nu pot ei s-o facă.

5.

Trenul şuieră prelung la semnal. Simţiră macazurile, apoi se opriră brusc. Se auzeau voci, cineva trecea pe lîngă vagon. Constantin tăcu. Îl impresionau totdeauna gările, cum tot ce era legat de drumul de fier i-aducea aminte de cantonul bătrînului. Îi plăcea mirosul de zgură umedă, de fum pătrunzător de cărbune, de frunziş. I se păru, ca de atîtea ori, de necrezut faptul că-i iar închis, păzit cu puşca şi nu poate călca pe peron, nu poate asculta cum picură apa din cişmea, pe ciment, nu poate privi pe îndelete şirul de arbuşti, pieptănaţi de vînt, n-aude ţăcănitul familiar al aparatului Morse.

Îl neliniştea şi acest drum, căruia nu-i dezlegase rostul. I s-a spus să fie atent, foarte atent. Să nu facă nici un gest, să nu-i scape nici un cuvînt, nimic din ce-ar fi putut da un cît de mic pretext. Tovarăşii comunicaseră plecarea lui, în afară. I s-a dat, prin Victor, şi o adresă, în caz că reuşeşte să fugă. I s-a spus : „S-ar putea să fii provocat. Vor căuta să te înşele. Cu asta se dă o spoială de legalitate crimei".

— O luăm de-a-ndoaselea. Ce-o fi asta ?

— Manevră, ce nu știi ? Ori poate am aținit și ni se întîmplă să credem că, în loc de a merge înainte, mergem pe dos.

— Și mie mi se-ntîmplă. Cînd eram mic, dinadins închideam ochii și așteptam să apară senzația că locomotiva mă trage înapoi. Cum vezi, o senzație falsă.

Se mai scurse un sfert de ceas. Cîlă își trezi ajutorul, îi dete în grijă deținuții, trase ușa grea a vagonului și sări sprinten jos. Se-ntoarse după cîteva minute.

— Hei !

— Aici, dom'plutonier, strigă soldatul.

— Ce-i bătaia asta de joc ? se răsti Cîlă. Au înnebunit !

— Plecăm ? întrebă soldatul. Gîfîia după efortul de-a împinge la loc ușa.

— Înapoi ! La dracu' ! Ne poartă ca pe orbeți.

Constantin i-asculta. Îl lovi ușor peste brat pe Victor.

„E de rău, gîndi el. Bîțîiala asta încolo-încoace nu-i a bună."

Se auzi un alt tren șuierînd. Cineva protesta pentru oprirea netrecută în program.

— Îți dau eu ție program ! se auzi o voce puternică. Trage pe a doua !

Fluierături prelungi. Vagonul se legăna.

— Am rămas ultimii, ghici Constantin.

— Iar ne-am oprit.

— Grijania mamii lor ! înjură plutonierul.

Un răstimp de liniște, apoi alte fluierături tot mai apropiate și o izbitură violentă, care-i răsturnă. Soldatul se văită. Scăpase pușca și se lovise la umăr.

— Ne-am cuplat la alt tren. Înapoi, spuse Constantin. Ține-te scuturături de-acum. Ar fi bine să putem dormi.

— Nu mi-i somn, declară Victor. Şi cînd nu mi-i somn, de regulă nu dorm.

— Aşa? Nu dormi cînd nu ţi-i somn?

— De regulă...

„Face glume Victor, îşi spuse Constantin. Uite, Victor face glume!"

Cînd l-a văzut cu aproape doi ani în urmă, la plimbare, în curtea închisorii, simţise o bucurie de care s-a ruşinat imediat.

„Să te bucuri că-l vezi pe Victor Turcu închis." Dar era un sentiment spontan, sincer. Victor rămăsese acelaşi om timorat, puţin absent. Uneori vorbea mult. Sărind de la un lucru la altul, fără o anume legătură, alteori amuţea ceasuri de-a rîndul. Într-un fel, lui Constantin îi plăcea că închisoarea nu-l schimbase, semn că avea voinţă, stabilitate, că-i un aluat bun. Închisoarea poate aduce neaşteptate cotituri în comportarea oamenilor. Nu e un semn bun. Totuşi l-ar fi vrut mai ager, mai înfipt. I-a văzut degetele strivite. Ar fi vrut să-şi ia asupra lui durerea, căci Victor i-aducea aminte de Viorica. Nu semănau, doar mici, greu de observat asemănări se puteau găsi între fratele acesta slăbuţ, puţin trist şi fata frumoasă, plină de viaţă, care-i lega dinainte şorţul, cînd îl punea să mestece mămăliga.

— La noi aşa-i obiceiul, îi spunea ea. Mămăliga o mestecă bărbaţii...

6.

În seara aceea, şeful staţiei se pregătise temeinic. Aşezase, ajutat de acar, şomoioage de paie, amestecate cu vreascuri şi gunoi uscat, îşi încercase

bricheta, bucuros că se ştie proprietarul unei asemenea maşinării elegante.

— O să iasă, îl asigură el pe impiegatul de mişcare. Vîntul suflă dinspre Pădurea Cianei. Noi facem fumegaţie către terasament.

— Aşa e, îl aprobă acesta. Şi-n noaptea asta sînt semne de brumă.

— Cam devreme. Sîntem abia în 20 septembrie.

— Eh, la noi la munte, iarna se grăbeşte, dom'le Raica.

— Cel puţin n-avem noroi p-aici, făcu mulţumit şeful. Ar fi păcat să se strice vinetele şi roşiile care au mai rămas.

— Nevastă-mea le-a cules pe-ale ei. Le ţine în geam, la soare. Zice că şi-aşa se coc. Tot un drac...

— N-au aceeaşi valoare, îl contrazise şeful.

Aparatul ţăcăni. Impiegatul prinse cu dexteritate panglica albă şi tresări.

— Trenul 8 251, spre Arad... transport special.

— Dă-i intrarea...

— E peste orar.

— Dă-i şi ieşire!

După cinci minute, clădirea veche a gării fu zguduită de şirul lung de vagoane acoperite.

Şeful gării rămase un picuţ contrariat. Numărase vagon de vagon, dar, în afara unui marfar ca toate marfarele, obişnuit, de fiecare zi, nu reuşi să vadă în şarpele negru, care se îndepărta încovoindu-se la curba Păducelului, nimic altceva. În întreg trenul nimic nu prezenta justificarea acelei menţiuni, care, fără să-şi dea seama de ce, îl înfiora: „tren special peste orar". Nu observase nici tunuri învelite în pînză verzuie-gri, nici, profilată pe cerul

lăptos, silueta vreunui soldat cu cască şi puşcă. Nici cel puţin vagoane sanitare, nici o voce de om.

— Războiul, murmură el. I se năzare cuiva şi, pac ! Special !

Îi părea rău că astă-seară nu va avea prilejul să le comunice prietenilor săi, la „Salcia supărată", cîteva veşti senzaţionale. Îi plăcea să repete, în cercul intelectualilor din sat, că gara e un soi de seismograf al războiului. Pe cele două şine paralele, care se întîlnesc virtual, în infinit, spunea el, se perindă ştirile reale despre cum merg treburile nemţilor în Răsărit. Pe ele trec muniţii, oameni, alimente, pe ele se întorc răniţii, capturile. Citeşti ca-ntr-un ziar bine informat totul, dacă ştii, bun-înţeles, să tălmăceşti slovele astea alcătuite din vagoane, din opriri, din tot ce însoţeşte trenul în trecere spre destinaţie.

— Ducă-se, rosti înciudat.

Se considera păcălit.

Acarul, mişcîndu-se greoi, aprindea felinarele de noapte. La mişcare, impiegatul ţăcănea la Morse, anunţînd staţia următoare. Ca şi cum i-ar fi dat un răspuns, trenul angajat pe curbă îşi trimise zvonul metalic, sacadat, înapoi, pînă în gara pitică, turtită parcă de coroanele măreţe a doi castani uriaşi.

— Nu te adăposti sub plop, cînd fulgeră. Ar fi mai buni, în astfel de împrejurări, copacii cu coroană răsfirată, rotundă, se gîndi şeful, încercînd să-şi reamintească regula învăţată în şcoală.

El urmase agricultura, iar meseria de şef de gară nu-i plăcuse de loc. Îl îndemnaseră părinţii s-o îm-

brăţişeze şi... războiul. Fusese mobilizat pe loc şi a avut norocul să dea peste o gară îndeajuns de importantă şi, pe deasupra, liniştită. O grădiniţă de legume din spatele gării îi îndulcea despărţirea nedorită de profesiune. O îngrijea personal şi-i făcea o deosebită plăcere să-şi audă lăudate roadele muncii lui.

Privi încă o dată după trenul care nu se mai vedea. Doar ecoul aducea, cu întîrziere, zgomotul înăbuşit, ca venind de sub pămînt, al rostogolirii roţilor pe şine. Răspunse în silă salutului adresat de acar şi deschise uşa biroului de mişcare.

— Dom'le şef, îl întîmpină impiegatul.

Părea speriat, iar faţa plină de coşuri şi negi i se înroşise.

— Ce-i ?

— Dom'şef, ce-i asta ? Mi se pare că trebuie să oprim vagonul 214 805.

— Cum ţi se pare ? izbucni Andrei Raica. I-auzi ! I se pare !

— Vedeţi şi dumneavoastră. Pe prima telegramă nu era...

— Ia dă să văd !

Panglica însemnată cu liniuţe şi puncte ajunsese s-o citească mai repede decît slova scrisă.

— Cum mama dracului ! Ce-au aşteptat ? De ce n-au comunicat la vreme ? Acum să cerem înapoi vagonul ? Cînd ai de-a face cu ageamii...

Se gîndi, pironindu-l pe impiegat, ca şi cum ar fi căutat pe obrazul acestuia, spuzit de erupţii, o soluţie.

— Trebuie să vină 8 513. Poate-l cuplează ăia.

— Etete, încurcătura dracului! Telegrafiază! Eu încerc să dau de Vasiu prin telefon.

Întîlnirea din seara aceea, fixată la „Salcia supărată", cu directorul cel bătrîn al școlii și notarul, trebuia amînată. O să-i anunțe prin acar. Ceru telefonic gara orașului.

*

Alergau în noapte ca înspre necunoscut. Mintea-i lucra febril și-i era ciudă pe umerii lați ai plutonierului care-i astupau cerul. Luna apăruse, desigur, căci șuvițe albăstrii de lumină tremurau pe scîndurile murdare ale vagonului de vite. Cîlă își aprinse încă o țigară.

„Curios, observă Constantin. Majoritatea anchetatorilor au pe masă țigări și ades te îmbie să te servești și-ți vorbesc la început blînd. Truc răsuflat. Ce urmăresc prin asta? Să te înduplece să devii trădător mai ușor? Să creeze iluzia că ei au toată bunăvoința la început și numai încăpățînarea ta-i schimbă. În fond, ei înșiși simt nevoia unei justificări, simt nevoia de a trece o parte din vină asupra altuia."

Gîndul îl absorbi. Deci se simt cu ceva vinovați. Sau, mai de grabă, au nevoie de aprindere, de-o intrare progresivă în stadiul de fiară. Se spunea că Vasilescu-Dragu privește printr-o ferestruică în odaia unde se desfășoară interogatoriul.

— Nu ți-i somn, zici?

— Nu.

De altfel nu mai schimbară nici o vorbă. Trenul opri pe-o linie mărginașă. Vagonul fu deculat.

— Ăsta-i 214 805 ?

— Da, dom'şef !

Nu trecură nici două minute şi locomotiva şuieră. În scrîşnet de osii, marfarul se urni, locomotiva întețindu-şi gîfîiturile. Luă viteză şi se năpusti la vale.

Se înstăpîni tăcerea. Într-adevăr răsărise luna. Cîlă coborî din nou. Din întuneric, o voce îl strigă pe nume. I se întinse un plic. Îl luă şi-l desfăcu. Aprinse lanterna.

— Asta-i gara ?

— Da, să trăiţi ! Drumu-i ceva mai sus. Noi, escorta, sîntem la „Salcia supărată".

— Ce-i aia ?

— Un han, să trăiţi ! În pădure. Acolo tragem noi. Are şi o pivniţă. Nu scapă un şoarece.

— Bine. Scoateţi prizonierii !

Constantin se încruntă. „Plutonierul s-a zăpăcit. Iată-ne şi prizonieri. Cîlă ăsta lucră pe mai multe planuri." Şi bănuiala că s-a pregătit o mîrşăvie îl făcu să se înfioare. Victor se împiedicase sărind şi gemuse. I se păru cunoscută titulatura hanului „Salcia supărată". Da, un han pe linia Arad. Dar unde, în ce gară ? Ei plecaseră din V... Au trecut, fără oprire, prin multe gări. Greu de ghicit. Aerul tare îl învioră.

Înaintau tăcuţi pe un drumeag. Auziră în urma lor replica acarului.

— Spre dimineaţă, dom'şef. Atunci s-aşază bruma.

Şi ordinul răstit al şefului gării...

— Fă cum ţi-am spus şi nu mai...

Capitolul II

NU FIȚI CUMINȚI!

1.

Se lumina de ziuă. Întinşi unul lîngă altul pe paie, nici Victor, nici Constantin nu reuşiseră să aţipească. Escorta se îmbătase, pesemne. Se auzeau pînă şi în pivniţa aceasta, adîncă şi umedă, urletele lor. O uşă grea, bine prinsă în drugi, ca încinsă, îngăduia printr-o deschizătură pătrată să pătrundă puţină lumină, aer şi mult frig în hruba mirosind a mucegai.

— Cunosc hanul ăsta, făcu deodată Victor. Mi-era pe limbă de-aseară şi nu reuşeam să rostesc cuvîntul. Tot mi-am bătut capul, doar o să ghicesc. Acum ştiu. Sîntem aproape de Bistra, de pădure, căci mai sînt două staţii pînă acolo. Am oprit într-un rînd în gară. Da, acum mi-amintesc. Are doi castani mari. „Salcia supărată" i-un fel de han, mai curînd cîrciumă. N-are nimic atrăgător. Frumoasă nu-i decît salcia.

— Salcia supărată. Acum vin şi eu de-acasă. Măi Victore, ce zici tu de asta?

— De ce anume?

— Ne-au scos cătuşele. Prea multă mărinimie pentru un plutonier care tace, fumează, te lasă să trăncăneşti vrute şi nevrute.

— Ce să zic? Fereşte-te de darurile bogatului.

— O fi şi-aşa, Victore. Încă o întrebare: ţi-aduci aminte cînd ne-am cunoscut întîi?

— Ce să zic? Parcă după mine-ţi alergau ochii...

Constantin, refăcînd încă o dată întreg filmul desfăşurat al ciudatei lor călătorii, murmură :

— Un încătuşat nu se poate gîndi la fugă, cum nici pasărea nu zboară din cuşcă, dacă nu-i deschizi. Ori noi trebuie să fugim. Sau, cel puţin, să dăm impresia.

— Ce vrei să zici ?

— Nimic. Mă gîndeam că, dacă tot vor ei să ne acopere c-o plapumă, puteau şi după aia să ne scoată cătuşele... Tot un drac ! Şi nici o escortă prea numeroasă nu era necesară... Li-i teamă de ceva.

2.

Victor Turcu se născuse în Haţeg. Maică-sa fusese o femeie voinică, sănătoasă, vorbea gros ca un bărbat. Într-o dimineaţă, tatăl l-a trezit uşor, ajutîndu-l, ca niciodată, să-şi adune lucrurile risipite prin odaie. Repeta într-una, sughiţînd ca-ntr-un plîns nervos :

— Fii cuminte, fii cuminte !

Toate acestea i se părură copilului ciudate şi nespus de triste. Simţea plutind prin casă ameninţarea unei nenorociri groaznice. Tatăl său era un om cu gesturi şi purtări neaşteptate, într-adevăr, dar deşteptarea aceasta, tremurul glasului, spaima gîtuită de spasmul unui sughiţ l-au speriat.

Tatăl lor, tîmplar, încă tîmplar de lux, se ocupa mai mult de fotografiat. Murea după porumbei, îşi pierdea vremea dresîndu-i, cheltuia bani pentru a-i duce la expoziţii. Acorda timp mult mai mult acestor pasiuni, decît rîndelii, gilăului sau firizului. Născocea nenumărate pretexte de a nu face ceea ce ar fi fost normal să facă un om sărac, îm-

povărat de o familie numeroasă. Se ocupase de viermi de mătase, îi punea pe copii să se cațere în frăgari, umpluse atelierul cu lădițe pline de viermișori de toate soiurile. Era convins că are noroc la loterie și colecționa închizători de la cutiile de „Schmoll-pasta". Nevasta, spre mirarea vecinilor, care o știau autoritară și neînduplecată, în loc să se țină de capul lui și să-l convingă să treacă la rîndea, nu insista. O altă femeie ar fi aruncat cît colo toate cutiile cu viermi, colecțiile copilărești strînse cu iluzia unui eventual cîștig fabulos. Se mulțumea să-și bată capul cu ce-o să le pună dinainte pe masă, adeseori fără să izbutească. Aveau patru copii, dintre care Victor, mai răsărit, abia împlinise cincisprezece ani.

— Fii cuminte, fii cuminte! Scoală-i și pe ceilalți. Ai grijă de Rica. Ea-i sperioasă.

Copilului, uluit, nu-i veni să creadă. Omul acesta, tatăl său, n-a dat niciodată semn că-și bagă în seamă cel puțin copiii.

Victor simți, nu se putea să nu simtă, că-n tatăl său s-a prăbușit ceva. Se schimbase, într-o noapte, în întregime.

El era, la vîrsta aceea, un băiețel sfios, urîțel, conștient de slăbiciunea sa fizică, ceea ce-i sporea sfiala. Nici mai tîrziu nu s-a făcut mai frumos. Slab, cu umeri înguști, cu piept de porumbel, era „scutit la gimnastică". Îi plăcea să citească. Era o patimă. Umplea ceea ce-i lipsea în viață cu paginile citite. Îi venea atît de ușor să se preschimbe, să devină altul, parcurgînd întîmplări eroice. Bicepșii-i creșteau, pectoralii-l încingeau ca-ntr-o armură de oțel, fruntea se înălța temerară și-i sărea inima din loc cînd punea la punct, imaginar, pe autorul vreunei insolențe la adresa sa sau a prietenilor săi.

— Fiți cuminți... fiți cuminți ! le șoptea tatăl.

Buza de jos îi părea umflată și tremura, privirea i-alerga nehotărîtă, să rămînă agățată de ceva. Pe Victor îl îneca un soi de duioșie, neîncercată pînă în clipele acelea, față de bărbatul acesta în pragul bătrîneții, față de creturile mărunte de pe tîmple, față de vîna care i se zbătea pe grumaji, chinuitor.

Tatăl nu plîngea. Din cînd în cînd se zguduia din tot trupul, răvășit și desperat. Tîmplarul cel cu o mie de ocupații, omul trăsnit, i se înfățișa acum într-o lumină nouă. Căutările lui zadarnice, legate de visuri iluzorii, aveau un tîlc mult mai adînc decît bănuise vreodată. Le șoptea :

— Fiți cuminți !

Stau la rînd, firește cuminți. Mai cuminți nu se poate. Sînt înșirați în fața mamei. Viorica, trezită înainte de-a-și dormi somnul, nu înțelegea ce este, ce se petrece. Nu plîngea, fiindcă era nedumerită de îndemnul ce-l repeta tata. I se părea și ei nefiresc.

Apoi, totul s-a terminat. Tata a vîndut porumbeii, s-a descotorosit de viermii de mătase, a aruncat clapele „Schmoll", să ruginească în gunoi. Au vîndut și atelierul de tîmplărie, și cutia cu aparatul de fotografiat la minut. Tatăl a intrat la fabrică, Victor la stăpîn, urmat pe rînd de ceilalți frați. De casă îngrijea Viorica.

I-a rămas nestinsă patima pentru lectură. Regăsea în asta tot ceea ce i-a refuzat viața. Dar nu-și mai permitea să viseze pe marginea cărților. Nu-și mai împrumuta însușiri ale eroilor din cărți. Surîdea, regretînd copilăria, vîrsta care îngăduie așa ceva.

3.

Învățase o meserie rară, ori tocmai fiind rară nu se prea căuta: sculptura în lemn. Cui, cine avea nevoie de ea? Umblau pe drumuri absolvenți de liceu industrial în branșa asta, nu băieți fără școală cum era el. Ce putea face? A colindat cu-n geamantan decolorat și ros, plin de cărți și rufărie cîrpită și răscîrpită, prin cîteva orașe, năucit el însuși de atîta umblet.

Într-o astfel de călătorie dăduse peste „Salcia supărată" și reîntîlnirea cu gara turtită de superbele coroane ale castanilor i-a adus aminte de toate, și dintre ele răsuna ca un gong, rău augur, replica:

— Fiți cuminți, fiți cuminți!

Șirul de copii aliniat lîngă trupul neînsufletit al mamei...

În timpul acela se gîndea stăruitor, căci avea vreme destulă să se scufunde în gînduri. Ce altceva era el decît o plăcuță „Schmoll", pe care o desprinzi din încuietoarea cutiei, lăsînd-o apoi să ruginească undeva? Bani, bogăție! Nu-i trebuiau nici una, nici alta. De mic se învățase cu puțin, așa cum pe întreaga uliță a orașului, copiii se învățau de mici cu puțin. Mîndru n-a fost niciodată. Tot mai des îi trecea prin cap gîndul că în așa fel a fost croit, încît să nu merite ceva deosebit, nici ceea ce altora li s-ar fi părut firesc să obțină și să lupte pentru a pune stăpînire pe acel mult-puțin cuvenit.

În schimb lucra frumos, cu grijă. Cu pasiune. Cînd simțea dalta în podul palmei, în dreapta și netezea cu stînga lemnul tras la rîndea, era fericit. Că îi plăcea era puțin spus. Pe întinderea lucie, pătruns de aroma delicată a lemnului de tei, proas-

păt, vedea flori, animale, păduri și ape ivindu-se sub limba ascuțită a daltei. Toate înviau și vorbeau sub degetele lui atente.

Se întorcea rar acasă. Tatăl bolea. Lucra prea mult, pînă la istovire, ca și cum ar fi ținut neapărat să-și răscumpere o vină nemărturisită.

Viorica se făcuse fată frumoasă, înaltă, ca mama. Din cei doi frați mai mici, unul reușise să termine școala normală. Plecase învățător într-un sat. Îl chema la el. Zicea că acolo ar avea de lucru berechet. Va sculpta pridvoare, cercevele, porți și mai știu eu ce. Ăsta era Gheorghe. Aron apucase altă cale. Juca fotbal și învăța mecanică. Și el semăna cu mama.

La ultima revedere, tatăl nu-l mai lăsase pe Victor să plece. Privindu-l cum lucrează, spusese încîntat, cu o voce în care bucuria se învecina cu amărăciunea :

— Minunat, Victore. De m-aș fi ținut și eu de treabă, toate ar fi altfel acum. Visam să mă văd bogat, peste noapte. Mi-au trebuit viermi de mătase și cutii cu cremă. Asta nu se poate. Așa, mă, Victore.

Victor împlinea douăzeci și cinci de ani. Lui i se părea că a trecut de patruzeci. Ce să-i răspundă tatălui său ? Că el ar lucra și n-are unde ? Tatăl său îl sfătuia :

— Nu-ți irosi viața. N-ai de ce. Rămîi acasă. Bagă-te la fabrica de cherestea și mobilă. Poate au nevoie de meșteșugul tău. Avem un băiat în vecini. Lucrează la fabrică. Îl cunosc. Știu că-i place Viorica, văd eu. Și nici Viorica nu dă înapoi. Adăugase moale, ca înspăimîntat :

— Nu știu, Victore. Te-aș vrea cu ei, că eu de la o vreme nu mă mai simt bine. Și-aș vrea să vă știu, într-un fel, știi tu...

Astfel îl cunoscu Victor pe Constantin Timar.

4.

— Tot mai cîntă escorta noastră ?

— Tot.

— Am amorțit, Victore. Bate-mă pe spate... așa... mai tare... nu-ți cruța pumnii !

Fără să i-o mărturisească tovarășului său, îngrijorarea lui Constantin Timar sporea cu fiecare ceas care-i apropia de dimineață. Iar vremea se încăpățîna să se scurgă încet, chinuitor.

*

— Mă doare mîna, Constantine. Acum simt deabia greutatea cătușelor. Și-am amețeli.

— Da, zise Constantin. Din acest punct de vedere era mai bine în lagăr. Tot mai căpătam ceva, să ne amăgim foamea.

— N-avem nici țigări.

— Nu. N-avem nici țigări.

„Sînt foarte neîndemînatici domnii ăștia, își zise Constantin. În cazul că ne-ar fi strămutat, escorta s-ar fi grăbit să ne predea, să scape de noi."

— Vor să ne curețe, să știi, Victore. Sînt obligat să ți-o spun. Toate semnele sînt...

Victor se șterse cu mîneca pe frunte. Năduși se.

5.

Victor n-avea de unde-l cunoaște pe Constantin Timar. Acesta se mutase în orășel în iarna anului 1937, în timp ce el colinda după lucru prin

Banat. Cînd Constantin s-a ivit, dînd bineţe, în cadrul uşii, l-a privit mirat. Tînărul se aplecase să nu dea cu capul de pragul de sus. Tatăl lui Victor apăru imediat şi îşi prezentă feciorul reîntors din călătorie. Îi împinse oaspetelui un scaun. Trase cu coada ochiului spre bucătărie. Uşa era întredeschisă. Victor îşi cercetă noua cunoştinţă pe furiş. Constantin era pe vremea aceea foarte tînăr. Acum părul căpătase o nuanţă întunecată şi ca o compensaţie au apărut primele fire albe pe tîmple. Atunci era aproape blond. Ochii nu-i erau încercănaţi şi nici creţurile mărunte din colţurile gurii nu se iviseră. Fruntea acum e mai largă, impunătoare chiar, rămînînd aceeaşi numai şuviţa de păr căzută pe tîmpla dreaptă, ceea ce făcea să-i pară faţa asimetrică.

Bătrînul îi vorbise pesemne de angajarea lui Victor. Ca întotdeauna, Constantin intrase în subiect fără ocolişuri. Pe atunci, Victor nu era obişnuit cu el şi se mirase.

— Nu ştiu dacă se va putea în meseria dumitale. Adică nu că nu ştiu. Mi se pare că aşa ceva nici nu există în fabrica asta. Poate dacă vrei să lucrezi altceva.

— N-am de ales, făcu Victor.

— Aşa, aşa, interveni bătrînul.

— La noi nu se produc lucruri din cale-afară de fine. Adevărul e că prăpădim lemnul de pomană. Din molid, lemn scump şi căutat, facem nimicuri, zorzoane. În schimb, cîştigă patronii. Pentru a face ceva serios, trebuiesc aduşi muncitori calificaţi, mărite salariile. Vezi, acum, cum stăm.

— Fac orice.

— O să încerc să fac ceva. Vorbesc eu cu cei din comitet. Am cîteva făgăduieli. Am aflat că a

sosit ieri o comandă specială, de lăzi și cherestea. O să aranjez, măcar că au obiceiul să angajeze în ultimul timp numai temporar.

— Oriunde, numai să cîștig ceva.

— Esențialul e să intri odată.

Vorbiră despre altceva. Victor relată, la început, fără chef, pe unde a rătăcit. Se înțeleseseră asupra a ceea ce aveau de făcut a doua zi. Bătrînul i-arătă lui Constantin sculpturile acestuia. Fură prețuite îndeajuns ca Victor să devină sfios. Vorbiră și despre cărți. Constantin recunoscu deschis că nu prea are vreme de citit și că răsfoiește încă și acum cărți de povești și manuale de școală. Intrase și Viorica. Bătrînul se așeză pe un scăunel, începînd să coasă un petic la bocanc. Răsucea o sforicică de cînepă și o trăgea prin smoală. „Trecu încă o seară," își aminti el. O seară care a rămas ca un ostrov luminos, pentru mai tîrziu.

*

Reușiră să-l angajeze pe Victor, într-adevăr, ajutați de sindicat. Din păcate, previziunea lui Constantin se-mplini și ea. Fu anunțat că e angajat temporar și cu două clase mai coborîte decît calificarea pe care o dovedea cartea lui de muncă. Se împrieteni cu Constantin, mărginindu-se însă la relații rezervate. Firea lui Victor închisă, retrasă, i se păru bizară lui Constantin. El era impulsiv, îi plăcea să umble cu prietenii, să mai închine un pahar, să facă sport. Îl uimi felul de-a sculpta al lui Victor. Nu se pricepea, dar își da seama că în Victor zace ceva de preț. Îl neliniști apoi lipsa totală de simț practic al fratelui Vioricăi. Dăruia obiectele, lu-

crate cu migală, tovarăşilor lui de muncă şi se supăra sincer dacă aceştia voiau să-i răsplătească darul făcut.

Mai tîrziu a înţeles că, aşa taciturn cum e, Victor căuta să descopere tainele meşteşugului său, taine care lui îi scăpau. L-a găsit lucrînd o dată la un grup. Se deslueau patru capete aliniate, ca nişte ouşoare, în dreapta un profil uscăţiv, o spinare aplecată şi în tot lungul lemnului o formă nedeslușită, culcată, după toate aparenţele o femeie moartă. Victor săpa încet, absorbit cu totul. N-a băgat de seamă că a intrat Constantin. Cînd, după un timp, Constantin îşi anunţă prezenţa, Victor tresări. Primul gest a fost să tragă sertarul mesei şi să ascundă sculptura. Îi păru rău îndată şi zîmbi stînjenit.

— Nu-mi prea place să arăt ceva înainte de a termina.

— Victore dragă, spuse Constantin. Nu mă prea pricep în asta. N-am avut cînd şi prin ce mijloace să mă familiarizez. Habar n-am de literatură. Ce ştiu acum am aflat de la tine. În pictură şi sculptură nu mă pricep nici atît. Pricep doar atît că ceea ce lucrezi îmi place şi-mi dă de gîndit. E ceva frumos. Unele din lucrările tale mă întristează de-a binelea.

— Şi eu sînt încă departe de ce-aş dori să stăpînesc. Trebuie timp şi trebuie învăţătură şi meşteri de la care să înveţi. Lucram acum la un grup. Nu-i gata. Simt că încă n-am găsit... am citit într-o carte că-n fiecare bloc de marmură poate se ascunde o operă de artă. Necazul e că nu se găseşte la îndemînă cel care să o scoată la iveală cu dalta şi cu ciocanul.

Se scurse astfel un an și jumătate. Spre toamna celui de-al doilea an, direcțiunea fabricii hotărî concedierea muncitorilor angajați temporar. În fabrică se declară o grevă de protest. Se aflase că emisari de-ai fabricii colindaseră prin Moldova și angajaseră lucrători pe care intenționau să-i plătească mai prost. Trenul sosise în gară noaptea, lucrătorii fiind cazați în cazarma batalionului de vînători, mutat din orășel. În aceeași noapte, localnicii pătrunseră în cazarmă și-i lămuriră repede despre ce era vorba. Moldovenii se hotărîră să plece a doua zi, după ce direcțiunea le va plăti spezele. A doua zi, spre seară, siguranța arestă opt muncitori, șase localnici și doi dintre moldoveni, bănuiți c-ar fi fost capii tulburărilor. Între ei se afla și Constantin. Arestarea se făcuse seara, pentru a nu răscoli orășelul. În mai puțin de un ceas, în curtea fabricii, pe terasamentul căii ferate și-n părculețul din fața administrației era adunată o mulțime de oameni. Veniseră și femeile muncitorilor, copiii mai răsăriți. În depou, o locomotivă urla răgușit, fără să se oprească, mărind cu urletul ei prelung tensiunea, neliniștea...

*

Victor nu reușise să se strecoare în curte. Rămase înghesuit între alți muncitori, la intrare. Marea de oameni se mișca ușor, pe nesimțite, ca un val domol și adînc, purtîndu-l tot înainte spre clădirea administrației, un edificiu stil vilă, înecat în iederă, cu obloanele verzi închise ca niște pleoape.

Locomotiva încetă brusc să-și mai trimită semnalele răgușite.

Se aşternu pentru o clipă o tăcere ciudată. Victor zări înainte afişierul cu listele concediaţilor. O mînă se întinse spre reţeaua de sîrmă şi o smulse. Foile de hîrtie plutiră prin aer, răsucindu-se. Treptat, murmurul mulţimii crescu. Se desluşeau ocări, cineva îl tot striga pe un anume Vasile, ţipa ascuţit cîte-un copil. Lîngă portiţa care da în parcul administraţiei, un grup de muncitori mai bătrîni discutau animat.

Mulţimea vuia. Aşteptarea mărea rumoarea, glasurile se făceau mai întărîtate. Lui Victor i se păru nebunească această aşteptare. A fost dat afară. Ei şi ? A mai fost el aruncat pe drumuri. Nu va fi nici prima dată, nici ultima. Aşa-i viaţa... Ce poţi să-i faci ? Îi fu ruşine după o clipă, amintindu-şi de Constantin. E şi el între arestaţi. Şi e acolo arestat tocmai fiindcă nu admite ca temporarii să fie concediaţi. Aşadar şi pentru el, Victor.

Ciudat om Constantin, gîndi el. Vine la soră-sa. Pare, în acele momente, un îndrăgostit ca oricare altul. Soră-sa face din el tot ce vrea. Îi dă să ţină oala de toartă, cînd o ia de pe foc. Îi pune un şerţ dinainte şi-i porunceşte să mestece mămăliga.

Constantin rîde :

— Dacă pe-ai tăi îi cheamă Turcu, tu eşti turcoaică.

— Nu. O să fiu Timăroaie, auzi ? Ce mai nume, Timăroaie...

Îşi zări sora pe terasament, lîngă stîlpii gemeni, între care se afla transformatorul de tensiune. Aflase şi ea de arestare.

Se auzi o voce :

— Tovarăşi, să cerem imediat eliberarea arestaţilor ! Să nu-şi mai bată joc de noi administraţia !

— Așa-i, așa-i !

— Vin jandarmii, țipă o femeie.

Răsunară tropăituri grele, de bocanci soldățești. Se făcu din nou tăcere. Bocancii, în liniștea crescută, parcă bubuiau ca niște explozii. Lumina becurilor clipi, apoi se stinse. Izbucniră și mai puternic chemări, țipete. Cineva huidui. Ca și cînd ar fi scăpărat, întreaga mulțime începu să huiduie asurzitor.

— Vasile ! strigă din nou glasul, ascuțit, tot mai ascuțit, pînă se frînse. Vasile !

— Lasă-l ! C-aici e-n loc bun. Nu ți-l ia nimeni, rosti cineva lîngă Victor.

Lumina se aprinse din nou. Lui Victor tabloul i se înfățișă cu totul schimbat. Oamenii nu mai erau aceiași. Ceva amenințător, căruia nu i te poți împotrivi, se citea pe fața fiecăruia. Dar nici nu se mai deosebea o față de alta. Semănau ca gemenii. Se scanda cu putere uriașă, copleșitoare, vocile se ridicau în răstimpuri egale, ca niște valuri, asaltînd...

Victor se simți luat irezistibil de val. Se trezi că strigă și el, că cere și el, poruncește și el eliberarea arestaților, că-i pătruns de nedreptatea care-l apasă în egală măsură pe fiecare din cei care în răstimpuri măsurate se ridică strigînd, poruncind...

Trăia din nou euforia de demult, după lecturi emoționante, revenise starea aceea sufletească, rară în ultimii ani, cînd se socotea puternic, visînd ceva frumos, simțind că din puterea lui poate împrumuta și altora. Oricît de rar retrăia acest sentiment, trezirea la realitate îl descuraja.

Constantin îi amintise tot mai des că circulatul de unul singur după un serviciu e asemănător cu încercările bătrînului de-a aduna cutii „Schmoll". Principalul e să nu fi singur și umil...

— Nu te mai umili. Noi nu trebuie să ne umilim. Nu sîntem, în primul rînd, umili.

În mijlocul acestei mulțimi care se tălăzuia furtunoasă răsună deodată o voce de tunet, pătrunzătoare ca o bătaie de clopot.

— Să alegem o delegație !

— Să alegem... să alegem...

— Vasile... se auzi din nou. Danciu Vasile !

— Mardare. Auziți ? Pe Mardare.

Acesta lucra la atelierul mecanic. Victor și-l amintește. Purta și iarna bască și niciodată nu-l întîlneai fără țigară în gură.

Din nou vocea aceea se impuse :

— Ion Mardare.

— Da... da !

Se mai rostiră cîteva nume, repetate ca un ecou nesfîrșit de către oameni.

Victor fu împins spre gard. Se pomeni în fața intrării.

— Petre Șaiu !

— Bun !

— Ce te bagi ?

Îl bruscase un bărbat voinic, înalt, în civil. Lîngă el, un polițist, în uniformă, cu fireturi, repeta ca și cum l-ar fi îngînat :

— Ce te bagi ?

Imita nu numai felul de-a vorbi al civilului, răstit, poruncitor, dar pînă și mișcările feței și gesturile. Făcuse și el, automat, ca și civilul, un pas înainte.

Din spate, aceeași voce formidabilă :

— Ce-aveți cu el ?

Și încă o voce. O recunoscu fiind a lui Mardare.

— N-a venit degeaba. Să se afle în treabă, ca voi.

Lîngă civil se ivi o figură prelungă, cu bărbie ascuțită ca un capăt de par cioplit. Șopti :

— E pe listă.

— Aha, e din ăia, făcu civilul.

Avea aerul că descoperise un lucru deosebit. Se privi ochi în ochi cu polițistul și țipă, ca din senin, încît cei dimprejur tresăriră, iar bărbia ascuțită dispăru.

— Șterge-o !

Se stîrni un val de strigăte.

— Ce-a zis ?

— Cum ?

— Nu !

— Să n-o șteargă !

— Nu !

De lîngă poartă răcni un altul :

— L-a împins ! L-a lovit !

Mardare strigă :

— Și pe el. Victor Turcu. Auziți.

— Victor Turcu.

— Bun. Îl știm.

— Bun !

— Victor Turcu !

Astfel fu ales Victor Turcu în delegația muncitorilor.

Se deschise poarta. Erau opt. În urma lor continua vacarmul.

— Vasile ! Danciu !

— Ce vrei de la el ?

Înainte de-a intra în clădire, Victor auzi răspunsul :

— I-a născut nevasta.

Victor se opri o clipă. Din ce în ce mai ciudat. Există așadar putere. Ea s-a impus, oricum. Și se nasc mereu copii.

Aşteptară o jumătate de ceas. În odaia alăturată, de unde prin uşa în două canaturi, capitonată, nu răzbătea nici un zgomot, direcţia se sfătuia, au declarat funcţionarii care-i conduceau.

Camera în care se aflau era încăpătoare. Patru birouri de stejar, dispuse în romb. O măsuţă, cu o maşină de scris, semăna atît de mult cu birourile, încît părea un copil al uneia din ele. Era acoperită cu pînză cauciucată verde. Un cuier gălbui întregea aerul greoi, încărcat, al încăperii. Un covor vişiniu lega uşa pe care intraseră de uşa în dosul căreia se sfătuia conducerea.

După o jumătate de oră se anunţă că direcţiunea acceptă să reprimească la lucru pe angajaţii temporari. Decizia o comunică acelaşi om, secretarul administraţiei, cu bărbia ascuţită ca un capăt de pociumb cioplit. Vorbea într-un stil pretenţios. Pe lîngă toate, mînca din vorbe, de nu se mai înţelegea sfîrşitul cuvintelor mai lungi.

— Direcţia reprimeşte, dînd dovadă de clemenţă, pe sezonieri. Ea a examinat atent cererea dumneavoastră. Îşi exprimă concomitent dezaprobarea pentru...

În clipa aceea se crăpă uşa. De un deget. În frîntura de secundă cît fu întredeschisă de cineva, care pesemne, vrînd să iasă sau să audă, se răzgîndise, Victor îl văzu pe Constantin. Părul îi era răvăşit şi un ochi umflat.

— ...nu cadrează cu spiritul de solicitudine manifes...

Mardare alergă la fereastră, o deschise dintr-o smucitură şi urlă din toate puterile, înspăimîntător:

— Îi bate ! I-au bătut !

Tot ce auzise pînă atunci Victor păru un joc de copii, pe lîngă vuietul care se iscă în acel moment. Te aşteptai din clipă în clipă ca toată clădirea, birourile în romb, cuierul şi pînza cauciucată să zboare, măturate de furtună. Uşa capitonată se deschise. Plesni un geam făcut ţăndări.

— Daţi-le drumul!

— Eliberaţi arestaţii!

— Eliberaţi...

Victor, care simţea din nou acea pornire şi faţă de care pînă atunci nu îndrăznise să creadă că are rost, se alătură valului şi i se păru că nu numai el strigă, ci că o dată cu el strigă întreg oraşul, pînă şi funcţionarul cu bărbia ascuţită, speriat...

Lustra din tavan se legăna, prelungind şi scurtînd pe covor umbra lui Mardare. Dureroase, îi reveniră în memorie cuvintele tatălui său.

— Fiţi cuminţi! Fiţi cuminţi!

Tresări:

„De ce să fim cuminţi? Asta nu se mai poate."

7.

Acolo a început procesul devenirii revoluţionare a lui Victor Turcu. N-a fost o schimbare de suprafaţă. N-a devenit mai vorbăreţ, nici mai expansiv. Tot acolo a găsit şi titlul ultimei sale lucrări. Tot acela a fost semnalul prieteniei lor, ca şi cum s-ar fi dat deoparte piedici nevăzute. Au urmat seri lungi, mărturisiri, controverse. Sora lui, cu mîinile încrucişate în poală, strălucind, asculta.

— Credeam că n-o să vă înţelegeţi.

— De ce?

— Vă deosebiţi.

— Ba de loc.

Ea aştepta ca Timar să rostească în sfîrşit acel cuvînt hotărîtor. Ghicea că n-a mai rămas mult să-l audă. De aceea i se părea vesel fiecare lucru pomenit, găsind bucurie pînă şi în faptul că uneori îţi vin în minte întîmplări triste.

— Am stat doi ani închis, spusese într-o seară Constantin. Cîteva luni de unul singur. Nu-mi place să vorbesc de acele luni. Mi s-au înfăţişat întotdeauna ca o boală grea, aşa cum în copilărie am suferit de scarlatină tocmai cînd a murit mama. Dar un bun prieten al meu mi-a vorbit, acum o lună, de regimul celular la care a fost el supus. Zicea că a stat singur un an şi jumătate. Dincolo de ferestruică numai cerul şi o coastă de deal. Iar pe această coastă împădurită de deal, printre aluni şi tufe de sînger, peste vine groase de rădăcini ieşite, printre ierburi umflînd pămîntul bătucit, întortocheată, luptînd să răzbată dincolo de deal, cînd crăpată de arşiţă, cînd mustind de apă pe ploaie, lucind nopţile cu lună, nevăzută — dar acolo — pe ceaţă, urca o cărare. N-am s-o uit, zicea, niciodată. Ca şi cum mi-aş fi citit rostul vieţii, citeam într-însa. Căci şi eu vreau să răzbat, să înving hăţişuri, să trec peste vine noduroase puse de-a curmezişul, vreau să trec înainte, pe culme, la lărgime...

Soră-sa îl privea pierdută. Victor simţi, într-un fel neaşteptat, un gol în inimă. Se trezise în Viorica femeia. Suferea la tot pasul tot ceea ce suferea şi Constantin. Ghici şi întîrzierea, pricina ei, cu care se va rosti acel cuvînt atît de mult aşteptat. Ar fi vrut să-i spună lui Constantin că amînarea nu-şi mai avea rostul. Oricum, anii trec. Se socoti deodată

mai bătrîn decît prietenul său, care-i ţinuse un aşa minunat elogiu al cărării de urmat.

Cea mai puternică impresie din copilăria lui rămăsese neînchipuit de trista şoaptă a tatălui său, tîmplarul trăsnit, crescător de porumbei şi colecţionar de plăcuţe „Schmoll".

Povestea lui Constantin adăugase ceva nou amintirii. Şi-n timp ce acesta povestea, el descifra în grupul sculptat şi soluţii neaşteptate, la care nu se gîndise.

— Aşa am s-o botez, rostise Victor.

— Despre ce-i vorba ?

El scoase grupul din sertar.

— Asta !

— !!?

— Am să-i pun titlul : „Nu fiţi cuminţi" ! Şi-am să-i adaug ce-am învăţat acum...

8.

— I-ascultă ! Parcă s-a trîntit o uşă. Se aud paşi.

Se ridicară în picioare, ca împinşi de un resort, amîndoi. Constantin îl cuprinse de după umeri pe tovarăşul său şi se retraseră în fundul hrubei.

— Vine plutonierul ! S-a îmbătat !

Paşii erau într-adevăr ai unui om băut. Ai fi zis că se apropie în etape. Se oprea, ţăcănea bricheta şi, în flăcăruia capricioasă, obrazul palid şi ochii întredeschişi ai subofiţerului de jandarmi semănau a cadavru.

— Nici o secundă, şuiera el. Nici o secundă...

— Victore ! Fii cît se poate de atent. Auzi ?

Capitolul III

CÎNTECE LĂUTĂREȘTI

1.

Fusese pe vremuri un han căutat. Nu un han așa cum s-a obișnuit a fi un asemenea loc de popas la încrucișările lungilor drumuri de cîmpie. La munte, un astfel de așezămînt nu-și avea nici atît rost. Totuși, „Salcia supărată" semăna cu un han. Clădită din grinzi puternice, pe fundament înalt din stîncă, avînd pridvor larg și șase încăperi, clădirea adăpostea călători ce coborau la șes, așteptînd trenul. Își avea rostul pe vremea cînd, spre oraș sau dinspre oraș, circula un singur tren, gara Salcia fiind cap de linie. Pe urmă traficul s-a înmulțit, bineînțeles pe drumul de fier, iar hanul și-a pierdut din importanță. A rămas, fiind aproape de gară, cîrciumă. Putea să își piardă și această calitate, dacă, din întîmplare, nu s-ar fi bucurat de o așezare de-un pitoresc rar. De jur împrejur o vegheau culmi împădurite, un rîușor de munte gîlgîia pe sub ultima scară a pridvorului, molizi ca lumînarea, sumbri și tăcuți, o înconjurau.

Și mai exista „salcia supărată". O salcie seculară, cu trunchi noduros, diform, întinerea în fiecare primăvară cu crengi neînchipuit de lungi și delicate, căzînd copleșite de tristețe în jos, supărate parcă pentru toate nenorocirile care i se pot întîmpla omului. Lăutarii din partea locului adaptaseră o romanță veche despre un plop uscat, aerului local, vorbind de-o salcie, adică. Crenguțele mlădioase coborau pînă pe fețele de masă din pridvor, muindu-și ultimele

frunze în paharele chefliilor. Căderea frunzuliţelor lungi în cercul de sticlă al paharelor însemna noroc. Hanul îşi avea reputaţia lui şi încă ceva. Era singurul loc unde se mai aflau anumite surse de plăceri. Singura soluţie de-a supravieţui a hanului. În toamna 1943 oficiau două asemenea preotese, îndeajuns de trecute pentru a fi socotite, aşa cum spunea primpretorul Ifrimescu, mai aproape de vărsare decît de izvor. Suplimentul oferit de patronul localului se dovedi atrăgător. De un an de zile se repetau cu regularitate matematică vizitele unor escorte. Ele cereau cheile pivniţei, pentru depunerea unor muniţii, chei care îi erau înapoiate patronului a doua zi, fără a i se da explicaţii. Nici nu li se cereau. Stăpînul cîrciumii, Stănică V. Iliescu, bărbat voluminos, roşcovan, se bucura de faima de-a fi unicul posesor al unicei guşe adevărate.Pe braţul drept avea tatuată o femeie-sirenă şi o ancoră. Era tentat să-l socoteşti fost marinar. Tatuajul fusese însă executat în plin Bărăgan, la o apreciabilă distanţă de litoral, în tinereţe. Autorul desenului era un fost puşcăriaş. Nea Stănică se pripăşise întîmplător la „Salcia supărată". Ţinuse în remiză un bufet pe linia Teiuş-Arad şi aşa dăduse peste fostul hangiu. Şi cum fostul hangiu juca pasionantul „21" zile de-a rîndul, pe mize mari, bufetierul l-a prins într-o ghină nemaipomenită. L-a curăţat. Au schimbat, Stănică oferindu-i cu generozitate fostul său loc de la tejgheaua bufetului. Inovaţia sa, faptul că ştiuse să facă reclamă, au infuzat hanului încă o perioadă de înflorire. Războiul curmase brusc deverul şi, pentru a se menţine, Stănică se avîntase în negustorie. Transporta mălai, piei de oaie, lînă, nu se da înapoi nici de la tranzacţii cu cherestea şi buşteni. Cîrciuma a rămas în grija nevestei lui.

Muşteriii nu întîrziau de obicei. Unii aşteptînd trenul, alţii căutînd să treacă prin pădure încă pe lumină cereau cîte o măsură de rachiu, plăteau şi-şi luau rămas bun. Rar se încurca vreo ceată de feciori, ori de lucrători coborîţi din munte. Cele două fete, în ultima vreme, deveniseră mai curînd ospătăriţe. De altfel, nu rămîneau prea mult izolate între dealurile împădurite. În afară de jandarmii în trecere, de cîte un funcţionar de la gară sau de vreun beţiv întîmplător, nu le chema nimeni. Iar medicul de circumscripţie se dovedise aspru, neînduplecat.

2.

Dacă se poate spune astfel, cheful începuse cuviincios. Erau de faţă doi sergenţi majori şi plutonierul şef de post, Bretoteanu. Au ales o masă spre fereastră. Afară sufla vîntul şi printr-o spărtură astupată cu carton se furişa răceala nopţii.

Şi-au descins centiroanele, trăgînd un scaun, ca să-şi dezbrace mantalele. Bretoteanu îşi frecă mîinile, apropiindu-se de tejghea.

— Acasă, nea Stănică ?

— Cum vezi, domn' plutonier.

— Ei, de-acum ai să ai dever, nenicule, îl anunţă. Se cunoşteau de mult, Bretoteanu fiind şef de post în comuna vecină, Neagra.

— Am auzit eu ceva, da' nu prea cred, spuse cîrciumarul, dînd din cap. S-a cam subţiat, dom'le. Ce serviţi ?

— Dă-ne şi dumneata un trăscău. Poate ai şi ceva de îmbucat.

— Se face. Dora, porunci el unei fete durdulii, pieptoase, ocupată să numere mărunţişul din sertar: Du' şi spune-i doamnei să vie aici. Cîţi sînteţi ?

— Trei. Poate să mai pice însă.

— Am nişte cîrnaţi şi pot tăia vreo pasăre. Vin n-am decît un fel. Aştept să-mi sosească. Du şi asta la băieţi.

Stănică se aplecă peste tejghea. Întrebă :

— Ce dever, dom'le Bretoteanu ?

Acesta se scărpină pe ceafă, nedecis. Ar fi vrut să întîrzie destăinuirea, tocmai pentru a-l înmuia pe cîrciumar.

— Aşteptăm trupe, nenicule ! E vorba de nişte cazemate pe valea Bistrei. Vin lucrători, o să ridice barăci. Ei, ce zici ?

Cîrciumarul îşi făcu de lucru pe tejghea. Deschise robinetul căzănelului cu apă, spălă cîteva pahare.

— Vin nemţii ?

— Aşa cred, zic şi eu. Asta nu putem şti. Oricum, matale pot să-ţi spun. Nemţi...

Stănică îl privi stăruitor pe jandarm. Nu în ochi, ci la rădăcina nasului. Clătină din cap. Umbla şi el, în negustoriile lui, pretutindeni. Şi omul cînd umblă şi nu-i surd, nici n-are orbul găinii, află cîte ceva. Cazemate, în munţi, linii de apărare înseamnă ceva. Clienţi de felul nemţilor nu-şi dorea. Văzuse de ce-s în stare să facă la Arad, la Şibot, la Sibiu.

— Nu-i a bună asta, zic şi eu, repetă el formularea plutonierului. Ce să caute cazematele în munţi ?

— Atîta ştiu, atîta vînd, încheie Bretoteanu. Bun rachiu. Să ne mai dai.

— Aşa, dom'le Bretoteanu. Poate totuşi să fie adevărat că ruşii ?... îl iscodi Stănică.

Plutonierul nu răspunse. El însuşi se îndoia că ştirea strecurată de adjutantul legiunii e întemeiată. Acesta îl asigurase însă că într-adevăr vor începe construcţii fortificate în munţi. Îl neliniştea şi ordinul recent primit de a-l însoţi pe Alexandru Cîlă

pînă în raza postului vecin. Ştia doar atît că plutonierul escortează doi deţinuţi periculoşi şi că s-ar fi organizat evadarea lor. Cercetase zona. Nu găsise nimic şi se hotărîse să intre la han. Se ferise întotdeauna de Cîlă şi, mai ales, de asemenea misiuni pe care le bănuia mai mult decît periculoase. Om îndeajuns de încercat, faima plutonierului îi inspira de-a dreptul teamă. Ţinuse să se ştie departe de astfel de misiuni. Soarta îl ferise pînă acum. Simţea că nu mai poate invoca nici un motiv. Va trebui să se supună.

Îşi umplu paharul şi ciocni cu cele două ajutoare ale sale.

— Lascule, zise el. Te duci tu în gară. Îl ştii pe Cîlă ?

— Cum să nu !

— Poate vine şi şeful gării. Aveţi grijă.

— Nici nu vă gîndiţi, dom' plutonier. Am şi cheia la mine, am cercetat de cu ziua.

— Bine, aprobă gînditor Bretoteanu. Poţi rămîne încă...

Veni şi cîrciumarul la masă. Adusese gustarea.

— Orice ai zice, îl lăudă Lascu, murături ca la dumneata, nea Stănică, rar.

— E fata asta, Dora, făcu Stănică. E de undeva din Suceava. Castraveţii, în special, îi ies strașnic.

— Acu' o să aibă şi altceva de lucru, glumi celălalt sergent.

Era nemăsurat de înalt şi bine legat. „Cînd ţi-o arde ăsta una, îl cîntări Stănică, te-a luat gaia."

— Să mai bem !

— Noroc !

Cîrciumarul se şterse cu dosul palmei peste buzele umflate şi ronţăi un castravete.

— Dau eu rîndul ăsta. Dora ! o chemă el pe fată. Adu sticla cea pătrată. E un rachiu de Arad. Tescovină. Încercați și-apoi să mai ziceți ceva. N-am avut cu mine nici un vas și tîlharii ăia n-au vrut să-mi vîndă nici un butoi. Am adus o damigeană, pentru mine. Te scoală din morți.

Fata se apropie legănîndu-se. Lunganul o îmbie :

— Ia și dumneata, domnișoară.

O contemplă fără a se feri, întîrziind cu privirea pironită în corsajul fetei. Bretoteanu strîmbă din buze nemulțumit.

— N-are astîmpăr, îi spuse el cîrciumarului. Cum vede o fiță, cum se-nfoiază ca un cocoș. Dinule, o să ai vreme destulă.

— Și zi-i așa, dom' șef. O să am dever ?

— Parcă nu te bucuri, observă Bretoteanu.

— Știu și eu, murmură Stănică. De dever am nevoie, că stau prost cu crîșma. De n-aș cîrpi pe ici, pe colo, cu negustoria asta a mea, s-ar rări sumanul de tot. Atît că cu nemți nu-mi place să am de lucru.

— Ce ai dumneata cu ei, nea Stănică ? îl liniști Bretoteanu. Îți vezi de negoț, servești cîte-un șnaps, iei banii, salutare, nene. Doar n-or să-ți stea toată ziua pe cap. Au și ei treabă, că nu vin s-o vadă pe domnișoara.

— Că de-ar vedea-o, adăugă măgulitor celălalt.

Fata se-nroși, îngăimînd :

— N-ar fi nimic. Nu-mi plac nici mie. Nici nu vorbesc ca lumea, să-i pricepi. Se îmbată repede și varsă unde-apucă.

— Așa-mi place, izbucni lunganul.

— Dinule !

— Mă duc s-aduc la masă, se grăbi fata.

— În seara asta, şeful gării n-a dat pe-aici ?

— Nu, răspunse cîrciumarul. Adineauri a trimis un om s-anunţe că, dacă vine notarul şi directorul, să le spun că are de lucru. E în grădina lui. A zis că va fi brumă.

— Poate. Doar sîntem în pragul iernii. Lascule, te poţi duce.

După ce acesta ieşi, cîrciumarul se înapoie la tejghea. Intraseră cei doi convivi ai şefului gării.

— Nu te ambala, Dinule, îl rugă Bretoteanu.

— Dom' şef, v-am spus că n-aveţi de ce. Măcar că-mi vine să mă-mbăt în seara asta. Cîlă... povestea asta... trimis şi eu cu Lascu, ordin de la don' colonel Vasilescu Dragu. N-am de ce să fiu prea vesel.

— Noi îi însoţim pînă ies din zonă. Bine-ar fi să ne vedem scăpaţi. Nu-mi miroase a bine. Patru inşi la doi oameni legaţi.

— Aşa, făcu Dinu şi se întinse după pahar.

3.

Cîlă intrase ultimul. Se convinse că deţinuţii sînt în siguranţă, bine închişi, sub lacăt. Se reîntoarse din drum, socotind că s-a înşelat şi uşa se deschide în afară. Cam de mirare, îşi spuse, la o pivniţă. Uşa se deschide înlăuntru. Exclus s-o scoată cineva din ţîţîni, de afară, în cazul că într-adevăr s-ar fi pus la cale o evadare. Nu se îngrijora de cei dinlăuntru. N-aveau cu ce forţa uşa.

Strecură cheia lacătului în buzunarul tunicii. Pînă aici, cu toată încurcătura din gară, pe care şi-o explică voită de cineva pentru a deruta, lucrurile mergeau bine. Însemna să iasă din zona şefului de post

și acolo să facă totul. Chemă soldatul și-i întinse o hîrtie de-o sută.

— Intri cu mine, mănînci, bei un pahar și te întorci la gară. Te agăți de orice garnitură o fi și pleci la unitate.

Fu salutat zgomotos. Sergentul major Dinu îi făcu loc lîngă dînsul. În cîrciumă nu mai era nimeni. Notarul și directorul școlii plecaseră.

— Ce mai faci, Bretotene ?

— Nu ca tine, Sandule !

— Las-o moartă ! Al naibii, tare ca spirtul !

— Nu-i departe. N-ai mai fost pe-aici ?

— Cînd ? Și nici n-aș răbda mult, îs crescut la șes, măi.

Mîncă în silă la început. Foamea birui însă și oboseală și gînduri. Mai băură țuică. După cîrnați trecură la vin. Fata se foia printre ei, găsind mereu prilejul să se lase admirată.

— Soție ? întrebă Cîlă, făcînd cu ochiul spre cîrciumar.

— Da' de unde ? Aia nu s-arată decît mai tîrziu. Asta-i una din alea.

— Aha.

— Erau două.

— Marița-i în voiaj de nuntă, anunță Lascu. Este aici un soi de pădurar care o ia în fiecare lună acasă, pe-o săptămînă. Îi calcă, îi spală, ca o gospodină. La sfîrșit o bate. Ea-l părăsește. De ajuns însă să-l vadă iar în pragul cîrciumii. Iar se duce la el.

— Om într-o ureche, interveni cîrciumarul. Ar putea s-o țină la el. Fata nu cere cununie. Îl place.

— Fiecare cu ale sale, nea Stănică. Faceți cunoștință.

— Bucuros.

4.

Alexandru Cîlă stabili orele de pază. S-au decis să rămînă fiecare cîte un ceas şi jumătate. Lascu se încinse cu centironul, făcu în glumă două întoarceri. Spuse :

— Pe cînd eram la şcoala regimentară, se dăduse ordin ca în fiecare dimineaţă să măturăm zăpada. Aşa, prin martie s-au pornit nişte zile călduroase, ca vara. Se zbicise pămîntul. Intrăm în ogradă. Aveam la compania a patra un locotenent dat dracului. Ciudă pe noi, de la a doua, pentru o spălătoreasă. Aia se culca numai cu sublocotenentul nostru, băiat fain. Eram, ce să mai zic, mîndri, ca şi cum noi ne-am fi înfruptat. Îi ziceam „spălătoreasa noastră". Dimineaţa, inspecţie. Caută la carceri, la închisoare, controlează posturile. Totul ca la regulament. Arme, muniţii, ţinută, nimic. „Unde-s lopeţile ?" „Ce lopeţi ?" „Cum, ce lopeţi ? se răsteşte el. Mai întrebaţi ? De dat zăpada." Ridicăm din umeri. Ce zăpadă, că ieşeau oamenii la talie, iar Sauciuc de la a doua a şi făcut baie în rîu. El scoate un ordin : „Pînă la data de 22 martie, corpul de gardă va avea cîte două bucăţi lopată de 60/30 cm cu coadă, pentru îndepărtat grămezile de zăpadă căzută în timpul nopţii". „Vezi, număr, corpul atît armată, iscălituri. Unde-s lopeţile ?" Nu-s ! Ne-a pedepsit. Eram în 7 martie. Dădu pe gît încă un pahar, tuşi, urmînd : Şi-acum. Facem de pază. Ştim că nici pasărea măiastră n-ar reuşi să iasă de-acolo şi noi de-aici, din fereastră, vedem ca-n palmă pînă acolo.

— Tacă-ţi gura ! izbucni Cîlă. Vezi şi tu că-i ceva special. Sîntem patru. Cu alţii s-ar fi rezolvat lesne.

— Glumesc, dom' șef, se muie Lascu. Da' la ăia, se apleacă șoptind, nu le ducem ceva de mîncare, apă, zău...

— N-am primit dispoziții, rosti repede Cîlă. Bine, reveni el. Du-le niște apă și ce mai găsești p-aici.

5.

Bretoteanu se încăpățîna să măsoare podeaua, mirat ca de-o descoperire. Purta urme de vin roșu, năclăite cu tină cărată de-afară. Bocancul lui Cîlă, cu ținte galbene și potcoavă îngropată, sta gata să atingă paharul rostogolit de pe masă și rămas prin minune întreg. Dora cînta, pierdută, un cîntec, fără început și sfîrșit, în care era vorba de o fată cerută pe rînd de un colonel, un căpitan, un plutonier, fără a se hotărî să li se încredințeze nici unuia. Proastă fată, își spuse Bretoteanu, auzi, colonel... Între așteptarea strofei următoare și clinchetul paharului atins de bocanc căuta să-și aducă aminte cui îi vine rîndul la pază. Și Lascu și Dinu erau de față.

— Cum dracu'! Parcă am făcut și eu. Atunci? Fata lălăia:

— Hei, mamă-i, plutonier,
Poa's-ajungă ofițer,
Nu mă da, nu mă duc,
Mamă, după el.

— Proastă! țipă Sandu Cîlă.

Se îmbătase, evident, după felul cum încăleca vorbele și bîiguia de unul singur. Obrajii i se înroșiseră, scoțînd și mai mult la iveală osatura energică a bărbiei, culoarea ciudată a ochilor, de-un verde închis, ca de lințiță, cu globul alb injectat.

Cu palma stîngă mîngîia umărul dezgolit al fetei. Avea degete scurte, vînjoase, mînă mică, negricioasă.

— Proastă, i-auzi! Ajunge ofiţer.

Dinu, lungit alături, tuna:

— Decît o soartă tristă şi-amară,
Mai bine-o moarte-aş prefera...

Lascu, ocupat să aşeze în linie tacîmurile împrăştiate pe masă, avea altceva de povestit, fără să-i pese de întreruperi:

— Ia-ţi copilul care-l ai,
În casa mea să nu mai stai
Şi ia-ţi copilul care-l ai...
Nici o secundă!

— Cum vine aici? întrebă el. Stai, că ştiu. Nu, nu-mi spune. Nimeni nu vrusese de fapt să-l ajute. Regăsind frîntura pierdută, continuă:

Şi ea copilul şi-a luat,
În casa lui nu a mai stat...

Bretoteanu se alătură deodată cîntecului:

— Nici o secundă!

Izbucniră urale. Urlau, aducîndu-şi aminte de cîntece ostăşeşti obscene, cîntate în marş. Băteau cu cuţitele tactul. Dora ţipa pişcîndu-l pe Cîlă de piept. Îşi furişase mîna sub tunica descheiată.

— Băiatu-i cerea guriţă...
Tirai, tirai, hopai-hop...
Hop-hop...

— Stai, tu! Căţea!

Cîlă se ridică cît era de lung.

— Nici o secundă ! Mă duc. E rîndul meu. Datoria. Firește !

Nu-l opri nimeni. Bodogănind, pipăi tocul revolverului.

*

Se auzi cum bîjbîie căutînd lacătul. Zăbovi îndelung, potrivind cheia.

— Curva, mă pișcă, bolborosi el ca satisfăcut că a reușit. Îi arde de glume.

Ușa greoaie, dintr-o bucată, scîrțîi în canaturi. Plutonierul se înțepeni în prag. Obrazul de om beat, nedormit, în lumina difuză a nopții pe ducă, părea verde-cenușiu, ca de mort. Ochii tulburi treceau cu privirea, halucinați, undeva în spatele celor doi. Erau ochi verzi, care-ți aduceau aminte de suprafața stătută a bălților.

Se opri. În han, larma continua, ușa rămasă deschisă apropiind parcă zgomotele, lămurindu-le. Se spărgeau pahare.

Și ea copilul și-a luat,
În casa lui nu a mai stat...

— Nici o secundă ! Cîlă, nevăzîndu-i în întuneric, țipă :

— Ați fugit ? Unde sînteți ? Dom'colonel ! Repetă încălecînd cuvintele, ca și cum le-ar fi adunat și călcat sub tălpile groase ale bocancilor : Nici o secundă ! Îi plăcu formularea : Și l-a luat... nu a mai stat... nici o secundă. Îi zări desprinzîndu-se din întuneric. Îl deosebi îndată pe Constantin. Rînji cu răutate :

— Nenișorule ! Nu așa. Fugi, ai ? Fugi ? Grijania... mă zbat... Îl înecă mînia, ca și cum l-ar fi

izbit în piept, clătinîndu-l zgîlțîindu-i trupul voinic. Răcni : Am eu ac de cojoc ! Banditilor !

Se căută la spate. Tremura, abia respirînd de nerăbdare. Patentul tocului sări.

Constantin îi suflă fulgerător lui Victor :

— Pe el ! Îi beat ! Ne-mpușcă.

Victor simți cum îl gîdilă la ureche șoapta tovarășului său...

6.

Cei din han nu auziră decît a doua împușcătură. Dora aflată în acel moment la tejghea, aplecată să bea apă direct de la robinet, își acoperi instinctiv pieptul mare, dezgolit, cu palmele și țipă, răsturnînd un pahar pe tăblia zincată. Paharul se rostogoli spre margine, săltînd ușurel peste un cuțit. Se sparse de podea, ca și cum ar fi scrîșnit.

Pe ușă intră Cîlă. Aerul îmbîcsit din sală îl turti pe dată. Înaintă doi pași, peste măsură de largi, se încruntă la cine știe ce gînd neplăcut părăsit fără veste și regăsit, se clătină ca atras de pămînt, învins, pășind în lături. Căzu cît era de lung peste un scaun, rănindu-se adînc la mîna dreaptă în cioburile risipite pe jos, în fața tejghelei. Scuturâ mînios din cap, urmărind prostit cum curge sîngele șiroaie. Își aduse aminte de gîndul ce-i sfredelise neîncetat creierii.

— I-am achitat... Au vrut să fugă !

Bretoteanu înjură sălbatic și-l împinse la loc, pe podea.

— Lascule ! Dinu ! Vedeți, mă, ce-a făcut nebunu' ?

Alergară într-un suflet la pivniță. Venea în urma lor și cîrciumarul cu un felinar. Lascu i-l luă. Bretoteanu se răsti :

— Nea Stănică ! Lasă-ne ! Anafura și... 'mnezeii !

Cu fața în jos, la intrare, zăcea un om.

*

Cel căzut era Victor Turcu. Sărise în același timp cu Constantin. Cel dintîi cartuș se înfipsese în usciorul ușii. Al doilea îl simți ca o flacără albastră în gîtlej. Constantin strigase :

— Victore !

— Viu, apucase să mai rostească.

Dar n-a izbutit. Gemu greu, sfîrșit. Constantin, ajuns în pădure, trecînd în neștire prin tufișuri, însîngerîndu-și fața, auzea mereu geamătul adînc, de moarte, al tovarășului său. Alerga și-și ștergea lacrimile amestecate cu sînge, alerga deznădăjduit, căutînd desimea, ca vietățile încolțite, mereu în sus, să pună o distanță tot mai mare între el și „Salcia supărată".

7.

Alexandru Cîlă, rezemat cu capul de tejghea, dormea sforăind, cu gura deschisă. Bretoteanu cercetă cu cele două ajutoare ale sale împrejurimile, îl trimise pe Lascu să dea un telefon la legiune, îl puse pe Dinu de pază lîngă cadavru și se întoarse la han. Îl legă pe Cîlă la mînă, îl spălă pe față. Îl scutură zdravăn. Acesta întredeschise ochii :

— Ce-i ? Ce s-a întîmplat ?

Bretoteanu îi întinse un pahar cu apă. Cîlă bău icnind. Își ridică mîna rănită. Aducîndu-și aminte îngăimă :

— Au vrut să fugă.

Celălalt îi ocoli privirea. Rosti moale :

— Ai pus-o de mămăligă ! Unul dintre ei tot a fugit.

Cîlă tresări. O fulgerare scurtă îi învioră pentru o frîntură de clipă privirea.

— Ce-ai spus ?

— Am spus că unul a şters-o !

— Atunci ?

Bretoteanu se aşeză şi aprinse o ţigară.

— Nea Stănică ! Unde dracu' au dispărut ăştia ! Nea Stănică ! Hei !

Acesta se ivi de după perdeaua ce da în odaia din dos.

— N-ai nişte zeamă acră, de varză ?

— N-am, don'plutonier. E încă devreme. La iarnă. Vă dau zeamă de castraveţi. Aşa ceva se găseşte.

Băură cîte un pahar mare. Cîlă tăcea, absorbit. Se trezise. Îşi aranja ţinuta. După o pauză, Bretoteanu îl înştiinţă :

— Am telefonat la legiunea de jandarmi. S-a dus Lascu. Acum, să mă împuşti dacă ştiu ce se mai poate face. Am bănuit eu că o să se petreacă ceva neplăcut. Ţin-te acum anchete, expertize, martori.

Cîlă mîrîi înciudat :

— Ia nu-mi mai bate capul... acum, acum... Fleacuri. Ce anchetă ! Vine don'colonel şi vede el ce-i de făcut.

— Tu nu pricepi că unul dintre ei a scăpat ? Eşti tare de cap, sau ce ?

Nea Stănică ţistui prevenitor către femeile ascunse în odaie :

— Tăceţi dracului, gaiţelor ! Nu vedeţi ? A început deverul...

Cîlă își trecu palma peste frunte.

— Da! Unul a scăpat. Asta-i altceva. Și-i lucru serios. Mi se întîmplă pentru prima dată.

8.

Faima colegului său de slujbă îi apăru de-abia acum în înspăimîntătoarea ei realitate lui Bretoteanu. Auzise. Pînă acum, el reușise să se țină deoparte. Se vedea intrat din acel moment într-o horă primejdioasă. Îl aținti înfiorat pe Cîlă și nu-și putu stăpîni tremurul nervos ce-l zgudui ca un curent electric din tălpi și pînă-n creștet, văzîndu-l cum așază la loc pistolul, neuitînd să-i pună piedica, cum se îndreaptă spre ieșire.

— Fie ce-o fi! își spuse. Mai beau un rachiu. Cristoșii... Toarnă, nea Stănică!

Vru să bea, dar o mînă i se așeză pe umăr.

— Bună dimineața! Ce noroc c-am dat de mata...

Bretoteanu nu reuși să scoată un cuvînt.

— Treceam pe-aici. Am fost pe la... în sfîrșit, continuă noul venit, fără să bage în seamă tăcerea plutonierului. Își freca mîinile de zor.

Cîrciumarul se ploconi:

— Bună, dom' prim-pretor. Serviți? Tescovină, nu?

— Exact, nea Stănică.

Prim-pretorul ciocni cu Bretoteanu.

— Meriți felicitări. Prompt, la datorie. Mi-a telefonat șeful gării că a auzit împușcături la „Salcia supărată". Acum sînt liniștit. Nimic grav, nu-i așa? Un chef. Se vede. Vorba ceea: poliția în persoană, ca-n Caragiale. Ei, mă duc, făcu el prietenos. În vremurile astea se mai lasă antrenat omul, ce să-i faci.

Uruitul roților se pierdu în depărtare.

— S-a făcut frig, spuse cîrciumarul. Să închid ușa! Și acum, don'șef?

— Știu eu?

— Păi, din partea mea n-am văzut nimic. Nu știu nimic. Ca la han. Vine lume, pleacă, ce treabă am... să-și spargă capetele. Nu zic bine?

Cîlă reintră. Se opri o clipă la masa lor. Apoi se apropie de tejghea. Îl trase deoparte pe Bretoteanu.

— Bre, a scăpat cel de care-mi era mai teamă. Unul Constantin Timar. E groasă, băiete. Mi-a cîntat cucu'! De ce dracu' nu mai vine Lascu? Dă-mi și mie un păhăruț. Mă doare capul.

Cîrciumarul nu crîcni. Îl servi repede. Se ivi Lascu. Alergase într-un suflet.

— Într-un ceas vine don'colonel. A spus să nu se apropie nimeni și toți să-și ție gura. Se șterse de sudoare și icni. Haideți afară! Am să vă raportez ceva urgent!

Capitolul IV

S-ASCUNDEM CU ORICE PREȚ TOTUL...

1.

— Se pare că voi avea parte, în fine, de-o seară liniștită. Trebuia să vină.

Contemplă cu uimire policandrul spînzurat de tavan, ca și cum atunci, în clipa aceea, ar fi descoperit strălucirea multicoloră a bucăților de sticlă șlefuită în romburi și prisme.

Înalt, uscăţiv, cu părul cărunt tuns mărunt, colonelul Vasilescu-Dragu avea, aşa cum se spune de obicei, prestanţă. Prestanţa i-o împrumuta nu atît înfăţişarea, cît puterea, aproape nelimitată, de care dispunea în judeţ. Colonel de jandarmi, privindu-i cu nepăsătoare superioritate pe cei din jur, era mai curînd temut decît respectat. O sumedenie de istorii, zvonuri răspîndite pe seama activităţii sale misterioase din ultimii doi ani, amplificate, completate mereu cu noi şi noi amănunte, aveau darul de-a alătura temerilor o silă disimulată cu mai multă sau mai puţină pricepere.

Conştient de sentimentele pe care le stîrnea colonelului, căruia îi era cu totul indiferent acest aspect al lucrurilor, îi plăcea să se amuze, căutîndu-le societatea tocmai acelora pe care-i ghicea că nutresc faţă de el silă, dispreţ şi teamă.

Îl întrebă pe amfitrion cum anume se face că această uriaşă aglomerare de sticlă nu se desprinde din tavan. Acesta îl lămuri cu stîngăcie, grăbit:

— E bine fixat, prin pod, să vedeţi cum, printr-o... exclus să...

Colonelului Vasilescu îi veni să rîdă, aşa în felul lui reţinut, aproape neobservat, un rîs lăuntric, pentru el însuşi. În afară nu-şi îngăduia asemenea ieşiri. Trecea drept un tip rece, aproape crud, nu tipic cazon, căci se dovedea instruit şi nu lipsit de spirit, adesea muşcător.

— Spuneţi că e bine fixat? Ciudat, mie de cîte ori vă vizitez, domnule doctor, mi-e frică să nu mă pomenesc cu toată mulţimea asta de zorzoane acoperindu-mă.

— Exclus, reluă doctorul Dumitrache. E exclus, fiţi convins.

— Aproape că aş fi convins că...
— Poftiţi la masă, anunţă amfitrioana.

Femeie încă tînără şi foarte frumoasă, Adela Dumitrache avea o voce plăcută, cu inflexiuni de contraalto. Decolteul era împins cu puţin peste, adică sub limita admisă de neaşteptatele măsuri de austeritate şi decenţă vestimentară decretate de Antonescu. Comentîndu-se, într-o seară, scenele văzute pe străzile capitalei, legate de curioasele preocupări ale conducătorului, doamna doctor Dumitrache făcuse aluzii la comportarea Mariei Antonescu „într-o atît de deplină concordanţă cu principiile formulate de năstruşnicul său soţ". Vasilescu-Dragu a tăcut, uluit de insolenţa femeii, fără să-i scape însă amănuntul că nimeni n-a îndrăznit să rîdă şi că fiecare dintre invitaţi se concentrase asupra resturilor de friptură din farfurii. Era cu ocazia primului mare succes dobîndit de antonescieni la plebiscit. Tot doamna Dumitrache, ea însăşi dorind să repare, observase că e bucuroasă de rezultatul „plebiscitului". Rostise cuvîntul firesc, trecînd astfel neobservată greşeala. O înregistră numai doctorul, care se îngălbeni, şi Vasilescu-Dragu.

Vasilescu-Dragu, intrigat de atitudinea acestei femei, despre care se dădeau anumite date sigure legate de infidelitatea ei, căutase s-o cucerească. Sub aerul de om uscat, nutrea patimi de ascet, puternice prin reprimarea voită. Îl obseda trupul alb de felină tînără. Bănuia că trezeşte în femeie repulsie şi ar fi vrut mult ca această repulsie să nu existe. Îi vorbise de meserie, destăinuindu-i că el însuşi o detesta, de singurătate, de sentimentul că nu e înţeles şi, cu toată puterea pe care o are şi care încovoaie oamenii în faţa lui, trăieşte într-o continuă şi imensă

depresiune psihică. O sfătui, dîndu-i de înțeles că aprobă îndrăznelile ei, să se ferească totuși a mai pomeni de „plebicist", deși nu toți l-au citit pe Caragiale, de restricțiile decretate cu privire la îmbrăcăminte. Îi vorbi de tinerețea lui, petrecută într-o aspră academie militară din Berlin, de copilărie și natura liberă care a însoțit-o. Relata colorat, chiar cu un oarecare patos.

Femeia l-a ghicit și s-a amuzat. El a descoperit aceasta repede, aproape cu tristețe. Avea nevoie însă de prezența ei și mai ales de societatea care se strîngea în marele salon luminat de imensul candelabru.

2.

Mîncară fără grabă, schimbînd replici rare, avînd aerul că sînt obligatorii. Nu erau mulți invitați. Prefectul nu venise și nici președintele tribunalului, un magistrat mărunțel, glumeț, dublat de faima că e cel mai bogat om din județ. În locul său, la dreapta doamnei Dumitrache, apăruse un tînăr recomandat ca inginer concentrat. Așa se și recomandase, căpitan Dinică. Colonelului îi comunicase, confidențial, că e trimis pentru a-i ajuta pe nemți la fortificațiile din munți. Se abținuseră amîndoi de la orice comentarii. Vasilescu-Dragu îl întrebase dacă e ofițer activ. Nu era. Iar apariția în civil i-o explică de-a dreptul :

— Să nu risc vreo întrebare indiscretă. Pe aici toată lumea știe că germanii construiesc fortificații. Se cunosc pînă și amplasamentele cazematelor.

Colonelul dăduse indiferent din umeri.

Medicul relată cazul unui învățător bătrîn. Ceruse audiență. Se plîngea că școlarii sînt contaminați de rîie și sînt plini de păduchi. Refuzîndu-i-se săpunul și alifiile cerute, plecase amenințînd că va închide școala.

Colonelul îl întrerupse :

— Ești sigur, doctore, că nu cade candelabrul ?

— Nu-ncape discuție. E solid fixat.

Colonelul bău cu înghițituri rare, parcă studiate, din paharul de vin.

— Am o propunere. Vreau să fac o încercare.

Comesenii deveniră atenți. Doamna Adela, intrigată, întrebă :

— Nu înțeleg. Cum să încerci ? S-aducem o scară și să ne atîrnăm de el ?

Vasilescu-Dragu își aprinse o țigară. Fuma „Dorobanți", țigări ieftine, și avea un fel ciudat de-a aprinde țigara, apropiind-o treptat de flacăra brichetei. Lăsă bricheta să mai ardă pînă ce învălui flacăra în fumul albăstrui de tutun.

— Nu, stimată doamnă. E o încercare psihologică, vă anunț dinainte. Eu n-am încredere în soliditatea acestui candelabru. De cînd vă vizitez, sînt obsedat de ideea că el se va prăbuși. Văd mereu cum crapă tavanul, tencuiala capătă nervuri, apoi cedează. Se ridică, împingînd scaunul alene. Fac o propunere. Să stăm (cine se crede în stare) nemișcați, sub sticlăria aceea, timp de cinci minute. Pot începe eu.

3.

Amuzați de ideea colonelului, au tras la sorți. Se stabili un anume ceremonial. Toți s-au înșirat pe lîngă perete. Un arbitru se instală sub draperia

arcadei. Celui care îi venea rîndul i s-a desenat sub candelabru un cerculeț cu creta. Colonelul a rămas exact cinci minute, fără să clipească. În momentul cînd arbitrul a ridicat mîna, a ieșit din cercul alb, stîngaci, ca înțepenit, și a băut un pahar mare de vin, întors cu fața spre căminul uriaș de teracotă. S-a șters cu batista pe gură și, răzgîndindu-se, a trecut-o peste frunte, tamponînd-o gînditor.

Căpitanul a rezistat la rîndul lui. În al treilea minut a schițat un gest de nerăbdare, ca spre sfîrșit să șoptească :

— Ciudat.

Expirînd cele cinci minute, colonelul a remarcat :

— Nu ne-am înțeles ? E interzisă orice conversație. N-ai voie să rostești cu voce tare nici un cuvînt. E necesar să procedăm așa.

— Nu înțeleg, făcu Adela Dumitrache.

— Pentru că eu sînt convins că o să cadă.

— Dacă tot ce vrei să cadă are nevoie numai de un cerculeț alb de cretă, observă Adela, nu pare dificil și nici costisitor asediul.

— Urmează domnul doctor, anunță colonelul. Vă rog liniște deplină. E cel convins că nu se prăbușește. Mi se pare că eu arbitrez.

Medicul, scund, grăsuț, stîngaci, cu ochelarii sticlind în rame aurii, păși mărunt pe parchet. Se feri să calce pe marginea cercului. Se întoarse spre asistența aliniată la perete și rosti :

— Parc-am fi puși la zid.

Femeia simți că soțul ei e emoționat. „Are precis crampe, își spuse ea. De cîte ori e emoționat, are crampe."

Colonelul încremenise așteptînd cu fruntea aplecată în pămînt. Silueta zveltă, uscățivă i se desena pe faldurile perdelei de tul. Părea mai tînăr. Răs-

frîngerile prismelor și romburilor de sticlă îi albiseră și mai mult părul, profilul de bronz i se subțiase.

— Acum, anunță el.

Și-și ridică brațul stîng, cercetîndu-și ceasul.

4.

Asistența tresări, prin fiecare trecînd o undă de neliniște. Pînă în acel moment, timpul fusese cronometrat după cadranul pendulei de pe perete. Vasilescu-Dragu schimbase cu un gest amuzamentul în curiozitate și așteptare neliniștită. Ca și cum n-ar mai fi fost acolo, într-un salon, pe parchetul de stejar, sub tavanul sculptat. Se așternu o liniște adîncă. Scurgerea timpului deveni incertă. A trecut un minut, două ? Nimeni nu îndrăznea să-și îndoaie brațul pentru a urmări înceata, chinuitoarea evoluție a acelor. Ochii s-au ridicat spre tavan. Jocul capricios al luminii, întretăiate și mărunțite în cristale șlefuite, le dădu deodată impresia că există imperceptibile crăpături, desenate în linii frînte, perfide, certitudinea că acel candelabru e într-adevăr uriaș, presînd necruțător un planșeu fragil.

Se auzi un oftat. Părea că a suspinat tavanul. Adela își urmărea soțul și aerul lui dezorientat o ului. Îi era frică ! Ce distracție a născocit colonelul ! Voia să se sustragă atmosferei generale de așteptare și neliniște strecurate de timpul care se dilatase gata să încremenească. Nu se auzea nici bătaia pendulei. Totul părea supus acestui bărbat subțiratic, arcuit ca o vargă de oțel peste cadranul minuscul.

Crescu și-n ea convingerea că nu va rezista policandrul, că într-adevăr tavanul se-mpăienjenește cu crăpături care aleargă din toate părțile ca niște pîraie, ce se unesc și se îngroașă...

Cînd coborî privirea, medicul ieșise din cerc.

— N-a rezistat.

Își șterse ochelarii și încercă să zîmbească.

— Stupid joc, colonele, spuse el. Unde l-ai învățat?

Vasilescu-Dragu n-avu timp să dea răspuns.

— Domnule colonel, sînteți chemat la telefon.

Raporta un locotenent.

— Ce-i, Velicu? Cine mă cheamă?

Locotenentul se apropie și-i șopti:

— De la „Salcia supărată". Sînt jos, cu mașina.

— Du-te. Vin îndată.

Anunță, cu voce schimbată:

— Îmi pare rău că sînt nevoit să plec. Scuzele mele, serviciul, doamnă.

— Puteți vorbi din cabinet, domnule Vasilescu, se oferi Adela.

Părea înmuiată și colonelul se simți răsplătit, gîndind că el a greșit încercînd cărările romantice zadarnic, pe cînd impresiile tari, forța și neînduplecarea sînt armele sigure în acest caz.

— Regret, dar e vorba de o plecare pe mai mult timp. Voi reveni abia spre mîine seară, dacă se va putea. Plec în munți, îi șopti el. Dar nu mult timp...

Salută pe toată lumea, își potrivi mantaua. Ieși zăngănind din pinteni.

5.

— Ce e, Velicule? Ce s-a întîmplat?

— Dobitocul ăla de Lascu zbiară-n telefon de nu pricep nimic, domnule colonel.

— Explică-mi pe îndelete.

— Strigă că unul a căzut, că a fugit altul și Cîlă ar fi tras. L-am întrebat: „Unde, mă, în gară, pe

drum, în pădure ?" „Nu, zice el, în cîrciumă !" Sar în sus : „I-aţi pus cu voi la masă ?" „Nu, răspunde, în pivniţă !" Zic : „I-aţi băgat în pivniţă ? Nu înţeleg ! Era vorba să-i escortaţi". Nu reuşeam să scot nimic din capul lui sec. De două ori am luat-o da capo : „Linişteşte-te, mă, băiete ! Zi, că te-aud". „Că a căzut unul în uşă." „Unde, mă ?" Nimic. Îl auzeam cum suflă obosit.

— Ori beat, observă colonelul.

— Poate. M-am resemnat. Zic : „Unde sînteţi voi acum ?" „La „Salcia supărată", să trăiţi." „Cine a fugit, mă ?" Nu ştia, ştia numai Cîlă. „Dar, zic eu, de ce nu a venit Cîlă ?" „E rănit," zice. „Cine l-a rănit ?" „Aşa, zice el, singur," şi n-am mai scos nimic de la el. I-am spus să rămînă pe loc, să vă aştepte.

— N-are rost. Te las la legiune. Le comunici să nu se mişte de-acolo, de la „Salcia supărată". De unde au telefonat ?

— Din gară.

— Altă neghiobie. Avem nişte neisprăviţi, să dai cu tunul şi nu le găseşti pereche. Să stea acolo ! Hai, Gică, dă-i viteză ! Îl laşi pe don'locotenent la legiune. Trecem pe-acasă să mă schimb şi dă-i drumul.

*

Maşina gonea pe şoseaua îngustă, prost pietruită. Colonelul fuma, scrutînd împrejurimile, încercînd să-şi învingă toropeala. Vedea în faţă, albă, dezvelindu-se treptat, şoseaua, năzărindu-i-se că răsar case, tufişuri îngrămădite, drept în botul maşinii. Imaginea Adelei i se înşurubase în creier şi-l durea întreg trupul în aşteptare, prevestindu-şi singur

bucuriile apropiate. Alcătuia dialoguri, trăia dinainte momentele de început, auzea aţîţătoare şoaptele. „O s-o chem la mine pe ascuns, seara. Sau am s-o fac să cadă acasă la ea, în dormitorul acela mic, cu firide săpate în perete."

Revenea la „Salcia supărată". Rememora convorbirea cu plutonierul. Ordinul fusese clar. Posibil ca imbecilul să nu fi priceput. Păcat. E un subofiţer preţios. Nesimţitor ca o piatră. Şi îndeajuns de şiret. Oricum, ştie multe. Paharul şi femeile îi plac, dar n-a căzut încă pe bec. Să se însceneze fuga, acesta a fost consemnul. Fără martori şi-ntr-un loc depărtat. Numai el şi Dinu. Căci Lascu şi Bretoteanu, mai ales, sînt mămăligi. De ce s-au amestecat? Din cîte a înţeles, unul a scăpat. Nu reuşea să-şi închipuie cum. Încătuşaţi? Şi de ce nu l-au urmărit pe cel fugit? Patru oameni înarmaţi, faţă de unul singur cu mîinile legate.

„Va fi supărătoare, extrem de supărătoare întîlnirea cu şeful cel mare. Imbecilii, nici nu-şi dau seama ce au comis. Desigur că s-a răspîndit deja ştirea că a fost asasinat un om."

Capitolul V

LA BORNĂ

1.

— Ce s-a întîmplat aici, Bretoteanu?

Se adresase anume şefului de post, dîndu-i astfel de înţeles lui Cîlă că tot ce s-a petrecut e din vina

lui. Colonelul, înțepenit de călătoria cu mașina destul de incomodă, se apropie de grupul de jandarmi, înșiruit lîngă pivniță. Nu privi cadavrul acoperit c-o pătură.

— Celălalt unde-i ?

— Nu știm !

— Iar voi la ce mai trăiți ? Trebuia să răscoliți pădurea, măgarilor ! Care e cel evadat ?

Bretoteanu se întoarse spre Cîlă.

— Constantin Timar.

— Așa, șuieră Vasilescu-Dragu. Ăștia sînt va să zică destoinicii mei jandarmi ! Puși patru inși să păzească pe doi oameni legați. Să-i însoțească. Ei găsesc cu cale să-l împuște pe unul, iar pe celălalt să-l scape. Voiau să fugă din pivnița asta ? Aici i-ați închis ? Cum, mă, vreți să mă duceți ?

Reflectă o clipă. Se gîndise încă din mașină la posibilitatea de-a șterge urmele. Înainte de toate amănuntele, hotărî el.

— Putem merge. E cineva în cîrciumă ?

— Cîrciumarul. Omul nostru.

— Hm. Chiar ?

*

— Altă cale nu avem. Trebuiesc dovezi în sensul unui omor scuzabil.

Dezbătuseră o jumătate de oră situația, într-una din odăile ferite ale hanului. Unul din jandarmi a fost trimis s-aducă pîine și brînză.

— Întrebați-l dacă are coniac ! În orice caz, ceva tare. Să i se dea de mîncare șoferului. Rămas cu plutonierii, colonelul remarcă : N-avem încotro. Adăugă, c-o voce de gheață : Cu orice preț trebuie prins celălalt. Așadar, două chestiuni. Restul, adică

pedeapsa ce vi se cuvine, o s-o stabilim pe urmă. O să vă iasă pe nas cheful ăsta. Se înfuriase, păstrînd totuşi tonul rece, impersonal. Abia acum îmi dau seama cît am fost de neinspirat dîndu-ţi misiunea aceasta. Aveai un stat de serviciu splendid. Mi se pare că va trebui să-l modificăm... Urmă, alegîndu-şi cuvintele : Neexecutare de ordin ! Toate duc la concluzia asta. Te-ai îmbătat şi restul a venit de la sine. Nu mai e atît de simplă retuşarea tabloului. Gara, cîrciuma, telefoanele... S-a aflat... a transpirat... Ţi-am răbdat multe, domnule plutonier. Ştii, poate, sau nu ştii, că te-am scăpat încă de cîteva ori ? A trebuit să lupt pentru a nu fi trimis cu ceilalţi, adu-ţi aminte, în linia întîia. Eu îţi dădeam instrucţiuni clare, nu se poate mai limpezi, iar dumneata ! O să isprăveşti ce am să-ţi ordon acum şi vii la legiune îndată. Deschide bine urechile !

— Ordonaţi !

Se aducea o tavă cu mîncare şi o sticlă de coniac.

— De unde dracu' are coniac în pustietatea de aci ?

— Are de toate, don'colonel.

— Dinule, urgent să-mi faci rost de prim-pretor şi de un medic legist.

— Am înţeles, să trăiţi !

Subofiţerul se năpusti spre uşă, grăbit, ca şi cum cei doi s-ar fi aflat jos în cîrciumă şi n-are decît să strige.

— Dinule !

— Ordonaţi, don'colonel !

— Îi aduci dincolo de pădure, la bornă ! Ştii unde vine ?

— Ştie, don'colonel, interveni Bretoteanu. Deasupra cantonului, de unde întoarce drumul spre Păducel.

— Şi, continuă colonelul, din pămînt, din iarbă verde, un furgon şi o foaie de cort...

Nici unul din cei prezenţi nu-şi manifestă uimirea. Ordinul era ordin, cam năstruşnic, de neînţeles, dar emoţiile trăite de fiecare dintre ei i-au învăţat să accepte orice, ca fiind firesc. Fiecare dintre cei amestecaţi în acest omor simţea, în felul lui, c-ar fi fost minunat dacă nimeni n-ar mai şti, în afară de ei, că în pragul pivniţei a căzut cu faţa în jos un om şi zace încremenit sub o pătură cazonă, îmbîcsită de praf, de cîteva ori trecută prin etuvă, deparazitată de păduchi. Nu-l cunosc, nu ştiu cine este. În afară de colonel şi plutonierul său favorit, habar n-au cum îl cheamă, dar li s-a înfipt ca un cui în cap ideea sugerată. Trebuia, prin orice mijloace, stinsă amintirea acelei nopţi şi a omului ucis.

Erau dresaţi să execute tot ce li se spunea, uitaseră într-un mod surprinzător că trăiesc între semeni de-ai lor. Au purtat şi ei iţari şi cămaşă scoasă din pantaloni, la vremea lor, cum poartă ţăranii. A trecut mult de-atunci. Capela, moletierele, mundirul şi, mai ales, îngăduinţa de-a împărţi palme şi picioare i-a îndepărtat. Sînt jandarmi şi-s conştienţi că numai de simpatie nu-s înconjuraţi. Ei execută. De li se cere să doboare stejarul din curtea episcopiei, îl doboară. S-au obişnuit să nu se mire.

Decît în sinea lor. Aşa cum se miră Bretoteanu. Ce vrea colonelul? Ei, subofiţerii, nutresc un soi de dispreţ pentru ofiţerii de jandarmi. Dispreţ legat de viaţa lor personală, nu de slujbă. N-au niciodată bani, nu-s gospodari, sînt plini de datorii. Simte că e aruncat într-o aventură sumbră. El are acasă gospodărie închegată — copii, nevastă, porc, găini, grădină. Nu o duce rău. Cîlă nu-i din tagma „deştelor bătrîne". Cobeşte a ofiţer. Şi are o mutră de n-o

uiți. Ochii ăștia verzi stătuți, ca lintița din bălți mohorîte, nasul ascuțit, încovoiat, părul aspru. Dacă nu s-ar fi pilit, a doua zi i-ar fi condus pe cei doi pînă la zona celuilalt șef de post, iar el s-ar fi întors liniștit acasă. O voce abia auzită îi suflă în urechi că nu va pleca, nu va putea pleca.

— Beți cîte-un coniac și voi ! Servește, Cîlă !

Colonelul făcu agitat cîțiva pași prin încăpere. „Policandre, fleacuri, sub ele cinci minute, își șopti el. Ca și cum aș fi cîntat o romanță veche. Ce dracu' m-a apucat ? Și-n timpul cît stam cu ceasul ridicat, aici se năruia un întreg plan. Dobitocii ăștia habar n-au ce înseamnă comuniștii, ce vor însemna ei dacă pe front nu se va produce o minune. Minune nu se va produce, sigur. Sîntem obligați să luăm măsuri de pe acum. Constantin Timar știe multe, așa cum știu și ceilalți. Evadat, liber, se va răspîndi ca-n lanț toată istoria. Cine va fi vinovat ? Vasilescu-Dragu. Am acceptat verbal, am instruit verbal. Nici un ordin scris. Nimic nu mai poate justifica greșeala."

Brusc, se răsuci în călcîie, spre geam. Ordonă :

— Voi doi luați cadavrul și-l duceți la bornă. Ștergeți orice urmă de aici.

Se auzi o bătaie timidă în ușă.

— Intră !

— Am noroc, domnule colonel. Sînt...

— Domnul prim-pretor ? N-am avut prilejul, începu colonelul, oferindu-i un scaun. Sînt, după cum știți, nou în județ. Se întoarse spre jandarmi : Trimiteți-l pe cîrciumar și executați ce v-am spus. Rapid !... Ați plecat ?

— Credeam că nu mai vii, domnu' Raica, îl întîmpină cîrciumarul pe șeful gării, apărut în cadrul ușii.

— Am avut treabă, îl înștiință șeful. Am aprins focurile pe răzor, c-a dat bruma, așa cum am prevăzut. A venit omul meu?

— Cum să nu vie? Am trimis vorbă la domni să nu vie sara asta. Ce luați?

— Dragă domnule, un rom bun, dacă ai, primesc.

Nea Stănică își roti privirea peste raft. Găsi sticla cu rom. O destupă și turnă un pahar mare.

Raica se miră și-i arătă cu degetul paharul, clătinînd din cap. Nu voia atît de mult.

— Totuna-i, zise cîrciumarul.

— Mare liniște la dumneata, nea Stănică. În gară-i o harababură de să te ferească sfîntul. Trec mereu trenuri, le încurcă, le încalecă, de nu mai știi pe ce lume trăiești. Pe unul a trebuit să-l întorc din drum. Gustă din pahar, plescăi mulțumit și, ca toți iubitorii de alcool tare, tuși scurt. S-a auzit și o împușcătură, sau două. Eu am auzit numai una. Impiegatul zice că două. A mai telefonat și un jandarm. Cine a tras? Știi, se aplecă el peste tejghea. Mi se pare mie că sînt cîțiva dezertori prin munți. Înțelegi? Gîndeam că au venit să te prade. Dacă l-am zărit pe jandarm, m-am liniștit.

— N-am auzit nimic, făcu nea Stănică. Eram aici, în sală, cu treburile mele. Cum era s-aud?

— O fi fost în pădure. Multe se mai întîmplă, nea Stănică. Războiul scoate din făgașul dat toate cîte le știm. Iaca: în timp de pace, slujba la gara asta păcătoasă ar fi un fleac. Acum, toate, aproape toate-s fără orar. Nu știi cînd sosesc, nu știi pe care să-l oprești. De felul meu sînt un om liniștit. Nu-mi

reuşeşte să rămîn la ce-am gîndit. Ei, ascultă aici. Fac şi cazemate, ai auzit ? Ţine-te atunci tăvăleală !

Ridicase vocea. Cîrciumarul îi făcu semn :

— Sus avem oaspeţi. Prim-pretorul şi un colonel.

— Bine, bine, mă duc. Dă-mi o sticluţă de rom. Ţi-o trimit îndărăt cu acarul.

— Las'că ai timp. Nu fuge gara de unde-i, se feri crîşmarul, care ar fi dorit mult de tot să-l vadă plecat. Ia-o pe asta.

— Dă-o-ncoace ! Să-ţi mai spui ceva, nea Stănică. Aşa spre dimineaţă m-am dus să-l caut pe acar. Cobor spre cabina lui, că la noi aşa-i, gara-i mai sus. Trec prin dosul grădinii, să nu calc în noroi. De-abia atunci mi-am dat seama că-i senin şi-i lună. Îmi zic s-o iau de-a dreptul. În spatele tufişurilor de măceş văd o umbră. Mi-am zis c-o fi un călător. Dau înainte, îl scol pe acar şi cînd mă întorc, nu l-am mai văzut. Să ştii că ăla o fi vreun dezertor, mi-am zis. El a tras.

— Tot ce se poate, făcu Stănică. Eu n-am auzit. Cu bine, dom'şef.

— Numai bine, nea Stănică. Şi ce fac grangurii, beau ? Domnul Ifrimescu ştiu că nu se dă înapoi.

*

„Trebuie să fie un găgăuţă, gîndi colonelul. S-a şi recomandat : maior în rezervă, doctor în drept. Cu figura asta spălăcită i-o fi cucerit pe cei din comisie ? se întrebă el. Stă ca un popîndău, gata să accepte orice şi-n primul rînd are un stil de-a da de dusçă demn de luat în seamă."

— Nu sînt circumstanţe exagerat de vesele şi plăcute, domnule Ifrimescu, cele în care am plăcerea de-a vă face cunoştinţă.

— Permiteți-mi să observ, domnule colonel, că, în general, pe vreme de război, circumstanțele nu pot fi vesele. Plăcute însă, cu excepția celor de față, pot fi. Dovadă cunoștința noastră.

Colonelul se sili să surîdă. Era gata să reușească. Auzi însă :

— Mie mi se pare că am auzit de numele dumneavoastră. Am o memorie excelentă, mai ales a numelor. Asocierea aceasta rară, Vasilescu-Dragu, mi-a rămas întipărită. Nenorocul e că aceeași memorie fidelă, pentru nume proprii și cifre, devine infidelă cînd e vorba de împrejurări. Mă voi sili să-mi reamintesc.

— Nu-i nevoie, se grăbi colonelul. Sînt fericit pentru clipa de față.

— Da, așa e. Despre asta vorbește și un mare poet.

— În sănătatea dumneavoastră !

— Prosit !

Ifrimescu nu se trezise pe deplin din beția de noapte și căuta să ghicească ce anume l-ar ajuta să se limpezească. Nu spera în cîrciumar. Acasă se folosea de cafea sau de cîteva picături de amoniac. Uneori înlocuia cafeaua cu cofeină. Trecuse pe la medicul Moga-Predescu, dar uitase să-i ceară. Acesta îl servise cu un pahar mare de apă, al cărui conținut se dovedi a fi spirt îndoit, pentru care i-a mulțumit doctorului.

— O fi avînd cîrciumarul cafea ?

— Mă îndoiesc, domnule prim-pretor, îl asigură colonelul. Aș lua și eu una. Mă iertați o clipă. Să-l chem.

— Vai de mine, dar mă duc eu.

— Sînteți musafir. Domnu' Stănică !

Cîrciumarul le oferi, amabil, zeamă de castraveți. Se grăbi s-o aducă și dispăru din nou.

— Nu, nu reușesc să-mi amintesc.

— Nu-i nevoie, vă asigur, domnule prim-pretor. Ne cunoaștem și nădăjduiesc că ne vom mai revedea. Vor fi alte circumstanțe, alt aer, vom depăna amintiri și vom afla un fir...

— Desigur.

Colonelul voia să cîștige timp. Mintal refăcu itinerariul celor doi spre borna silvică. Îl lăsă pe Ifrimescu să sporovăiască. Auzea frînturi despre anii de facultate, află că Ifrimescu e bibliofil, că face versuri și i s-a jucat o piesă în beneficiul unui cămin de orfani. Îi dădu dreptate cînd acesta îl anunță că s-a certat cu șeful garnizoanei, deoarece, hotărît, el este primul bărbat al plasei. De altfel are discuții pe aceeași temă și cu primarul orășelului. I-adevărat că lui îi place să rătăcească prin plasă...

— „Salcia supărată" este, dacă-mi îngăduiți, un admirabil loc de recreație. Vă dați seama, nu-i așa? În plină natură, ghețărie, pivniță...

— Da, pivniță, murmură colonelul. Și ghețărie... pivniță...

— Știți, deci! constată fericit Ifrimescu. O să aveți foarte plăcute amintiri despre „Salcia supărată", domnule colonel.

— Le am deja, îl informă colonelul.

— Cu atît mai bine, jubilă Ifrimescu. Eu umblu des pe aici. O să organizăm curînd o manifestație...

— Domnule prim-pretor, știți foarte bine că balurile, chermezele și alte asemenea petreceri sînt interzise. Ar fi o impietate. Cum spuneați adineauri, vreme de război... mor oamenii și noi să petrecem...

— I-adevărat, aprobă Ifrimescu, vreme de război. Asta-mi aduce aminte de cîteva cărți citite recent.

E curios, domnule colonel, cum războiul dă roade în literatură, uneori remarcabile.

— Vai, domnule Ifrimescu. Sînt dezolat că îndatoririle nu-mi permit să parcurg nici măcar literatura polițistă, ieftină. N-am mai citit din liceu. Vara, cînd mai trec pe-acasă, la moșie, mai găsesc prin raft cîte-un moft din ăsta inventat.

— Îmi face o mare plăcere să stau de vorbă cu dumneavoastră. O să vină și prietenul meu, doctorul Moga-Predescu. El m-a întrebat pentru ce îl chem. N-am reușit să-i spun de ce. S-a întîmplat ceva azinoapte ? Nu i-am răspuns. Am auzit împușcături, dar m-am edificat curînd. Vorba lui Caragiale, poliția în persoană. Jandarmii au organizat un mic chef. Bravo lor ! Sînt oameni vrednici. Desigur că au tras cei tineri. De, ca la petreceri.

Colonelul tuși :

— Din păcate n-au tras din aceste motive.

— Dar ?

— Au fost nevoiți. Fugă de sub escortă.

— Nu mai spuneți ! În plasa mea ! Și-acum ?

— Am nevoie de dumneata și de medicul legist, pentru a constata legitimitatea actului săvîrșit. Dumneavoastră știți că, în caz că l-ar fi scăpat, oamenii mei deveneau pasibili de curtea marțială. Iar în aceste circumstanțe curtea marțială nu iartă.

— Așadar...

— Da, domnule prim-pretor, și mă bucur că ați înțeles din capul locului totul. Sînteți, sînt convins, un bun român, îmi dau seama, de vreme ce vi s-a încredințat o asemenea demnitate.

— Domnule colonel, vă asigur...

— A încercat să fugă de sub escortă un comunist înrăit. Avem informații sigure că se organizase

această evadare, dar oamenii mei au avut şansa să prevină totul, iar omul s-a grăbit. O să-l vedeţi de fapt în curînd pe criminal. A găsit ce a căutat.

— Pe criminal, repetă ca un ecou Ifrimescu.

— De aceea v-am chemat, domnule prim-pretor. V-am chemat, un termen convenţional. V-am deranjat pentru o mică formalitate. Să redactăm un proces-verbal al celor întîmplate şi, în încheiere, să mai onorăm cunoştinţa noastră cu un vin bun.

— Oh, pentru asta vă voi invita la mine acasă. Am tot ce trebuie.

— Oamenii mei sînt neliniştiţi, domnule prim-pretor. Nu sînt obişnuiţi să aplice metode extreme. Asta i-a cam scos din fire şi e explicabil.

— De ce? Au procedat în perfectă concordanţă cu dispoziţiile. Sînt de părere să alcătuim de pe acum ciorna procesului-verbal. Iscăliturile le depunem după aceea.

Ifrimescu făcuse propunerea convins că se va îmbăta şi nu va fi sigur că nu va scăpa vreo prostie în procesul-verbal. Se simţea încă în stare să nu comită imprudenţe, ca atunci cînd, în locul unui raport despre starea de spirit a populaţiei, trimisese o pagină, între altele, dintr-o scriscare adresată unei secretare a prefectului.

Colonelul fu de acord. Obiectă doar asupra medicului.

— E şi legist?

— Absolut, îl asigură prim-pretorul. E niţel un tip ciudat, dar cunoaşte meseria şi-i cinstit.

— E bun român?

— Fără îndoială. Eu l-am convins să accepte funcţia de medic legist. La început face impresia unui

om dur, necioplit, dar garantez că are un suflet de aur.

„Dacă va merge și cu medicul tot așa de neted cum a lunecat treaba cu tine, ca o stridie bine stropită, pe gîtlej, nu mai am griji. Ce găgăuță, de altfel! își spuse colonelul. Sînt cu toții gata, pentru a-și salva pielea, să iscălească orice." Redactară ciorna.

— Unde spuneți? La bornă? Atunci facem așa, propuse Ifrimescu. Iau cabrioleta, îl urc pe medic și vin direct acolo. Conduc personal.

— Perfect, făcu colonelul. Eu am să vin direct acolo cu mașina. Peste, să zicem, o oră. Mai are ceva de făcut șoferul la ea. Zice c-a răcit motorul. Am să-l silesc să se grăbească. Nu vreau să vă reții mult, domnule prim-pretor.

— Cu acest caz nefericit, nu, desigur. Dar rețineți-ne după aceea...

Își strînseră mîinile, îndoindu-se din șale, ceremonioși.

„Cîlă ăsta s-a născut în zodie bună, observă colonelul, după ce prim-pretorul se mistui pe ușă. Uneori mă întreb ce-i în capul lui... Acum, la drum."

Coborî. Îl întrebă pe cîrciumar cît datorează. Acesta declară că a plătit domnul Ifrimescu.

— Dar, adăugase el, cine va plăti cheful?

— Fă o notă și ne vom întoarce, rosti aspru colonelul. Și să nu mai pomenești de chef, ai înțeles?

— Vai de mine, se scuză Stănică. N-am auzit, n-am văzut. Cîte nu se întîmplă într-un han! Sînt orb și surd, tune și fulgere, eu îmi văd de treaba mea.

Colonelul ieșise, fără să-l asculte. Nici cel puțin datoriile nu și le achită, ceea ce, mai cu seamă acum, e imprudent să amîne. Ar fi achitat el însuși, dar

n-avea mulți bani la el. Nu voia să recunoască de loc că a devenit cam zgîrcit. Iar această zgîrcenie, accentuată în ultima vreme, poate fi interpretată ca semn de bătrînețe. Se gîndi la policandrul din tavan, la mutra doctorului Dumitrache. Stărui mai mult asupra moliciunii invitației făcute de Adela. Îl privise cu ochi umezi, emoționați, supusă.

Urcă în mașină și-și strînse pulpanele mantalei peste genunchi. Răsuflarea, în aerul rece, aburea parbrizul mașinii.

— Hai, nu mai moșmondi! Avem treabă. La bornă!

Capitolul VI

MEDICUL TĂCEA ÎNCĂPĂȚÎNAT...

1.

Medicul Valeriu Moga-Predescu îl zări de departe pe prim-pretor. Strîmbă nemulțumit din nas. Lucra în grădină. Dăduse foc grămăjoarelor de gunoi, amestecate cu vrejuri, frunze uscate, încă de cu noapte. Acum cu grebla risipea cenușa. Purta o pălărie veche, decolorată, cu boruri late, pleoștite, de sub care se iveau ochelarii cu rame groase, negre. Avea o figură de țăran, arsă de soare, un aer de asprime, la prima vedere. Fruntea pătrată, înaltă și falca dură, care-i împrumutau severitate, contrastau cu ochii căprui, mirați parcă, de miop, gura mare, moale și cutele adînci săpate la colțurile

buzelor. Ai fi spus că pe figura medicului se dă o bătălie, nedecisă încă, între asprime și blîndețe.

I-a făcut semn să intre.

— Vrei o cafea ?

— Cu mare plăcere.

— Bine. Te rog iartă-mă, simte-te ca la tine acasă. Am să dau dispoziții, cum îți place să zici, să ți se servească amară.

— Toate le ghicești, făcu Ifrimescu.

Se codea să-i spună pentru ce îl caută. Lui însuși graba colonelului începuse să-i dea de gîndit. Totuși, dacă lucrurile stau așa, deci dacă a încercat să fugă un comunist, n-au avut încotro. Intră în cabinet.

Doctorul a înconjurat casa, intrînd în bucătărie. S-a spălat pe mîini afară, turnîndu-și apă în pumni. Ceru să se facă două cafele și deschise ușa cabinetului. Odaia încăpătoare era dominată de rafturile masive, urcate pînă-n tavan, pline de cărți. O masă rotundă în mijloc, pe care odihneau reviste medicale împrăștiate la întîmplare, un birou butucănos, încărcat cu tratate, din paginile cărora atîrnau fișe scrise mărunt, erau ajutate de haina de doc, ieșită la soare, de-un halat alb cu mînecile întoarse, să completeze impresia de interior dezordonat, dar nu lipsit de personalitate. Mirosea a tutun și, vag, a medicamente.

— Vrei un șnaps ?

— Hm, făcu Ifrimescu.

Se hotărîse încă de afară să nu primească. Era însă incapabil să refuze. Mai ales că medicul turna deja alcoolul în apă.

— Hai spune ! Moga se așezase pe scaunul cu spătarul larg, din dosul biroului. Am avut de făcut o operație în toată regula.

— A reușit ?

— A fost cam greu. Citeam tocmai din Nansen, știi „Fram". Infirmiera plecată în sat. Pacientul tînăr, rănit zdravăn la umăr. Căzuse un copac peste el. Adică l-a atins în cădere, că nu mai răsărea el la mine. Și-apoi telefonul tău. Dacă am auzit împușcături ? N-am auzit. A fost vreo împușcătură ?

— A cam fost. De-asta sînt acum aici. Trebuie să faci o autopsie.

— Cum autopsie ?

— Adică să constați circumstanțele în care s-au petrecut evenimentele de astă-noapte.

— Nu-mi prea plac mie toate astea...

— Ce te doare ? Îți faci meseria, notezi, semnezi actul. Restul se desfășoară de la sine. Nimeni n-o să te tulbure.

— De cîte ori n-am vrut să-mi dau pînă acum demisia, drăguță...

În gîndul lui, medicul nu-și ierta moliciunea. Trebuia să-și dea demisia. De mult. De cînd a descoperit, ajutat tocmai de acest demnitar, care se socotește, după o expresie proprie, „imprudent de deștept", ce glumă sinistră îl face să joace, sub înfățișarea de medic legist, atît de important și necesar. „Mi-i greață de diurnă și onorarii, își spuse. La ce ? Să îmi mai cumpăr o carte de călătorii, să mai altoiesc un pom și totul să reintre iar în așa zis „normalul anormal al vieții".

— Și ți-am răspuns, făcu Ifrimescu, tușind, că în administrație nu te pricepi. Îi fi știind umbla prin stomacuri, dar demisie e mai greu. Singur n-o pot admite, n-am precădere. Urmează întrebări, mă rog, obișnuita ciorbă. Motivele invocate insuficiente, se va răspunde. Nu-ți mai complica existența.

— Pareă de mine depinde... Văd că mi-o complicaţi voi, n-aşteptaţi să vă dau o mînă de ajutor.
— Doctore, mai bine să plecăm...
— Să mă schimb. Te las singur. Dacă ai plăcere, spirtul e acolo, apă ai în cană.
— Grăbeşte-te, te rog.
— Bună cafeaua ?
— Da. Mersi. Cum am vrut-o, amară.

2.

Medicul se pregăti îndelung, cu vădită neplăcere. După cum singur recunoştea, medicina nu l-a atras în mod deosebit niciodată. Cînd s-a întîlnit prima oară cu sala de disecţie şi mai ales cu îndeminarea lui Toader, omul de la morgă, demonstrată în manevrarea cadavrelor, a fugit din sală şi s-a înscris la geografie. Tatăl său s-a împotrivit. Neaşteptat de crîncen. Tatăl său era medic, om „ajuns", ridicat de jos, medic cu renume. Bunicul l-a purtat numai la liceu. În graiul său limpede, sibian, l-a povăţuit să-şi caute o slujbă, că n-are modru să-l dea mai departe. Omul s-a încăpăţînat şi cu enorme sacrificii, cu multe compromisuri şi umilinţe a răzbătut.
— A cunoscut-o la facultate pe mama, povestea medicul cui voia să-l asculte. Fată din familie bună, părinţi tot medici. S-a însurat. Fiind unica fiică la ambii părinţi, glumea Valeriu Moga, i-au condiţionat dublarea numelui. Pe tata îl chema Avram Moga. Simplu. A devenit Moga-Predescu. Impune, nu ?
El însă n-a moştenit pasiune pentru disecţii. Visa să devină călător, să exploreze lumea. Cunoştea lucrările lui Racoviţă, îl invidia pe Tican Romano. S-a împrietenit cu geografia. În rafturile lui se găseau

numai, sau aproape numai, cărți de călătorie și științele naturii. Ultima (o simțise limpede și cu durere) a descoperit-o prea tîrziu, ca pe adevărata iubire după ce te-ai însurat de mult, în grabă. Era de fapt vocația, tardivă întîlnire, după ce zarurile au fost vitrege. Socotea că a moștenit mult mai multe trăsături din partea bunicului său de la Sibiu. Recunoaște și azi, cu strîngere de inimă, că n-a cunoscut mai intense trăiri ca în vacanțele copilăriei, petrecute fără excepție în satul de munte. S-a supus, a trebuit să se supună. Sentimentul că i s-a impus profesiunea răzbătea și acum în el. I s-a nesocotit dorința intimă, considera Valeriu Moga, deși s-a acomodat și era într-adevăr un bun practician. Tatăl său îi crease un post în cadrul facultății. A refuzat cerînd postul la plasă, aproape de satul bunicului. Protest pe care tatăl nu l-a înțeles și n-a trecut mult pentru a se produce ruptura definitivă. Mama lui a venit de două ori să-l vadă. A primit-o cu răceală, acru. N-a mai repetat vizita.

3.

În toamna anului 1942 a fost solicitat să facă autopsia unui om asasinat. Atunci l-a cunoscut pe Ifrimescu. Nu l-a slăbit, insistînd să primească funcția de medic-legist. Se pricepeă să insiste. Nu l-a slăbit timp de aproape un an. Ca să scape de sîcîielile lui exasperante, judecînd că nu are multe cazuri de cercetat, a capitulat, condiționînd acceptarea. Să nu fie obligat să părăsească postul și circumscripția.

Prins în mreje, n-a scăpat. O spunea deschis:

— Mi-am tot căutat vocația. Nu știam ce se întîmplă cu mine. Medic, treacă-meargă. O fac de

douăzeci de ani. Dar medic-legist, în nici un caz nu puteam deveni. Am cîntărit răspunderile. Ar fi trebuit să-mi dau imediat, oricît de scump m-ar fi costat, demisia. Nu vă puteţi da nici pe departe seama în ce groapă cu lături m-am vîrît, ce duhoare pestilenţială... Pe deasupra alunecării frecvente cerute peste limitele regulamentelor, expedieri sumare dictate de-o putere ce-mi rămînea obscură. Regretam că am ajuns acolo, că nu l-am ascultat pe tata, rămînînd în cadrele facultăţii...

Era însă o fire comodă, apatică. Ca un soţ care se trezeşte, fără voia lui, cu o femeie nedorită, coabita şi el cu medicina. Fire indiferentă. E curios şi se mira uneori că n-a adoptat bigotismul părinţilor (al tatei, judeca el, fără îndoială interesat), dar n-a fost animat nici de contrariul. Rămînea pendulînd undeva la mijloc. Firesc ar fi fost ca un mediu religios, cum a fost liceul confesional, să-l determine la o alegere, căci un asemenea mediu, învăluit în fum de smirnă şi de tămîie, creşte adepţi, dar şi opozanţi. Într-un fel, atitudini active. Îi iubea şi înclina în sinea lui spre opozanţi, spre cei care se împotriveau şi-l citeau pe Voltaire şi Renan. Oprit să-şi aleagă o carieră preferată, prin urmare să îşi impună voinţa, s-a mulţumit cu un compromis. S-a ţinut deoparte. Nu-l interesa politica şi n-a intrat în păienjenişul care se ţesea din interese mărunte între notabilităţile locului.

L-a ajutat geografia de minune. Deschidea una din cărţile preferate şi o pornea la drum. Se oprea îndelung în Antile, parcurgea Gulf-streamul, înmărmurea în faţa unei frumuseţi autentice din mirificele insule polineziene. Se declara mulţumit.

Ifrimescu avea grijă ca aceste momente să nu dureze prea mult.

— Orice ar fi, o să-mi dau demisia. Auzi?

— Lasă, glumeşti, spuse Ifrimescu. Eşti gata?

4.

Cabrioleta era uşoară, cu arcuri elastice. Cei doi cai — căci pretorul nu se mulţumea cu unul — bine întreţinuţi, se jucau cu ea. Ifrimescu iubea caii, îi plăcea să-i conducă el însuşi. Se încruntase. Au trecut peste terasament, înclinînd cabrioleta aproape s-o răstoarne.

— Pe drumul acesta bat cu caii şi maşina colonelului. Hai să trecem pe la „Salcia supărată". Poate-i încă acolo.

Au oprit în faţa cîrciumii. Colonelul plecase. Ifrimescu bău unul după altul trei rachiuri mari. S-a aruncat, ca împins de un resort, în cabrioletă şi a dat bici.

— O dimineaţă de vis, făcu el. Ai să-l cunoşti pe colonel. Un bărbat distins. Am purtat o conversaţie subţire.

— De ce bei atîta, Ifrimescule? Repede le mai răstorni pe gît!

— Cînd particip la asemenea cercetări, mi-e imposibil altfel. Mă simt mai bine ameţit.

— Ce fel de cercetări? Înseamnă că tu ai parte zilnic...

— Lasă, mormăi Ifrimescu. Ai să vezi.

— Iscusit cîrciumar! Aşezare cum nu se poate mai nimerită. În pustietatea asta, vrei nu vrei, te opreşti.

Caii alergau repede, depănînd cu spor drumul. Dacă n-ar fi fost sentimentul că s-a întîmplat ceva nefiresc, medicul i-ar fi rămas obligat prim-pretorului. În plin război, o asemenea destindere valora dublu. Medicul presimţea o nouă derogare de la regulamente, o nouă manifestare a acelei forţe obscure, care-i poruncea, care-l asedia de mult şi-l obseda. Îi era teamă de ea. Trăia în acelaşi timp stări contrarii, care-l chemau, îi porunceau să se opună. Îl lăsă pe Ifrimescu să gonească şi încercă să-şi ordoneze gîndurile. Se vedea în faţa mesei din cabinet, rînduind fişe, ca imediat să apară figura congestionată a prim-pretorului, aplecat peste masă, cu paharul în mînă.

În aceeaşi clipă, Ifrimescu spuse:

— E un fugit de sub escortă.

Cuvintele răsunară cu o stranie claritate în aerul curat al dimineţii.

Aştepta ca medicul să replice. Acesta tăcea, încăpăţînat.

— I-acolo şi colonelul de jandarmi, Vasilescu-Dragu.

„Pe ăsta de ce naiba l-o mai fi chemînd şi Dragu? se întrebă medicul. Pe mine Moga-Predescu." Luă hotărîrea să renunţe la ultimul din nume. „Să rămînă Moga, simplu. Scap şi de liniuţă," zîmbi el. Se linişti întrucîtva.

Au cotit. Borna era în faţă. Caii au sforăit neliniştiţi, speriaţi. Ifrimescu a înţeles, căci cu aceeaşi surprinzătoare uşurinţă sări şi-i legă de-un copac, vorbindu-le cu glas scăzut, mîngîietor.

— Mergem pe jos. Nu mai avem mult. Au simţit că e un cadavru în apropiere. Caii-s nervoşi, sensibili...

„OMUL N-A FOST ÎMPUȘCAT AICI..."

1.

Doctorul Valeriu Moga n-a văzut decît cadavrul. Și-a dat seama că, din momentul cînd Ifrimescu i-a pomenit de un scăpat de sub escortă, îl mînase o curiozitate stranie spre locul unde zăcea omul împușcat.

Nu fusese cu nimic acoperit. Zăcea cu fața adînc cufundată în iarba umedă. Îți venea să crezi că a găsit vreun izvor ascuns, dorit cu înverșunare. S-a tîrît spre el din răsputeri și acum bea în neștire, adînc, din ce în ce mai adînc. Un braț îi era întins lateral. Degetele diforme, chircite. Era brațul drept. Celălalt braț îl îndoise sub piept, cu palma deschisă, înspre pămînt. „S-a tîrît," își spuse. Sub genunchi adunase un maldăr de crengi și frunze uscate, ca și cum bocancii grei, cu tălpi de lemn, ar fi greblat. „Omul, și-a imaginat medicul, s-a tîrît pînă la epuizare, să scape. Iubea viața."

Hainele ponosite, părul tuns scurt, în trepte neregulate, contrastau tulburător cu decorul strălucitor, ca fermecat, plin încă de viață, al pădurii, cu frunzișurile de-o duioasă policromie a copacilor. Moartea părea nefirească. Răsturna echilibrul. Medicul rămase pe gînduri...

Colonelul, pe care nici nu-l zărise, se apropie, înalt, subțire și foarte palid. Au făcut cunoștință. Medicul simți cu neînvinsă reținere și teamă mîna mică, neașteptat de vînjoasă a colonelului.

— Vă aşteptam. Sper că domnul prim-pretor v-a pus în curent.

Medicul ridică privirea. Rosti:

— Aproximativ.

— Nu-i nimic. Avem tot timpul să ne edificăm. Putem începe. Dacă aveţi nevoie de ajutoare, vă stau la dispoziţie oamenii mei. Bretoteanu, Cîlă!

— Ordonaţi!

Subofiţerii răsăriseră, cum avu impresia medicul, din pămînt. Cel scund, cu ţinută mai degrabă de ofiţer, după cum era îmbrăcat, repetă:

— Ordonaţi, dom'colonel!

— Ştiţi voi ce-ar trebui să ordon! Mai ales tu, Cîlă. Sînteţi la dispoziţia domnului doctor!

— 'nţeles! Să trăiţi!

„Ciudat nume," constată medicul.

Le ceru să se retragă, pînă cînd îi va chema el. „Fugit de sub escortă, medită Valeriu Moga, ori fugit din viaţă? Cum ar fi mai exact spus? Incorect gramatical, observă. Nimic nu poate fi mai exact. Exact, şi-atît! Rotund, ca un superlativ."

Mortul n-avea urme de glonţ în spate. Începînd să cerceteze potrivit obiceiului său, Valeriu Moga formula deja constatările de trecut în document. Murmură:

— O urmă de glonţ, la ceafă. Dar nu de intrare a cartuşului, cum ar fi de aşteptat, ci de ieşire.

2.

Instinctiv şi-a dat seama că se întîmplă, că s-a întîmplat într-adevăr ceva groaznic. Şi-aruncă fulgerător, cu sentimentul că e la rîndul lui încolţit, privirea împrejur. Colonelul fuma, aţintindu-l. Pre-

zența, personală, a șefului jandarmeriei, participant rar la astfel de operațiuni, sublinia neobișnuitul cazului.

— Ifrimescu ar trebui să mă secundeze. Unde s-a pitit? A, probabil vomează undeva, presupuse medicul.

„Omul este împușcat din față. Nu din spate. Așadar, încheie medicul, nu a fugit. Dar e imposibil pe-o astfel de distanță, în urma unei asemenea răni. Murise desigur instantaneu." Murmură din nou :

— Are un trup ușor, extrem de slăbit.

Privi cu o amară senzație de gol interior fața senină, destinsă, a celui împușcat. Se convinse din nou că n-a avut niciodată vocație de medic. Nu reușea să examineze moartea cu sînge rece, ca pe un fenomen exterior lui, depărtat, ca pe un caz, urmare logică a pătrunderii unui glonț, a unui cuțit, ca pe un terminus al unui proces vital... „moritur"... „Cazurile" nu-i stîrneau interesul. Și-și detestă în clipa aceea nu numai meseria, și-n primul rînd nu meseria, ci indiferența și apatia de pînă atunci, veșnicele pendulări, lașitatea acceptată ca formulă. Îl asedia din nou teama, înclina, ca preț pentru tihna lui, spre supunere și îngăduință.

„Atunci cum de seamăn cu bunicul? Nu seamăn nici lui tata. Mă aflu în fața unei crime. Asasinat. Poate premeditat."

Inima începu să-i bată puternic.

— Urme de arsuri pe gît. Pe cămașă, sînge închegat. Dar ce piept îngust, chinuit, scofîlcit. Lipsă de alimentație. Glonțul a fost tras de la cel mult două palme...

Avu senzația, aproape materială, că îl scrutează doi ochi. Privi în sus. Mult aplecat peste el, urmă-

rînd tot ceea ce făcea, încremenise Alexandru Cîlă. Ochii li s-au întîlnit. Îl impresionară neplăcut ochii verzi, tulburi, ca încărcați, ai plutonierului. Se putea citi teamă, alături de-o poruncă mută, în felul cum îl fixa pe medic.

Acesta rosti șoptit:

— E cît se poate de clar. Îl puteți lua.

Plutonierii l-au apucat și l-au dus spre furgonul tras la marginea poienii. Medicul făcu doi-trei pași, copleșit, fără să mai arunce nimănui vreo privire.

Își rememoră, dornic să fixeze frazele trainic în memorie. Să nu uite cumva, cum avea obiceiul, cînd mintal formula curgător, plastic, iar în fața hîrtiei se chinuia să stoarcă vorbele, încăpățînate să se zăvorească.

„Nu trebuie să fii deosebit de perspicace. Unele deducții se impun de la sine. Dacă privesc încă o dată locul pe care a zăcut cel ucis, două lucruri mă surprind prin ciudățenia lor. Întîi, dîra, urmele lăsate de bocanci. Sînt prea lungi, exagerat de lungi. Împușcat în gît, sub omușor, glonțul a pătruns oblic, sfărîmînd occipitalul. Nu se putea, imposibil și absurd, să se tîrască atît de mult și atît de, vai, da, atît de drept. Ergo: nu s-a tîrît. Imposibil și absurd. A fost tîrît. Așa se explică grămăjoarele de crenguțe și foi uscate strînse de bocanci. Să vedem. Ceva la care m-am gîndit insistent. Refac itinerariul, scurt, de unde începe dîra."

Se aplecă atent, concentrat:

„Absurd. Mă aflu în centrul unei mașinațiuni. Nici urmă de sînge. Absurd. Omul n-a fost împușcat aici, în acest loc. Ce mai vor de la mine?"

— Gata, doctore?

Colonelul devenise familiar. O familiaritate cam seacă.

Ifrimescu apăruse la rîndul lui. Își ștergea colțul gurii cu batista. Interveni :

— Domnule colonel, începem toți trei în cabrioletă. Să încheiem procesul-verbal la mine acasă. Am tot ce-mi trebuie la îndemînă — formulare, cerneală, pînă și sigiliu. E mai comod și apoi simțim cu toții, nu-i așa, necesitatea unei destinderi.

— Sînteți foarte amabil, domnule prim-pretor. Din nefericire am mult de lucru, domnilor, foarte mult.

Părea subit înseninat. Întîrzierea cu care doctorul procedase îl neliniștise. Respiră ușurat, cînd îi văzu pe plutonieri acoperind cadavrul, întins în furgon. În sfîrșit, izbutise.

— Foarte mult, și numai eu știu cît regret că nu mă pot folosi de invitație. M-aș reculege și eu.

„O să o chem chiar deseară," își propuse Vasilescu-Dragu. Oboseala fizică îi împrumuta de obicei avînturi senzuale, nimic nepărîndu-i mai reconfortant, după o muncă încordată, ca un trup docil de femeie somnoroasă.

— Vă rog, insist, domnule colonel.

— V-aș fi recunoscător dacă m-ați înțelege, replică Vasilescu-Dragu, ceremonios. Încheiem procesul-verbal aici. De altfel, ciorna e gata. Așteptăm numai verdictul medicului.

— Verdictul meu, șopti medicul.

— Și vă veți simți și dumneavoastră mai bine. Spectacolul la care ați asistat n-a fost din cale-afară de amuzant. Doctorul, cel puțin, mi-a părut de-a dreptul emoționat.

— Recunosc, făcu medicul. Nu vă înșelați.

— Ei, atunci să procedăm la...

— E, dacă îmi permiteți, domnule colonel, un caz ciudat.

— Ce vrei să spui, doctore? În felul lui, fiecare caz este ciudat. Orice pe lume poate fi socotit ciudat. Aci, un deținut politic încearcă să fugă de sub escortă. E somat de trei ori. Nu se supune. N-ai încotro, îl împuști. În limbaj consacrat se definește asta ca „omor scuzabil" — altceva nimic.

Colonelul se impacienta. Îl cercetă încruntat și disprețuitor pe Valeriu Moga.

— Poate nu vi s-a raportat exact, domnule colonel.

— Cuum?

Întrebarea prelungită îl uimi pe medic. Colonelul prelungise vocala, stîlcind-o. „Devine cazon," observă Moga. Ifrimescu, tăcut, părea prins într-o menghine.

— Vedeți, eu așa cred. Ați fost informat eronat.

— Eu? Domnule doctor...

— O să vă explic. Omul a fost împușcat din față, de foarte aproape. Arsurile o dovedesc. Cincisprezece-douăzeci de centimeri. Nu metri, accentuă medicul. Centimetri. Omul a sucombat instantaneu. Timpul? Acum patru-cinci ore. Poziția în care l-am găsit, ați putut băga de seamă, e absolut nefirească. Dîrele... dar mai ales nici o urmă de sînge, cînd a fost atinsă carotida... nici un fir de iarbă, o frunză măcar. Înscenarea e stîngace. Stărui în a susține c-ați fost indus în eroare.

— Doctore!

— Nu cred că acesta e locul unde a fost împușcat...

Ifrimescu amuțise. Îl privea speriat pe colonel. Acesta ridică vocea :

— Stai, doctore. Aici sînt doi oameni, i-o tăie colonelul. Subalternii mei. Militari. Consemne aspre. Ei l-au escortat. A încercat să fugă. L-au somat.

— Totuși...

— Ei nu mă pot minți.

Medicul replică, încercînd să-l convingă. În același timp își dădea seama că o face zadarnic. Colonelul nu voia să accepte evidența. Ideea premeditării îi trecu din nou prin minte.

— Să zicem că eu pot greși. Că pot minți. Poate să aibă oamenii dumneavoastră dreptate. Eu mă îndoiesc. Cadavrul încă este aici. Au rămas intacte urmele pe pămînt. Nu aveți încredere în concluziile mele ? Să apelăm la un al doilea medic. De pildă, la medicul din Turnișor. E om priceput, mai experimentat, mai în vîrstă...

Colonelul nu-l lăsă nici de astă dată să termine :

— N-avem timp... Mata poate dispui de marfa asta din belșug. Eu nu am. Și nici nu-mi stă în caracter să tărăgănez o afacere care e cît se poate de limpede. Vă rog să încheiați procesul-verbal de expertiză medico-legală. Să dăm drumul oamenilor. Au misiuni de îndeplinit, nu-i pot încurca în acțibilduri, iertați-mă. S-a tras de la un metru, zece, sau de la un kilometru. Ce importanță are asta ?

— În acest caz...

Vasilescu-Dragu urmă tăios, autoritar, nițel retoric :

— Sîntem în război, domnilor. Ne-am angajat să îndeplinim o sfîntă misiune. Vă pot comunica,

nu aproximativ ca domnul Ifrimescu. Bineînțeles, confidențial. Omul acesta era un agent comunist, deosebit de periculos. Sper că sînteți în perfectă cunoștință de cauză ce însemnează, în circumstanțele de azi, un comunist.

Medicul nu răspunse imediat. I se păru că tocmai în acest caz reușea să amîne. Ocolise întotdeauna, cu dibăcie, ferindu-se, discuțiile pe teme politice.

— În acest caz, opinie medicul, totul e de competența justiției militare.

— Ce vorbești dumneata ? Care justiție militară ? Nu se înțelege oare că erau escortați... era escortat ? se corectă colonelul, fulgerîndu-l din ochi, exasperat de împotrivirea de neînțeles a medicului. Încheiați actul !

Medicul tresări. Ce să mai adauge ? Se simți din nou împresurat, ca-ntr-o plasă iscusit așezată, în mrejele absurdului. I se ordona, mai răspicat ca oricînd, să se supună acelei forțe ascunse.

4

„Imposibil, absurd, murmură el, în timp ce-și nota, cîntărind ce avea de făcut pentru viitor. Colonelul dictează, pe un ton jignitor, metalic, cu răceală, date personale despre un om : Victor Turcu, deținut politic, fost în închisoarea din A, transferat în lagărul N... în timpul transportului... tentativa... Trebuie să găsesc o cale de ieșire. Să fiu calm, îmi poruncesc cum niciodată nu mi-am poruncit... Cum să-l înduplec pe acest colonel uscățiv ?"

Conchise că e zadarnic. Nu-l va convinge. De astă dată, logica — evident ca o axiomă — în momentul de față nu lasă loc unui compromis. „Dacă cedez,

sînt eu însumi complice..." Ce consecințe ar urma în cazul că s-ar opune ? calcula lucid medicul, în timp ce se surprindea interesat de figura prea puțin imprudentă ca inteligență a prietenului său Irimescu. El va cere, în ultima instanță, o supraexpertiză. A scris exact ce constatase. Colonelul aproape i-a smuls hîrtia și a parcurs-o, ținînd-o depărtată de ochi.

„Început de prezbiție, constată profesional Moga. Semne de îmbătrînire."

Colonelul a întîrziat asupra formulărilor medicului. La marginea poienii, plutonierii, ca niște stane de piatră, vegheau, cu spatele spre furgonul militar. Caii greoi, cu coame lățoase, își aplecaseră boturile în pămînt.

— Altfel, doctore. Nu se poate, rosti în cele din urmă colonelul, surprinzător de moale. Ne aflăm beleaua. Una și cu una fac două. Se poate, șopti el, să ai dreptate. Ne apasă, adăugă el ca dezolat, interese superioare ne impun ca afacerea să fie grabnic încheiată. În sensul în care eu însumi am primit instrucțiuni. Am așteptat, înțelegînd ezitările dumitale. Ori e imposibil să pertractez. Vă cer doar să înțelegeți. N-a fost, ați avut dreptate, împușcat chiar aici. A fost rănit și adus aici, unde a sucombat...

Colonelul își reveni, conștient că a greșit. Tăcu brusc și așteptă.

Medicul părea de piatră. Pe figura lui nu se putea citi nimic din ceea ce îl frămînta.

— Sîngele, sîngele... murmură el. Ce rost mai are ?

Colonelul îi înapoie hîrtia. Medicul o îndoi, o netezi, mașinal și preocupat, o băgă în buzunarul

hainei. Observase că ciorna era iscălită și sigilată gata, așteptînd numai semnătura sa. „Am auzit, își aduse el aminte, că pe asemenea documente se semna indescifrabil, de regulă."

Nu va semna. N-au ce-i face. Inexplicabilă pentru moment, convingerea că e de neatins îl îndîrji.

Colonelul îl întrebă din ochi. În acel moment, ochii medicului exprimau o atît de mare convingere și liniște, încît renunță. Fu, spre propria sa uimire, furios nu pe acest bărbat butucănos, greu de urnit, cît pe prim-pretorul Ifrimescu. Făcu un semn spre cei doi oameni ai săi:

— Puteți acoperi cadavrul. Duceți-l la morga spitalului militar. Bretoteanule, ai tu grijă. Și în gînd se decise să apeleze la serviciile doctorului Dumitrache. Avu o tresărire, nemulțumit. Plutonier Cîlă, tu vii cu mine. Cheamă șoferul.

Ifrimescu făcu un pas în calea colonelului.

— Domnule Vasilescu-Dragu, domnule colonel. Vă rog, găsim noi o soluție. Valeriule, imploră el...

Colonelul se răsuci fără veste. Făcu un gest plictisit.

— Domnilor, îmi pare nespus de rău. M-am înșelat. Am crezut că înainte de toate sînteți buni români. A încercat să dispară un nemernic, un comunist...

„A și dispărut," gîndi medicul.

— Iar dumneavoastră dresați procese-verbale echivoce. Le consider nedemne... Regret mult de tot. Domnule doctor, reflectează, te sfătuiesc... Ți s-a încredințat o misiune de seamă, delicată... regret... poate vei deveni mai rezonabil.

— Cu neputință, domnule colonel, se rugă Ifrimescu, îngăduiți o clipă...

Medicul se posomorî. Nu schiță nici un gest. Părea de piatră.

— Sîntem în război, doctore. Să ții bine minte acest lucru!

Mașina dudui. Țeava de eșapament împrăștia frunzișul.

Colonelul se urcă. Trînti portiera, prinzîndu-și mantaua. Mînios îl apostrofă pe șofer:

— Dă-i viteză!

5.

Ifrimescu își îngădui să se înfurie abia cînd se văzură pe drumul îngust și moale, ocolind pădurea. Ceața de dimineață se ridicase.

Izbucni:

— Ce mi-ai făcut, domnule? Ce-ți era atît de greu? Nu ți-ai călcat niciodată pe inimă? Se răsturna lumea? Tăcerea de piatră a medicului îi biciuia nervii: Habar n-ai pe ce lume trăiești, doctore! Cu capu-n nori, amice! Nu ești bun, ai dreptate, pentru asta. Și numai eu sînt vinovat. Iar eu am tăcut ca un prost tot timpul. Ai reușit să mă... m-ai uluit! Nemaipomenit! Ce să spun!? Nu știi cine-i Vasilescu-Dragu! Mi-am adus aminte abia acum. Fost comisar regal, spiță de soi, domnule! L-ai văzut! Nu de florile mărului, drăguță, i se încredințează tocmai lui o asemenea treabă. Păi, află, omule, că n-o să ne fie moale. Acum, o să-mi sară în cap prefectul, colonelul Picanu. Alt tartor de cazarmă. Dragu e cel puțin mai cizelat. Prefectul i-un grobian. O să mă frece, n-o să-mi vină la îndemînă, uhu! Ei, acum o să-ți dau drumul negreșit! Am

fost un tont, de neiertat. Hai să bem baremi. Altfel plesnesc.

Îndrugă ceva de neînțeles, bombăni cît ținu drumul, pornindu-se pe înjurături adresate cailor. Trase de hățuri, oprind lîngă scară iarăși la „Salcia supărată".

Intrară amîndoi tăcuți. Ifrimescu nervos, medicul împăcat și liniștit.

— Dă-ne ceva tare, nea Stănică, ceru medicul.

— Pe loc, domnule doctor.

— Cum stă soția cu ochii? îl întrebă Valeriu Moga. I-ați cumpărat medicamentele prescrise?

— Se vaită, ca muierile.

— Trec s-o examinez, se oferi medicul.

Se reîntoarse posomorît. Pretorul continua să bea. L-a rugat să-l ducă acasă. Ifrimescu a plătit și a mai cerut o sticlă. Se îmblînzise. Chiar lăcrima, înduioșat de propria-i situație. Era în starea aceea de beție cînd te împaci cu toate și nu-ți pasă. Nemulțumirile nu-l mai înțepau dureros. Conducea, cu toate acestea, cu îndemînare și îndruga nestingherit:

— Dracu' să-i pieptene! Acum sînt, cum se spune pe-aici, necesitat la liceu. Au comis o boroboață pe cinste, lua-i-ar naiba. S-o dezlege ei, cu directorul, că și-așa-s niște înțepați! Auzi, elevii le-au pus zahăr sau nisip, ori sare, dracu' mai știe, în benzina nemților. Necuratul i-a împins. Cică de ce se spală dimineața în curte, în pielea goală și se mai și urinează! E drept, recunoscu Ifrimescu, sînt cam nepoliticoși. Nici mie nu-mi plac. Eu sînt filofrancez, ce să-i faci, educația! Cam scîrbos, cred și eu. Se urinau lîngă gard. Treceau femei, copii... Se vedea totul prin grilaj. Șfichiui cu biciul o crenguță ce atîrna peste drum. Nici cinci zile nu-s de cînd

un marinar, în concediu, i-a bătut măr pe doi din ei, la casină. Pramatia, rosti el admirativ, c-o sticlă de bere, goală. Lumea zicea că nu era mai mare decît un dop. Un metru și cincizeci. Altfel nu te ia la armată. Și ăia, niște nemțoi cît prăjina. Descurcă-te, doctore. Ochii-i sclipeau, uleioși : Gîndește-te, doctore. Poate revii asupra hotărîrii ! Dăm de la dumneata telefon la legiune. Colonelul n-a ajuns încă. Sînt rațiuni de stat. Te fac om, doctore. Trăiești în lună, pe cinstea mea...

Părea deznădăjduit. Tăcu, silindu-se să se concentreze asupra unui gînd. I se citea pe obrazul îmboțit, congestionat de băutură, ca topit în sînge, efortul de-a se dezmetici măcar pentru o clipă. I se păru că a găsit un argument și se străduia să nu-l piardă.

— S-ar putea sugera că simpatizez cu ăia.

— Aiurezi, făcu abia auzit medicul.

— Nu ? Doar le ții parte.

— Partea cui ? A unui mort ? Cu ce i-aș folosi ?

Ifrimescu se zburli :

— Cu adevărat, zic. Ești sărit ! Spun una, mata alta !

— Și ce-ți pasă ?

— Omule, nu eu te-am numit ?

— Nu mă poate convinge nici asta.

N-au mai vorbit. Medicul îl invită la o cafea. Ifrimescu refuză. Se înduplecă totuși. Au intrat în cabinet. Ifrimescu scoase la iveală sticla luată de la han. Valeriu Moga nu refuză paharul. Îi arătă prim-pretorului pendula din perete. Atîrna verticală, nemișcată, inertă.

— Ce-i cu ea ? De ce n-o repari ?

— E un soi de „memento", prietene. Căci și eu sufăr de inerție. Cui să-i iau parte? Oficialilor, adică domnului colonel și ție, care erai gata să semnezi? Ați vrut s-acoperiți, cu bună știință, o crimă. Mi-e imposibil. Să iau partea celui întins pe frunzele uscate, pe marginea drumului de pădure? Mi s-a spus că-i comunist și fugit de sub escortă. Ca medic-legist, concluziile sînt altele. N-a fugit de sub escortă. Părtinirea fățișă a celui ucis, din acest punct de vedere, e incomodă. Mi-aduce învinuirea unei participări de idei, cică. O apărare, susțineți, a ceea ce urmărea defunctul. Eu nu pricep comunismul, dragul meu. Și, în cazul de față, nu asasinarea unor concepții, căci așa ceva e imposibil, ci mușamalizarea unui asasinat mi s-a cerut.

— E rîndul meu să observ că aiurezi.

— Nu te prefface. Ori poate nu ai aflat nimic. Ajung și acolo. Așadar, ideile nu se pot ucide o dată cu omul. Tentativa a eșuat. Cu stîngăcie s-a înscenat un „amor scuzabil". Pentru prima dată nu mai pot da înapoi. Una din alternative: adevărul sau minciuna. Tu ce zici?

— Păi, adevărul, făcu încurcat Ifrimescu.

— Au vrut să te amestece și pe tine. Tu, grăbit, ai promis, cucerit de diplomația subțire, zici tu, eu zic cazonă, degradantă a acelui colonel. Iar eu îți spun ceva. Am auzit și eu împușcătura. Știu c-au fost doi. Unul a reușit să fugă. Ai înțeles? Eu mă apăr cu regulamentul în mînă. Dar tu cu ce te aperi? Te-ai vîrît orbește în murdăria asta.

Ifrimescu îngăimă, copleșit:

— Mă duc, dragă doctore. M-am născut în zodie proastă.

Ieși grăbit.

Medicul, rămas singur, se gîndi multă vreme dacă omul acela tînăr, de astă-noapte, n-a fost cumva celălalt, cel rămas viu. Între împuşcăturile, distinct auzite, şi bătaia timidă în fereastră trecuse un ceas, dacă nu mai bine...

A treia zi primi un ordin urgent. Fu concentrat şi trimis pe front. Înainte de a pleca, Ifrimescu l-a anunţat că şi el a fost mutat în Oltenia. Se plîngea doar că plasa în care l-au numit n-avea cinstea să fie condusă de un prim-pretor, ci de un simplu pretor.

6.

Colonelul luă măsuri energice. Nu cu aerul că e grăbit, ci metodic. Lascu şi Dinu, avansaţi plutonieri, au fost vărsaţi unui regiment de infanterie, care se îmbarca pentru prima linie. La două săptămîni, Bretoteanu îşi încărcă gospodăria, copiii, într-un vagon de marfă. Pleca şi el. Se liniştea numai cu ideea că e mutat în Banat, departe de front. Se declară mulţumit. Mai puţin mulţumit se declară nea Stănică, hangiul. Clădirea i-a fost pur şi simplu rechiziţionată ca magazie şi cvartir. Seara se auzeau cîntînd, în sala hanului, nemţii veniţi să construiască fortificaţiile în munţi. Nea Stănică obţinu remiza unui restaurant lîngă Filiaşi.

În oraş circula tot mai insistent zvonul că doamna Adela, după cîteva vizite acasă la colonel, plecase cu acesta, în concediu, la Bucureşti. Doctorul Dumitrache înlocuise marele policandru din salon cu o lustră metalică. Lustra avea şapte becuri. Din economie, medicul aprindea numai două.

Şeful gării a fost omis. Cu lux de amănunte îi făcu pe bunii săi prieteni să se înfioreze povestin-

du-le ce noapte a fost aceea cînd a trebuit să oprească vagonul 214 805. Nea Stănică Iliescu nu s-a abținut și, în fața domnului Raica, l-a blestemat pe colonel, bănuind că toate se întîmplă din cauza acelor jandarmi. Au împușcat un om în pivniță și, ca să-i închidă gura, i-au rechiziționat „Salcia supărată". I s-a dat dreptate. Șeful gării observase :

— N-o să reușească să-nchidă gura tuturor. Poți tăia un copac din pădure, fără să răsune toată pădurea ? Întreabă-i pe brigadierii silvici... Hai, domnu' Stănică, mai rămîneți. Fac eu cinste. Și-așa lichidați prăvălia.

Numai despre plutonierul Alexandru Cîlă nu se știu nimic un timp...

Capitolul I

NU POATE FI ALTFEL, DECÎT AȘA

1.

— Hai să mergem mai departe, propuse Constantin.

Se ridicară și deodată, Constantin, privind în ochii prietenului său, întrebă :

— Ții minte cîte cartușe aveai atunci la tine ?

— Țin, răspunse Ilarie. Optzeci și trei.

— Cîte ?

— Optzeci și trei. Aveam pușcă Z.B. 40 642. Seria E.

— Măi, al dracului. Bine le mai ții minte.

Ilarie tăcu. Îi făcu semn și tovarășului său să nu mai vorbească. Constantin îl înțelese. Nu vorbiră o bună bucată de drum. Înaintau anevoie prin troiene. Drumul era astupat de adevărate dealuri de omăt. Nu i se mai cunoșteau marginile. Vîntul îngrămădise mormane peste tufișuri. Cîte o crenguță rămăsese neagră, uscată, ca un deget, închircită ca de frig, în afară. Îi aminteau lui Constantin de nopțile de iarnă în celula înghețată, cînd trezindu-se în tăcerea adîncă, îngrozitoare, întîlnită și trăită numai în închisori, simțea că i-au înghețat umerii ; își trăgea atunci, fără folos, pătura, care mirosea a muced, peste cap. Acum, întîlnind crenguțele singuratice, înțepenite de frig, cu măduva înghețată, îi venea să le acopere cu zăpadă.

Un fag uriaș, în stînga drumului, sta pînă aproape de coroană astupat cu un guler de zăpadă. Cum veghea, enorm, cu crengi protector desfăcute larg, ai fi zis că-i apără pe ceilalți copaci de năvala albă, înăbușitoare.

Trecură înainte, apropiindu-se de partea de drum acoperită de bolta crengilor, unde zăpada era mai mică. Așa cum se vedea, părea că pe deasupra drumului copacii se îmbrățișează, să le fie mai cald.

— Și n-are de gînd să se oprească, spuse Ilarie. Îi făcu semn lui Constantin să se apropie. De-aici, arătă el, pînă la casa pădurarului sînt ca la șase kilometri. Între tulpinele astea îngemănate trebuie să fie o cărăruș㠎.

— N-ai uitat ?

— Nu, n-am uitat nimic. Numai că acum trebuie să ne despărțim. Ninsoarea o să contenească, iar noi cată să ne apropiem din două laturi către casă. Se răzgîndi : Să mai mergem. Mai este un drum, adică o cărare.

Trecură înainte. Acolo, sub boltă, zăpada era mai îndesată. Prinsese o pojghiță, care-l ținea deasupra. Nu ceda decît dacă te opreai. Întîi se scufunda călcîiul, apoi toată talpa.

Erau aproape să iasă de sub boltă, să treacă de curmătura drumului, ce urca pe nesimțite, cînd se auziră una după alta două împușcături. Constantin se răsuci spre Ilarie.

— Gata. E semnalul.

Apoi o pîrîitură...

Ilarie nu tresări. Făcu un gest de negație. Zăpada continua să cadă. Vremea se muiase însă și el, că-

ruia i se trezise vechea suspiciune și cunoaștere a vieții de sihăstrie, nu se grăbea. Fulgii mari, ca niște bucățele de vată, se răreau. El vedea bine. Îi șopti lui Constantin :

— Nu-i semnalul.

— Trebuie să vie și-al treilea !

— Cum, nu-i ?

— Auzi ?

— Nu. Asta-i serie de automat, nu armă de vînătoare. Pîrîie !

— Da, așa-i, recunoscu Constantin.

— Arma are două țevi. Bubuie, nu melițează. Trebuie iar încărcată pentru al treilea glonț. Așa că în loc de trei, sînt cinci împușcături. Două de vînătoare, trei de pistol-mitralieră...

2.

Cîlă se întoarse în acel moment spre fereastră. Zări țeava armei și ghici totul. Sări într-o parte, tîrînd masa după el. Soba se răsturnă. Glontele nu-l atinse. Se retrase cu spatele spre ușă și o întredeschise. Țeava armei apăru în deschizătură. Se întîmplă atunci ceva neprevăzut. Sigur pe el, Samoilă somă. Ca imediat să alunece. În cădere apăsă pe trăgaciul celei de-a doua țevi. Cîlă apucă automatul și, sălbatic, urlă, ca în beția de la „Salcia supărată" :

— Vrei să scapi ? Descărcă automatul. Exact trei cartușe. Serie de trei cartușe ! Foc !

Îl apucă de mîini pe Samoilă și-l tîrî spre pivniță.

— Să-ți mai dau doi tovarăși lipsă !

Îl tîrî prin zăpadă pînă la scările ce coborau în pivniță. Liniștit, tacticos, hotărît să nu mai facă greșeli ca atunci, de mult, descuie alintînd lacătul. Băuse îndeajuns ca să nu simtă răceala fierului. Deschise ușa pivniței.

— Vă aduc un tovarăș. Să nu fiți singuri. Pe domnul caporal Samoilă Dragoman. Hai, puișorilor, la judecată. Credeți că eu nu știu osîndi la moarte. Pe cîți nu i-am liniștit eu? O să-l liniștesc eu și pe Teolog. Măcar că-i colonel. Crede că uit ce mi-a făcut. Iar sînt ce-am fost odată. Vă știu eu unde v-ați așezat. Eu v-am așezat. Faceți-vă cruce. Uite, am să trag așa...

Apăsă pe gheara de metal. Se auzi un țăcănit. Încărcătorul se golise.

Cîlă încremeni, înspăimîntat. În pivnița veche, în care dansase acel dans nebunesc cu ani înainte, nu era nimeni, nimeni decît el și cadavrul lui Dragoman, așezat frînt, cu trupul pe scări și capul desfigurat, atîrnînd pe ultima treaptă.

Ostaticii scăpaseră, dar Cîlă n-avea de unde ști pe unde, căci nu cunoștea că mai există săpată o ieșire.

Îl trase pe Samoilă în pivniță. Urcă treptele și schimbă încărcătorul. Și-aduse aminte de povestea lui Tatomir cu acel haiduc.

„Am să ucid lumea!"

Începuse din nou să cadă ninsoare, multă, ca la un sfîrșit de lume.

— S-ajung la drum cît mai repede, să fug! Nu mă iartă, nu!

Se reîntoarse lîngă Samoilă. Îl scotoci prin buzunare. Găsi la el șase mii de lei, în hîrtii de cinci

sute. Nu-i lăsă nici pachetul de țigări. Buimăcit, aprinse una, apoi smulse și restul de hîrtii din buzunar. Între ele pipăi mulțumit scoarțele buletinului de identitate.

— Cine știe... Mă împușcă Teologul, dacă află...

Judeca febril, lucid. Reintră în casă. Bău cît rachiu mai rămăsese. Își îmbrăcă scurta, stinse focul și închise ușa. În clipa cînd intră în pădure, auzi distinct trei focuri de armă. Erau atît de neașteptate, încît nu reuși să stabilească din ce parte vin... Părea că vin de pretutindeni. Își stăpîni cu greu un icnet de deznădejde. „Oare nu mi se năzare? se întrebă el. Lumea..“

Își dorise ninsoarea să poată fugi ca să nu fie văzut. Acum el nu reușea să vadă pe unde ar izbuti s-o facă.

În tăcerea nefirească a pădurii îi reveni obsedant refrenul acelui cîntec obscen...

„Tirai, tirai, hopai, hop, hop, hop...“

Întocmai ca la „Salcia supărată“.

3.

Constantin nu stărui mult timp asupra gîndului care-i trecea prin minte, privind spatele lat al prietenului său, legănîndu-se în mers. Și acest gînd nu-l preocupă decît o frîntură de clipă, ca o lucire neașteptată la o fereastră. Anume că mersul lui Ilarie sublinia subita reîntoarcere a acestuia la vechea sa postură de braconier. Părea că trupul vînjos, încordat își aduna prin fiecare fibră forța în pîndă.

Era masiv, dar, păşea uşor, prelins, încît pînă şi legănarea umerilor aducea mai curînd cu o mişcare lină, învăluitoare, pe care numai muşchii încordaţi de felină o pot face atît de stăruitoare şi egală. Fu convins că Ilarie vede şi aude totul, că alături de Ilarie pe el anume nu-l poate ameninţa nici un pericol. Se simţi pentru moment liniştit şi senin.

Sentimentul nu dură mult. Se gîndi mai intens la ceea ce va reţine pentru viitor din această vînătoare. Căci ar fi fost ideală păstrarea tăcerii solemne a pădurii, fără intervenţia violentă a ţăcănitului armei. Potrivit ar fi fost, fiind vorba de capturarea unui vînat viu, să se fi dat prioritate capcanelor.

El dorea să ştie, şi se miră şi imediat îi păru rău că nu i-a comunicat acest lucru lui Ilarie. Dacă i l-ar fi comunicat, tovarăşul său de vînătoare ar fi poate mai prudent. Constantin voia să afle de la Cîlă, singurul om rămas în viaţă, care a asistat la acea funestă ceremonie : unde a fost îngropat Victor Turcu ?

Şi nu mai avea vreme s-o facă. Ilarie s-a întors spre el şi i-a făcut semn să o ia pe cărăruia abia ghicită, ce suia din drum, iar Ilarie lunecă, căci mersul lui semăna cu o alunecare, mai departe, în zăpadă, pînă la genunchi, spre dreapta, pe după copaci.

Urma să se reîntîlnească lîngă îngrăditura de deasupra casei pădurarului. Ninsoarea da semne de slăbire. Un miros vag de fum şi răşină îi înţepă nările. Avea de umblat încă patru sau cinci kilometri, dacă unităţile de măsură, eminamente plane, se amuză el la această remarcă, se potrivesc rîpilor, costişelor, repezi, văgăunilor, pripoarelor din

inima muntelui. Controlă ceasul. Trecuseră mai bine de patru ceasuri de cînd au părăsit Bistra. Îşi imaginä itinerariul posibil al fiecăruia dintre eroii acestei stranii întîmplări, înzestrată cu darul de a reuni, printr-o ciudată evoluţie a destinului fiecăruia, istoria începută în vagonul de marfă 214 805. Numărul acesta nu l-a uitat niciodată. Dacă întîmplător îl întîlnea în vreun act, sau înscris pe vreun dosar, tresărea şi devenea atent. Prinsese obiceiul de-a urmări prin gări şi depouri cifrele mari, albe, ale tuturor vagoanelor, fie cisterne, fie basculante, fie simple vagoane pe patru roţi, sau cum se exprimă ceferiştii, pe două osii, cum a fost acela în care s-au căruţat ei între Lunca şi Salcia, pentru a ajunge la „Salcia supărată".

Multe au rămas, află el, deşi la o examinare minuţioasă mai numeroase sînt lipsurile la apel ale unor amănunte. Copacul melancolic a vegheat, prin minune neatins de furia războiului. Fostul han s-a dărăpănat. Se va construi acolo, în anii ce vor urma, o cabană turistică, aflase Constantin. Vor fixa şi o placă dreptunghiulară: «La „Salcia supărată" a fost ucis mişeleşte muncitorul comunist Victor Turcu, în septembrie 1943». Singură salcia poate reaminti locul. Pivniţa a fost surpată, acoperită cu pămînt, din pămînt au izbucnit lăstari de aluni.

Din Bistra au pornit cîteva itinerare. Aron Badea conduce asaltul împotriva cascadei, aşadar la mulţi kilometri de aici, îşi spuse Constantin. Evoluînd spre înfrîngere, sperînd în răscumpărare, se îndoaie Samoilă Dragoman. În spital, medicul Moga Valeriu şi-a revenit se pare, pentru că a clipit mă-

runt din ochi, părîndu-i-se lui însuşi ciudată poziţia orizontală a unui medic ca el, în spital, obligat să se lase ascultat şi pipăit de un altul. Sînt şanse aici, trebuie să fie. E ca şi cum i s-ar reîntoarce serviciile pe care acest om le-a adus.

4.

Ilarie nu se mai vedea. Şi-l închipui undeva, în partea cealaltă a dîmbului bombat, ca o frunte încăpăţînată şi dură, adulmecînd vînatul. S-ajungă sus, cît mai repede, se gîndi Constantin, cît mai repede. Ce este cu acele foeuri de armă neaşteptate, contrarii semnalului convenit?

Să-l fi ucis Samoilă pe Cîlă? Sau să fi pierit cei doi ostatici? Gloanţele care au plesnit liniştea ca nişte şfichiuri de bici să fi pus capăt vieţii încă a doi tovarăşi şi să urmeze iar hăituiala aceasta bezmetică? Simţi că-l învăluie o mare căldură şi i-i umedă fruntea. Nu, aşa ceva nu trebuie îngăduit. Calculă brusc, febril, unde s-a greşit în operaţiunea „Salcia supărată", al cărei act final urmează să-l aibă ca decor „casa din pădure". Să fi fost incertitudinea că printre bandiţii din munţi s-ar fi aflat sau nu Alexandru Cîlă? Dar din moment ce s-a ajuns la certitudine? Să fi expus iarăşi vieţi în ţeava unor arme criminale? Nu era mai bună împresurarea propusă de Aron Badea? Asediul îndelung, rece, nemilos, în care ameninţarea implacabilului final să-i apese şi să-i scoată din minţi pe aceşti exilaţi din lume.

Îşi pipăi neliniştit arma, revenindu-şi. Scopul e ca Alexandru Cîlă să fie judecat, să nu piară fără urme unele întrebări chinuitoare din mintea lui

Constantin. Moartea, actul ca atare, clipa care şi acum răsună în inima lui, moartea lui Victor s-a petrecut de faţă cu un asasin şi un martor. Adică numai ei doi, Constantin şi plutonierul, erau de faţă, atunci cînd cartuşul „parabellum" i-a retezat viaţa lui Victor. Toţi ceilalţi au venit după. Dacă reconstituirea a avut un absent atunci, aceea a martorului principal, acum ea trebuie neapărat să se repete, dar de faţă cu asasinul, neapărat cu asasinul de faţă.

Capitolul II

...PÎNĂ LA SUFERINŢĂ, NESPUSĂ...

1.

Fusese o durere înspăimîntătoare, căzută fără veste. Constantin leşină.

Se trezi după un timp. Zăpada continua să cadă. Era o vreme moale, cum se spune. Fulgii erau mari, scămoşaţi. Nu-şi mai simţea mîna dreaptă, amorţită pînă la umăr. Zăpada era plină de sînge. Avea iluzia că peticuţele albe de zăpadă seamănă a vată.

Căzuse, fără să înţeleagă cum, şi se apucase instinctiv de o rădăcină. Nu reuşi, iar palma i-a fost înhăţată fulgerător de cleştele dinţat al unei capcane.

Sări în picioare. Durerea amorţită îl pătrunse, necruţător, şi-n spasmul care-i înecă respiraţia, se prăbuşi din nou, cu lacrimi în ochi.

De aici înainte durerea nu-l mai părăsi. Nu-i mai îngădui nici o clipă, fie şi iluzorie, de destindere. I se înfipse în palma dreaptă, de unde mii de ace se răspîndeau de-a lungul braţului. Pînă atunci amorţit, acum, o dată cu revenirea tumultuoasă a sîngelui, zvîcnindu-i pînă-n tîmple, îl simţea greu ca pe o rană deschisă. Cea mai neînsemnată mişcare îi întuneca privirea. Lacrimile-i şirolau. Vedea ca-n ceaţă, ca şi cînd ar fi stat în faţa unui geam şiroind de ploaie.

Sîngele care înroşea omătul îl nelinişti. Cu preţul unei neînchipuite dureri se îndreptă. Cu stînga îşi şterse ochii. Căută o batistă. Să lege cel puţin încheitura mîinii prinse. Aduse arma lîngă el. Inutilă arma acum. Pentru ea trebuiesc două mîini. Izbuti să se răsucească şi să scoată revolverul din toc.

— E îngrozitor, şuieră el, în timp ce pădurea, copacii, cerul se roteau în jurul lui, răsturnîndu-se fără nici o noimă, ca-ntr-un joc de copii, amestecîndu-se.

— Ca la „marocco", îşi spuse.

Îşi muşcă buzele pînă la sînge. Reuşi să introducă un cartuş în ţeava revolverului. Trase piedica.

„Mă aflu în mijlocul pădurii, se gîndi el, la cincisprezece kilometri departe de orice aşezare omenească şi e tîrziu, de bună seamă."

Se auzi un ticăit, mărunţel.

Era ceasul.

Unsprezece fără un sfert.

Trecuse aşadar un ceas.

În toată pădurea aceasta, fără capăt, rotiţele minuscule, singurele care n-au încremenit, avură da-

rul să-l facă pe Constantin să nu se mai simtă singur. Îi porunciră să plece mai departe. Îi fu peste putință să nu geamă. Dar a ceda o dată înseamnă a te supune mereu, își aminti el remarca auzită într-un compartiment de tren. Nu va țipa chiar dacă durerea i-ar scurma oricît de violent în măruntaie. Se gîndi la Ilarie, ajuns poate de mult acolo, neliniștit. Își încordă toți nervii spre acest gînd.

Porni. Făcu doi pași. Îi veni în minte mica raniță atîrnată în spate. Numai așa. Poate va deschleșta capcana. Palma i se umflase. Degetele se învineți-seră și inima o auzea măsurîndu-și bătăile cu bubuituri ca de ciocan.

2.

Se făcea că e din nou la primul interogatoriu. Îi păstrase vie amintirea, mai vie poate decît a tuturor celor care l-au urmat pe acesta, primul. Nu-și putuse stăpîni tremurul glasului. I se părea că picioarele, ireal de ușoare, îl duc singure pe coridorul murdar, cu pereți pătați, presărat cu uși întunecoase și încăperi în care se răcnea asurzitor la telefon. Și ca o crudă ironie, acel miros familiar pînă la suferință nespusă, de floricele de porumb, strecurat pînă și în acest coridor sordid, de undeva din stradă. O femeie îmbia mușteriii :

— Calde... calde... floricele calde !

O și văzuse în închipuire, înviind prin ea toate precupețele din orășelul copilăriei. Trebuia să fie grasă, roșie de frig, căci toate acestea numai iarna au preț să se petreacă, numai așa capătă o valoare

fără echivalent și neapărat cu coșul pe cap, peste o năframă răsucită colac. Un coș rotund, cu două toarte, o păstură albă, peste o alta, sub care se păstra căldura bună a floricelelor. Cincizeci de bani cupa. Și glasuri și degete roșii de copii strînse pumn peste bănuțul asudat.

Toate acestea l-au smuls parcă, așezîndu-l în plină realitate și i-au comunicat acel sentiment, care, în alte împrejurări, ar fi fost poate dureros, dar care în acela al primului interogatoriu, devenise uluitor de generos. Adică n-au pierit toate în jurul nostru. Viața, adevărata ei desfășurare e acolo, afară, reală ca pumnișorii închirciți, înghețați. Își învinse starea de gol lăuntric, prevestitoare de primejdie și, mai ales, de eventuală frică. Decît să te bîntuie prezumțiile, gîndurile, așteptarea acelui necunoscut care e pericolul, mai bine să privești în față, direct... Atunci, de mult, se hotărîse, pășind pe coridor, să se gîndească la altceva. Le va povesti că floricelele costă tot cincizeci de bani tovarășilor săi, care-l așteaptă. Căci pe el îl interoghează primul. Socoteau că fiind novice, va fi mult mai ușor de îngenuncheat...

— Calde... Calde... floricele!...

3.

Ilarie, ajuns deasupra casei pădurarului, se culcă în zăpadă, între trunchiurile unite a doi copaci. Se înduioșă revăzînd, abia ghicită sub mantia de zăpadă, ușoara bulbucătură a pivinței. Cercetă întîi atent casa. Părea pustie. Aștepta să-l vadă ivindu-se pe Constantin. Împrejur nu se clintea nimic. Ful-

guia, iar liniștea părea de pîslă. Simți nevoia să se miște. Zăpada, moale, se topea sub greutatea lui. Se mai tîrî vreo cîțiva pași. Vedea acum casa dinspre curte. Ușa era larg deschisă. Un colț de masă împins neobișnuit pentru o așezare firească într-o casă, împungea canapeaua deschisă. Ștergătoarea de la scări se pierdea sub omăt bătucit de curînd. I se vedeau doar capetele, din șipci în trei muchii. Cineva a fost acolo și a plecat. Această impresie deștepta casa din pădure, cu ușa vraiște, încremenită în cernerea molcomă a fulgilor.

Se ridică într-un cot, ca să poată privi mai lesne înapoi. Prietenul său nu apărea. În spatele său, versantul parcă se rostogolea la vale. Desluși creasta Ciobanului, în depărtarea fumurie. Dincolo de ea se strecura ca o zvîrlugă pîrîul în care prindea el pește.

Pîndi din nou atent, zgomote sau mișcare.

Constantin nu se înșelase. Ilarie redevenise braconier. În toate mișcările lui și-n tot ceea ce gîndea se redeșteptaseră însușirile dobîndite în anii de singurătate. Îl călăuzeau legile nescrise, dar cu atît mai temeinic intrate în sînge, ale omului care trebuie să asculte, să vadă, să simtă, prin toți porii lui, prezența vînatului. Uitase că a coborît la cîmpie. Îl încercau pînă și trăirile vechi, uitate, apoi imaginea acelui Constantin adus de bătrîn îi apăru dinainte.

De ce nu vine?

Un singur răspuns poate fi dat, își spuse. S-a rătăcit.

Și-atunci?

N-avea ceas. Ar fi trebuit să aibă. Mai de mult, în pivnița veche, culcat pe blana de lup, în întu-

neric, își dorise un ceasornic aidoma cu cel al cantonierului. Se mira că nu-i pomenise niciodată bătrînului de lipsa aceasta. Cum de nu-i pomenise?

Prudent, făcu încă vreo cîțiva metri în dreapta. Acum zărea mai bine tot ce se petrecea în casă. Adică ce nu se petrecea. Un scaun răsturnat. Prăbușită și soba de tuci. Înseamnă că aici s-a dat o luptă. Îi veni gîndul că poate Samoilă l-a legat pe Cîlă și tot așteptîndu-i s-a hotărît să-l coboare singur la drumul din pădure. Și deodată încremeni. Dar dacă l-a ucis și...?

Calculă în gînd de cîtă vreme așteaptă. Oricum, mai bine de o oră. Poate chiar două. Dacă ar fi fost cineva în preajmă, fără îndoială că s-ar fi mișcat, s-ar fi trădat prin vreun semn cît de mic și el i-ar fi descoperit prezența.

Mai avea puțin pînă la ușoara ridicătură a pivniței. Îl îndemnă o pornire de neînvins s-o cerceteze. Cu degetul arătător întins pe luciul metalic al armei aplecată înspre pămînt se apropie. Îl zgudui un fior. Îl simți pînă la rădăcina părului.

Zărise bocancii și moletiera stîngă, desfăcută, a lui Samoilă. În pivniță nu era nimeni. Samoilă zăcea, cu fața în sus, cu ochii deschiși, fără viață. Capul, răsucit, era rezemat cu tîmpla de usciorul ușii pivniței. N-avea nici o armă.

— Cu ăsta-i gata, șopti el.

Îl recunoscuse de la început pe bărbatul femeii frumoase, abia cunoscute. Instinctiv, Ilarie făcu un gest. Voi să-i închidă ochii încremeniți în moarte. Își luă seama și avu pentru un moment milă față de cel ucis, pornire firească, trezită de întîlnirea unui semen de-al tău, plecat din lume.

„Și totuși lui nu i se cuvine, cugetă Ilarie. Poate din pricina asta, urmă el, simt milă, că lui nu i se cade să i se facă, după datină."

— Urîtă viață, urîtă moarte!

„Să vină legea, să vadă", decise Ilarie.

Știa că în zadar mai caută prin casă. Dar ostaticii? Unde sînt ei? Și Constantin de ce nu apare? Și satul, oamenii lui, care s-au pus cu toții în mișcare?

Căci el auzise, da, auzise o rafală de automate. O auzise și acum în clipa aceea i se păru că niciodată de cînd e n-a auzit ceva mai limpede, mai distinct, ca acea rafală de automat, sfîșiind tăcerea de pîslă a pădurii.

Casa era goală. Amîndouă odăile cerneau pustiul, învăluite în acel aer ponosit, pe care îl au încăperile neîngrijite vreodată de mînă de femeie. Semnele luptei le zărise de-afară. Acum nu rămîneau multe de adăugat tabloului întreg. În pridvorul îngust dădu de o carabină cum au pădurarii. Nu putea fi decît a celui mort.

Concluzia: cel scăpat e iarăși Cîlă. Îi veni în momentul cînd își reaminti de Constantin Timar. N-avu nici o ezitare. Ocoli casa și se furișă exact la locul unde s-a oprit întîi. Între trunchiurile îngemănate ale celor doi arbori. Porni înapoi, spre drumul din pădure, pe drumul pe care trebuia s-apară Constantin.

I se păru că aude un strigăt. Ca o nălucire. Așteptă. Și iarăși porni, ca apoi să recunoască, ca purtat cu grijă, slab, ca din mare depărtare, același strigăt. Nu semăna a nimic auzit pînă acum. Nici a chemare, nici a altceva. Străbătu prin zăpada

mare, croindu-şi anevoie drum, spre cărarea pe care trebuia să urce Constantin.

Zări, cînd se apropie de drumul din pădure, spatele unui om nemişcat. Acel spate nu era al lui Constantin. Întinse puşca, lunecînd în zăpada moale. Coastele i se izbiră de marginile cărării, năpădită de rădăcini, şi pojghiţa de gheaţă, ascunsă sub omăt, trosni.

Ţinti cu atenţie, ca de mult cînd nu-i era îngăduit să tragă decît un singur foc. Era atît de concentrat, încît îl duru, ca înţepată de ace, fruntea. Între ochiul său atent şi spatele omului acela s-a întins, covîrşitoare, acoperind totul dimprejur, linia nevăzută a marii ameninţări. Căci după ce va apăsa pe trăgaci, se va alege, bubuitura va destrăma oricum o viaţă. Copacul de lîngă cărare, pe care se desena umărul stîng al acelui bărbat, i se păru nespus de înalt, ca măturînd cerul.

În încordarea supremă, răsunîndu-i în urechi zvonul acelor două strigăte, în care nu se citea nici chemare, nici poruncă, nimic din ce a cunoscut el şi trosnetul pojghiţei de gheaţă strivite, se strecură amintirea unei porunci. Acel om trebuie prins de viu! O spusese Constantin. Chiar cu orice preţ?

Chiar cu orice preţ, nu!

4.

Nu reuşise întîi. Lama cuţitului scos din rucsac s-a rupt. Ar fi trebuit un pumnal cu lamă trainică. Nu-l ajuta nici mîna stîngă. Vulpea îşi roade laba, şi-aminti Constantin... Scotoci înfrigurat în rucsac. Valuri de durere îl asaltau, le simţea desluşit pînă

şi tăria lor şi cum îi ridicau tot sîngele spre inimă. Îl năpădeau amintiri vechi, legate de primii ani de ilegalitate, de greva cu Victor Turcu, de închisoare şi lagăr, de ţăcănitul pe şine al vagonului 214 805, ţăcănit accelerat după ritmul bătăilor inimii ; retrăi cu o neliniştită luciditate tot ce-i povestise acel ilegalist despre cărarea de pe deal, zărită pe ferestruica cu gratii. Buzele-i erau albe, limba vîscoasă, uscată, părul năclăit de sudoare. În fiinţa lui sălăşluia, neîndurătoare, ascunsă, o mînă cu gheare de oţel care-i răsucea cînd încet, stăruitor, cînd brusc, măruntaiele. Nu-şi mai simţea spatele ud şi cămaşa îngheţată.

Se temu mai mult decît de orice vreodată să nu ameţească. Trebuia să nu se piardă. Scrîşni din dinţi.

— Lasă-mă !

Se adresa slăbiciunii care-i împăienjenea ochii.

Auzi din nou ticăitul ceasului, statornic. Şi acest ticăit egal îl bucură. Tocmai fiindcă l-a auzit. Avea nevoie de el.

— Aşa, aşa, băieţaş !

Goli întreg conţinutul rucsacului în zăpadă. Pînza udă fîşîi.

O cutiuţă se rostogoli pe povîrniş. O urmări fără să vrea. Şi simţi că nu e singur. Privi în sus. La cincizeci de paşi se oprise un om.

Recunoscu în acel om pe Alexandru Cîlă. Faţa trasă, ochii de un verde ca lintiţa.

Duse mîna spre pistol. Îl ridică încet, privindu-l ţintă pe omul care se apropia tăcut, cu paşi mari, de el.

— De n-aş greşi... Strigă : Jos...

Capitolul III

TREBUI SĂ SE SUPUNĂ PORUNCII

1.

Lăsîndu-l lungit în uşa pivniţei pe Samoilă Dragoman, plutonierul trăi iarăşi, a nu ştiu cîta oară, frica. Nu-l bucura uciderea pădurarului din Bistra. În fond, gîndea el, a fost singurul care l-a adăpostit. Pe ciracii lui de la cascadă, în afară de Teolog, îi dispreţuia. Acum şi craca aceasta şi-a retezat-o. Cu mîna lui. Dispariţia ostaticilor îl ului. Ca la „Salcia supărată", găsi el coincidenţa. Multe se petreceau ca acolo. Lipsea numai tîrfa cu sînii umflaţi. Întîi vru să mai treacă prin casă. Să ia tot ce i-ar fi folosit undeva, Dumnezeu ştie unde. Nu, să fugă, acesta-i cel dintîi lucru pe care îl are de făcut. Primul şi ultimul. Să se vadă într-o gară, oricare, şi într-un tren. Cît mai departe.

*

Cînd căderea zăpezii se mai rări, ştiu cu precizie că s-a înşelat. N-a nimerit pe cărarea cea mai scurtă spre acel salvator drum, acoperit cu coroane grele de copaci, drumul din pădure. De-acolo, de-ar cădea toată zăpada din lumea asta, cu ochii închişi nimereşti gara. Purta pe şold traista lui Samoilă. În ea va vîrî automatul. Se va feri în gară. Va izbuti. Nu-şi închipuia că-i mai caută prin gări. La ce i-ar mai căuta, cînd se ştie că de-un asemenea curaj nu-i capabil nici un pensionar al „cascadei", în momentul

cînd se știu urmăriți. Nu se vîră nimeni de bună voie în gura lupului.

Se amăgea singur, schimbînd într-una planurile. S-o ia pe jos pe șosea? Să oprească un camion? Poate-i mai bine. Șoferul n-are habar pe cine ia cu el. Într-un loc, unde va crede el, va coborî. Va plăti. Între timp va conversa. Ce se mai întîmplă? Unde se găsește de lucru?

Aștepta să-și aducă aminte locurile. Nu se decise s-o ia de-a dreptul prin troiene. Ar fi riscat. L-ar fi dibuit ca pe un șoarece. Se reîntoarse, neîndrăznind nici de această dată să cerceteze casa.

O luă în jos, cu băgare de seamă.

*

Ghici de la bun început ce s-a întîmplat. Omul de care se apropia căzuse într-o capcană, una din acele perfide curse, ultima ocupație, cu dublu sens, a lui Samoilă. Nu atît pentru fiare, cît pentru oameni, îl anunțase acesta, învățîndu-l să observe semnele după care recunoști locul, semne făcute pe copaci, ori cu ajutorul unor crengi, înfipte în zăpadă.

Poate-i unul din cei doi, își spuse, fugiți din pivniță. Rațională: ar fi imposibil. Aceia nu s-au despărțit. E vreun străin, poate, vînător.

Se opri pentru un moment. Văzu cum omul răstoarnă rucsacul. Jos, o lamă ruptă de cuțit. Mai departe, o armă.

„De ce nu strigă acest om? De ce nu cere ajutor?"

Întrebarea-l descumpăni.

Omul ridicase privirea. Li se întîlniră ochii.

Îl recunoscu. Nu putea fi decît *el*.

Omul de la „Salcia supărată". Cel scăpat atunci. De ce nu trage? Se opri, pentru o clipă, încurcat. Omul nu trăgea. Ar fi putut s-o facă din prima clipă.

Ridică automatul. Uluit auzi :

— Jos !

Rînji. Și totuși nu trage. „N-are cartuș pe țeavă, gîndi Cîlă. Eu însă am."

Auzi din nou, de astă dată distinct, porunca :

— Jos ! Aruncă arma ! Altfel trag !

Instinctiv, Cîlă se feri. Și-n clipa următoare vru să sară în desiș. Își aminti, strălucerat, că își descărcase automatul în pivniță.

Trebui să se supună poruncii.

Automatul nu mai avea gloanțe. „Salcia supărată" se trezi în închipuirea lui ca o bubuitură formidabilă în toată ființa.

Pierduse, așadar.

2.

În pădurea Bistrei, în liniștea apăsătoare a iernii, lîngă drumul din pădure îl reîntîlnise pe omul de atîția ani căutat. Departe de orice așezare omenească, în lumea fiarelor, a dat din nou ochi cu Cîlă.

— Acum, o dată, mă rog, să nu amețesc. Nu-l pot lega, își spuse Constantin. Să stea în genunchi. Pînă vin ceilalți. Pădurea e plină de ei. Trebuie să vină... Ilarie.

Îl văzu. Numai țeava armei.

— Îl va ucide ! se temu Constantin. Nu, Ilarie !

Și-n tăcerea pădurii amorțite răsună o voce ca de tunet :

— Stai, că trag !

*

Maşina învingea greu nămeţii, motorul avea izbucniri de furie. Aron Badea relata încîntat că la cascadă, unde i-a condus Tatomir, au fost întîmpinaţi de braţe ridicate. Ostaticii s-au întors în sat.

— Nu-i prudent, adăugă el, să dea ochii cu dînsul, îl arătă pe Cîlă. Mi-i teamă că-l vor sfîşia. Abia l-am scos pe Teolog nevătămat.

*

— De ce n-ai tras un foc în aer? Veneam mai repede şi nu zăboveam prin casa lui Samoilă.

— Îmi era teamă, făcu Constantin. Îmi era teamă să nu păţesc la fel.

— Ce să păţeşti?

— Să nu mă asculte arma...

— Nu se putea să nu te asculte, îl asigură Aron Badea.

— Pe dumnealui nu l-a ascultat, spuse Constantin.

— De ce l-a împuşcat pe Samoilă? se întrebă Aron Badea.

Îşi pironea din cînd în cînd privirea asupra lui Cîlă. Acesta, cu bărbia în piept, îşi bălăngănea capul, după cum se zgîlţîia maşina, în vădită neînţelegere cu nămeţii.

— Nu vă poate răspunde, tovarăşe locotenent, observă şoferul. A adormit.

Tăcură deodată toţi. Nu le venea să creadă. Cîlă adormise.

Aron, neliniştit, se adresă lui Constantin:

— De nu trebuia să-l prindem neapărat viu, lichidam cu mai mare uşurinţă banda.

— N-aveam voie să pierdem oameni, frăţioare. Şi-apoi, rosti el, alegîndu-şi parcă fiecare cuvînt, el

e singurul care ne poate arăta unde l-au aruncat, în ce groapă, pe Victor Turcu. Pricepeți? Singurul. După o pauză, adunîndu-și puteri, urmă: „Vreau s-auzim cu toții, din gura lui, cum l-a împușcat. Unde l-au dus. Ce-au făcut cu el. Victor Turcu merită să facem acest lucru. Și tu, Ilarie, mai bine ți-ai vedea de oile tale, glumi el, nu mai tot întreba. Știi bine că nu mă doare nimic acuma. Bine că nu ne mai scutură.

— N-am uitat de oi, se scuză Ilarie. Le cumpărăm. Am și vorbit.

Replica îl făcu pe Constantin să surîdă. După un timp zise:

— O să-l aducem la „Salcia supărată". Mă gîndesc să-i turnăm în bronz grupul lui „Nu fiți cuminți!" Acolo s-a întîmplat totul. Iar medicul?

Mașina virase în șosea și-și sporea viteza mereu...

— Valeriu Moga? spuse Aron Badea. Vorbește, e sănătos. Nu atît glonțul, cît căzătura...

Auzind numele medicului, Cîlă tresări. Pentru el, toate reîncepeau, de astă dată într-un drum fără ieșire. Rămase cu capul aplecat. Nu și-l mai legăna.

— Tot ăsta?

— Nu. Taban.

Mașina virase în șosea. Treptat viteza sporea...

SFÎRȘIT

Lei 4